

VÁR UCCA MŰHELY

irodalmi és művészeti lap

XIX. évfolyam, 60. szám

2018/2

Főszerkesztő:

Fenyvesi Ottó

Szerkesztő:

Kilián László

Kiadja a Művészetek Háza,
Veszprém, Vár utca 17.

Telefon:

+36-88-425-204

Drótposta:

varuccamuhely@gmail.com

Borítóterv:

Áfrány Gábor

Kéziratokat nem őrünk meg
és nem küldünk vissza!

A kiadásáért felel
Hegyeshalmi László,
a Művészetek Háza igazgatója

Nyomdai munkálatok:

OOK-Press Kft., Veszprém

Tördelés:

Dénes Tamás

ISSN 1586-7838

Támogatók:

Veszprém Megyei Jogú Város

Önkormányzata

Művészetek Háza, Veszprém

Tartalom

VESZPRÉM
A KIRÁLYNÉK VÁROSA

Sebő József: Nyelvünk aranyhídján	3
Tóth Kinga: Kukoricaénekek	22
Kormányos Ákos versei	24
Réthy István: A tanár úr (regényrészlet)	27
Novics János: Át a határon	32
Szauer Ágoston versei	35
Simek Valéria versei	36
Sarusi Mihály: Újyorki micsurin (és ts-ai)	38
Balajthy Ferenc versei	52
Juhász Zsuzsa elbeszélései	54
Kántás Balázs: Ember az ürességben, üresség az emberben	65
Turczi István: A véletlen ártírt történetei	82

VESZPRÉM
MŰVÉSZETEK HÁZA

**A borítón M. Novák András Pusztuló vizeink 2017
című munkája** (karton-nejlon, „szabad-nejlon”)

Baksai József, Hajnalcsillag, 2015. olaj, vászon

E számunkban a Matéria Művészeti Társaság Konstelláció című kiállításán (Művészetek Háza Veszprém, Csikász Galéria; 2017. október 14-től november 30-ig) szereplő művekről készült reprodukciókból, enteriőrökből állítottunk össze képanyagot.

Sebő József

Nyelvünk aranyhídján

Töredékek a magyar nyelv teljességéből

Az aranyhídról

Mint a Balaton két partja között csillámló aranyhíd, az ember és az őt körülvevő valóság között a nyelv teremt kapcsolatot. Milyen nyelvi hidakat tudunk építeni, s azok milyen építőkövekből állnak, milyen lesz szerkezetük, teherbíró képességük? – ez életünk lényege, veleje. Olyanok-e ezek a hidak, melyeket a gondok árja elsodor, avagy egy lelki vízözönnek is ellent tudnak állni? Hogyan int felém a túlsó part, a valóság? Nőiesen vonzó-e, avagy sem? Ki tudom-e építeni az érvek hídjait? – Mindannyian rajta állunk ezen a hídon, legfeljebb nem vesszük észre, vagy nem tudatosul bennünk. Létezik, tudjuk, hogy van, de határai nehezen kijelölhetőek, mert illékonyak, mint a balatoni aranyhíd.

Átlépve a nyelvek küszöbén

Csak azt ismerhetem meg, amit számomra a nyelv aranyhídja lehetővé tesz, ahová általa el tudok érni, amit a rendelkezésemre álló idő és valóság szövedékéből még birtokba tudok venni, a többi – *terra incognita* marad. És ha átértem e hídon túli világokba, ott minden nyelv küszöbén egy-egy *Újvilág-szimfónia* köszönt.

Anyanyelvünk kiforrottsága által alakul ki bennünk a világ szavakba öntött fogalmi képe, mely elemi erővel befolyásolja gondolatainkat és tetteinket. Mint *White* írja, a történelmi eseményeket csak metaforák és metonímiák segítségével tudjuk megragadni és leírni (*A történelem terhe*). Tegyük hozzá: a mindennapokat is. Megnevező, pontos szavak nélkül ma is Augiász istállójában csücsülnénk.

A nyelv aranyhídja az időbe is visszanyúl. És micsoda szavak sétálnak föl rája! Például *Neptun* – mint az egyetemisták „mindentudó” regisztrációs programja. Szegény tengeristen, ha látná, mivé lett az ő becsületes neve!

Védőszentjeinkről

Állnak-e örök a híd lábánál, akik vigyázzák lépteinket; van-e hídjainknak védőszentje, mint a vízen járóknak Nepomuki Szent János, akinek egyik különös ismertetőjegye épp hallgatásra intő ujjá? Ahogy egy barokk imádság a jó hírnek és névnek őrizetéért így könyörög János nyelvéhez: „...kérvén Téged nagy alázatossággal, hogy minden gonosz, ellenem agyarkodó és utánam áskálódó nyelveket megzabolázzni méltóztassál,

nem engedvén, hogy magam vagy felebarátaim becsületének lehessenek ártalmára.”¹

Vajon lármás korunk – amikor a csönd birodalma évről évre országnyi területeket veszít – tud-e az ő nyelvén, a bizalom nyelvén hallgatni? Amit a történész Fukuyama ma is a jól működő (poszt)modern társadalmi-gazdasági élet egyik alapfeltételének tekint.²

A tradíciók és a posztmodern szorításában

Az aranyhidat olyan nyelvi útnak is fölfoghatjuk, melynek egyik végében a tradíciók szilárd, ugyanakkor az egyént a törvények markában tartó, korlátozó értékei, a másikban a posztmodern „végtelen” szabadságot kínáló, de híg és langyos, *Gemütlichkeit* életvilága található, melyből hiányoznak az eligazító határkövek és kilátópontok, minden viszonylagos, képlékeny és sokértelmű: a termékeny bizonytalanság állapotát tükrözi. Ahogy Ady több mint száz éve már megélte: *Minden egész eltörött*. Ezért ma a lábjegyzetek korát éljük.

Miként a mindentudó elbeszélő eltűnt az irodalomból, úgy ütötte fel fejét korunk talán legtöbbször emlegetett divatszava: a *relatív*. Ma minden relatív: az igazság, a bűn (maholnap kikopik a szóhasználatból!), az értékrendek... Hovatovább a relatív is relatív lesz, és a posztmodern is elavult: mert a kapufa az kapufa, a gól meg gól. – A Gellérthegyre is különböző nézőpontokból tekinthetünk: szemlélhetjük Pestről, a Dunáról, a levegőből; szomorúan és vidáman; télen és nyáron is más-más képét mutatja, de ettől még – létezik!

Az anyanyelv vizein való hajózás újabb és újabb horizontokat tár elénk

A kihívások és válaszok harcai során megtaláljuk-e életünk lehetőség-szigeteit, netán kontinenseit, az nagymértékben függ szó- és mondathajóink iránytűjétől, az elraktározott nyelvi munícióktól, a különböző szélirányok felismerésétől, de kiváltképp attól, hogy a nyelv által felismerhető Szküllák és Kharübdiszek között hogyan tudjuk átvezetni életünk meglehetősen törekeny hajóját.

A nyelv háló

Olvashatjuk okos nyelvészeink írásaiból, melynek segítségével kiemelhetjük a tudatunk mélyén megszülető gondolatokat. De a laikusban is ott munkál a kisördög: csupán olyan háló, melyen könnyűszerrel átúszhatnak az aranyhalak. Tegyük hozzá: szerencsére, mert minden új szólelemény és ezek életes pisztrángrajzása akár a korszellemmel is szembe tud úszni. Itt talán elég Örkény groteszkjére vagy Pilinszky modern katolikumára utalnunk.

¹ *Jó hír-s név-szerető léleknek ájtatossága...*Nagyszombat, 1761

² Francis Fukuyama: *Bizalom*, Bp., Európa, 1997

Mint Kolumbusz

Vigotszkij a gyermek nyelvfejlődését az alagút metaforával érzékeltette. A képletes alagút egyik végén a gyarapodó ismeretek sorakoznak, a másikon a szókincs bővül, s ahányszor a kettő valahol középütt összeér: megérlelődik egy-egy fogalom, s a gyermek számára beköszönt a nyelvi fényűzés világa. És a néhány szóból generált mondatok át- meg áthatják egymást, mint az általa készített első vízfestmények összefolyó színei.

A maga módján minden gyermek Kolumbusz, csupán az a kérdés, hogy anyanyelve léceiből, deszkáiból, gerendáiból milyen Santa Mariát tud ácsolni magának, hogy elinduljon a világ meghódítására. Tudja és érzi, hogy csak a szavak birtokba vétele által boldogulhat a reá váró világban. Feleséggel mi is megéltük Balázs fiunk *ez mi ez?* korszakát.

– Asztal – válaszoltam.

– Miért?...

– Hogyan hálnak meg a fák? – érkezett az újabb metafizikai kérdés egy bakonyi kiránduláson...

– Anyuka, miért szebbek a lányok, mint a fiúk?... És törhettük fejünk a magyarázaton.

Balázs ösztönösen megérezte, hogy az olvasás által új világokat ismerhet meg, minden szó egy-egy bimbó, mellyel gyermeki fantáziavilágát feldíszítheti. Ezért újra és újra végig kellett járnunk a parkolót, hogy a rendszámokról elsajátíthassa a betűket, s belőlük szójárműveket építve beutazhassa a világmindenséget.

Weöres Sándor verseit különösen kedvelte. Az egyes hangok kiejtésével ugyan még hadilábon állt, de ez nem akadályozta meg abban, hogy ne szavalja órák hosszát: *Izzik a galagonya lu-vá-ja, lu-vá-ja...*

Az óvodába menet egyszer meglátott egy verebet a csupasz ágon, s diadalittasan kiáltott fel: *Jé, kuda!*

Nyilvánvalóan kutyát akart mondani, de a *ty* hang még képezhetetlen volt számára. S a *kutya* pedig egy olyan általános, mondhatni egyetemes fogalom lehetett az ő kis szótárában, melynek hatósugarába minden állat belefért, a kisebbek mindenképp.

Egy másik alkalommal a menetrendet forgatva jelentette be: *versezek*.

Igen, e szóelemények mögött mindig ott a vágy a világ mind teljesebb meghódítására. A lélek kész, de a szó még erőtlén.

Am ezzel a jelenséggel még a klasszikusok világában is találkozhatunk. Goethe például arról panaszkodott, hogy isteni szikraként előpattant gondolatait nem tudja leírni, mert „megfagy” a tolla. E jelenség orvoslására szolgál Nemes Nagy Ágnes tanácsa: „Ne mondd soha a mondhatatlant, mondd a nehezen mondhatót.”

A szavak világra ébredése

Mi más szülte volna szavainkat, mint a szükséglet, a praktikum. Wittgenstein szerint a szavaknak nincs jelentése, csupán használati értéke.

A tihanyi halászok egyike például kiment a *Látóhegyre*, s onnét figyelte, hol fodrozódik a víz felszíne, majd kabátja lengetésével jelezte, merre vonulnak a gardák. És máris eszébe villant, megszületett az új fogalom: *látott hal*.

De hogy napjainkra térjünk: amikor diákjaink meglátták a *gurulás bőrröndöt*, az számukra túlságosan hivataloskodónak bizonyult, így, a gyakori látvány nyomán, isteni szikra gyanánt, hamar kipattant valakinek a fejéből a szellőfriss új szó: *banyatank*, mely hamar elindult országhódító útjára.

A Kosztolányi által már-már kanonizált legszebb szavaink is bizonyára így születtek: *láng, gyöngy, anya, ősz, szűz, kard, csók, vér, szív, sír*. Köszönet értük. *Deo gratias!*

A szavak által megragadható emberi (továbbá földi és isteni) jelenségek – akarat, komolyság, szentség, linkség, véletlen, szemfogatás, játék, idill, halál – mögött mindig ott található Örkény cseresznyepaprikákat koszorúba összefűző madzagja, melyek révén még „egyszerűbb” szavaink is egy magasabb minőség láncolatát alkothatják-alkothatták. (Az élet értelmé) Bizonyára ebben rejlik a nyelv csodája.

Hosszú időtartam

Fernand Braudel fogalmaival élve a szavak életének is van *longue durée*-je (hosszú időtartama) és egyéni (pillanatnyi) ideje. Nekünk „csak” napi árfolyamot kell felmérnünk – a szavak patikamérlegén. Ugyanaz a szó másként hangzik mondjuk egy balatoni horgászcsónakban, mint egy luxus óceánjárón. Másként Kolozsvár főterén, és megint másként a kanadai magyarok összejövetelén, mondjuk március 15-én. – Mert a szavak mélyen benne gyökereznek saját korukban, sőt abba a tájba is, ahol születtek, pallérozván az ott élők elméjét.

Mint Amphion

Bábel tornya ugyan leomlott, kövei szerteszt gurultak... A görög mitológiai hős, Amphion azonban összerakta őket. Trombitahangjára a körülötte heverő kövek városfallá álltak össze. – És mi miféle nyelvi falakat, hidakat tudunk építeni – generálni – a rendelkezésre álló építőkövekből, szavainkból? – Amikor e sorokat írom, aggódva gondolok erre: gondolataim diribdarabjai képesek lesznek-e valamiféle szerény ezüsthíddá átlényegülni?...

Szavaink Nagy-Magyarországa

Szülővárosomban, Ajkán nyelvjárásaink bábeli zűrzavara ölelt körül. A város lakói az 1970-es népszámlálás adatai szerint 1938 helyről szár-

maztak. Padtársam szülei Debrecen környékéről nemrég költöztek Ajkára. János az iskolában a mi nyelvünket beszélte, de odahaza a Debrecen környékit. Másik osztálytársam Szentgálról, Lőrincze Lajos szülőfalujából érkezett hozzánk, a harmadik a Felvidékről, a negyedik Erdélyből, az ötödik Csángóföldről, a hatodik Újvidékről... Bábel örökében éltünk: a Kárpát-medence nyelvjárásainak mindmegannyi ízét-zamatát meg lehetett ott kóstolni. Engem szavaink Nagy-Magyarországa ölelt körbe, melyben nyelvi forrásvidékeink vizei gazdagon buzogtak.

Két emlék e nyelvi paradicsomból: Egyik alkalommal nagyon szíven ütött, amikor szomszédunk azt mondta: *én is Beréndről nemződtem*. Máskor egy idős nénikétől hallottam, szlávos kiejtéssel: az én házam csak *málenko*, de a fiamé nagy.

Még egy ide száműzött arisztokrata raccsoló nyelvét is gyakran hallhattam: *kéhlek szépen*, ismételte. Ott lakott tőlünk nem messze, s az a szóbeszéd járta, hogy a feleségét is kártyán nyerte.

A nyelv a megnevezés művészete is

Gondoljunk csak utcaneveinkre. Ahány politikai rezsim feltűnt a magyar politika egén, szinte mind törvényszerű kötelességének érezte a közterületek újrakeresztelését. Néha még a helytörténészek is nehezen tudják követni egy-egy utca névváltozatait, mondjuk az utóbbi száz évben. Londonban járván tapasztalhattam, hogy ott némely utcanevek még a középkorból öröklődtek át...

A korallszigetokről

Hajnal István a történelmi jelenségek egymásutánját a korallszigetek képződéséhez hasonlítja, melyekben a múlt számtalan, alig elkülöníthető rétegei rakódnak egymásra. Ez a metafora a nyelvtörténetben is érvényes. A felszíni, virulens jelenségek mögött-alatt a szövegek mélyrétegeiben számtalan szókövület és metafora-csigaház őrződött meg számunkra. A nyelvi jelenségek világában sokszor csak a szavak szóvirágait, mai jelentésüket érzékeljük, de megszületésük, létrejöttük a beszélő agyában, jelként való megtapasztalásuk, azok összekapcsolódása a társadalmi közös tapasztalattal, egykori korallmivoltuk rejtve marad számunkra, vagy csak közvetett kutatással fürkészhető ki.

A kommunikációs forradalmak sodrában

A veszprémi várfeljáró fölé magasodó úgynevezett *Fecskendőház* timpanonjában ott virít egy szép metszésű időmértékes vers: *Városi polgárok pénzén épüle föl e ház. Itt tűzi pusztítás védelem eszköze áll.* – Gyakran megállok alatta, s elmerengek: anno még volt idő – és főként szándék! – ilyen bölcsességekkel ékesíteni a házak homlokzatait, és üzenni az utókornak.

(A veszprémi várban több hozzá hasonló, akrosztikonnal díszített ház is található.)

Anno persze még beszédünk hanglejtése is lassúbb volt; a magyar mondat zenéje időközben kézközön elillant. Vajon milyen lehetett az a hanghordozás, melyre Krúdy így emlékezett: „Hangja olyan volt, mint egy öreg veszprémi kanonoké.” (A Szindbád-író testvére a veszprémi piaristáknál tanult, akivel volt alkalma végigandalogni a város utcáit.)

Napjaink akrosztikonjai, a graffitik vajon mit üzennek a rájuk tekintőkre, és ha fennmaradnak: az utókorra? Például így: *Itt mindenki hülye, csak én vagyok helikopter!* És Forma-1-es sebességgel beszélő ifjaink vajon kire mire figyelmeznak?

Ha visszatekintek az elmúlt fél évszázadra, az, egy kis túlzással, a kommunikációs forradalmak sorozataként, horizontváltásaként is leírható: néprádió – ötlámpásos rádió – fekete-fehér televízió – vonalas telefon – parabola antenna – számítógép – mobiltelefon – internet – digitális televízió – okostelefon – követték egymást. S ezek hatásaként nem győzzük kapkodni a fejünk, olyan hírözönben élünk. Esterházy Péter szóhasználatával élve, a „médiákok” életünk minden szegmensébe behatolnak.

Freud Tamás, a Veszprémhez sok szállal kötődő neves agykutató szerint pszichés zavaraink, szórakozottságunk, fáradékonyságunk számos esetben a média „bombázásainak” köszönhető. A sokcsatornás televíziók, a milliányi hírlap, az internet olyan világot építettek körénk, melyben már-már elvész a közvetlen emberi kommunikáció lehetősége. Erre ma-holnap már csak a színház kínál lehetőséget.

A szavak mágikus erejéről

Már-már megcsontosodott közhely a szavakba oltott mágikus erőkre hivatkozni, ám hogy ez valójában mit is jelent, mi a veleje, tartama, annak megtapasztalására bizonyára egy élet is kevés, mert a kimondott szavakat mélyen átítatják a mögöttes és a kimondatlan jelentések. Ugyanakkor a nyelv nem spanyolsizma, nem páncél, hanem a szabad akarat egyik megnyilvánulási formája.

Az embernek – mint a burjánzó természet mindmegannyi jelenségének, egyedi és megismételhetetlen csodájának – a törvényszerűségek és a véletlenek sokszor kiismerhetetlen játékaiban kell helytállnia, tudván, hogy sorsa számtalanszor nála hatalmasabb erők kezében van, de mindennapjaink sodrában a kapaszkodót, a helytállás lehetőségét a szavak ereje teremti meg. Cselekvéseink úgyszintén a szavakban oldódnak fel, vagy éppen öltenek testet, hol segítve, hol gátolva a lét labirintusaiban való eligazodásunkat. Márai is ezt kérdezi: „...miféle varázslat az, mely írot és írást egybefűz az étellel, a kifejezés millió esélyét hozzáigazítja az élet millió esélyéhez?...” (Mágia)

Nem csak az archaikus világban, hanem napjainkban is gyakran előfordulnak mágikus erejű szavak. Gondoljunk csak a hajdanvolt MDF győztes jelszavára, a „nyugodt erő”-re, melyet állítólag Dél-Amerikából kölcsönöztek. A cél az, hogy egy-egy hívó szó olyan képzetársításokat keltsen az emberekben, hogy az adott pártot vonzónak, mi több a boldogabb jövő zálogának tekintsék. Ha egy párt erre sem képes, méltó a bukásra! De ezek a politikai jelszavak rendszerint hamar kiüresednek. Ki emlékszik már az előző választási ciklus jelszavaira?! De ez mit sem változtat azon, hogy a jelszavak gyártása, majd hódító útra indítása az egyik legfontosabb politikai tevékenység.

A nyelvszokás hatalmáról

Veszprém szülötte *Simonyi Zsigmond (1853–1919)*, aki *A magyar nyelv könyve* című művében (1905) bizonyára elsőnek mondta ki: „Csakis a *nyelvszokás* döntheti el, mi a helyes és mi helytelen”. Ami persze ellentmondhat mind a logikának, mind a szépérzéknek. Ez utóbbiról pedig azt írja: „A kifejezés legyen stílszerű, legyen a helyzethez, a hangulathoz illő: a költői képet ne zavarja prózai elem, az emelkedett hangulatot ne sértse póriás vagy tréfás szó. Azonban e határokon belül azt tapasztaljuk, hogy a nyelvet éppen nem vezeti a szép iránti érzék, s még kevésbé a szépre való törekvés.”

Mi fán terem a katarzis?

Görögországban, Epidaurosban járva értettem meg igazán, mire jó az irodalom, mi a szó igazi ereje. Amikor megtudtam, hogy Aszklépiász korában a színház a görög kórháznak afféle előszobája volt. Mielőbb komolyabban foglalkoztak volna a pácienssel, kapott egy színházi jegyet: előbb lélekből tisztuljon meg, jusson katartikus élményhez, aztán majd megkérdezzük, mi a baja...

Az ókori görögök tudták, amit a modern orvostudomány is egyre inkább felismer: a betegségeknek számos esetben lelki gyökere van, s ha gyógyítani akarok, akkor ezeket a gyökereket kell kitépni. A mese- és könyvterápiát újabban nálunk, Magyarországon is sikerrel alkalmazzák, hiszen szavaink gyökérezete a lélekből táplálkozik.

Amikor nyelv nemtelen célokat szolgál

A katonaságot nem akartam kikerülni, mint számos kortársam. De hogy mi is a hadsereg, arra akkor döbbsentem rá, amikor kiképzőnk eképp szól hozzánk: – Katonák, ez a tank száz-százötven *élőerő* megsemmisítésére alkalmas! Ez a mondat számomra felért egy nyelvészeti szemináriummal. Ékes példa volt arra, mi minden rejlik, mi minden bújhat meg egy-egy szó idoma mögött. A nyelv, bármily fájó, a dicstelen szándékok elfedésére is alkalmas.

Egyébiránt, a katonai életben megszokott szaftos káromkodások csak afféle gyakorló, fából készült kézigránatok módjára robbantak. Semmilyen hatásuk nem volt, csak a pszichés feszültségek levezetésére szolgáltak – verd el a macskán! –; legfeljebb a kötőszavakat pótolták.

Hogyan lett a nyelvészet a társadalomtudományok zászlóshajója?

Elsősorban a nyelvi fordulat (*linguistic turn*) révén... A társadalomtudományok művelői hamar magukévá tették a modern nyelvészet egyik sarkigazságát: A valóság megismeréséhez eszközként használt nyelv nem semleges, nem igazán áttetsző médium; annak megválasztásával, a poétikai eszközök használatával lényegében eldőlt, hogy milyen irányba halad megismerésünk.

A történelemírás tökéletlen rekonstrukciója annak, ami már nem létezik: nyelv általi kísérlet (esszé). Persze nem szabad túlzásokba esnünk, mint teszi azt *Roland Barthes*, aki szerint az elbeszélésekben lejátszódó események nem vonatkoztathatók a való világra, mert ami történik, az egyedül a nyelv kalandja. A megtörtént eseményeket természetesen sokféle módon értékelhetjük, de létezésüket nem tagadhatjuk. Görgy szerepét akár százféle módon, de egyet nem tagadhatunk: történelmünk fontos szereplője volt.

A marslakók érkezéséről, avagy a kultúrák találkozásáról

Még a pártállami időkben történt, hogy egy kárpátaljai, munkácsi diáklányt láthattam vendégül. Többek között szép műemlékeinket is megmutattam neki. A Mátyás-templomban járván egyszer csak visszakérdezett: – *Kicsoda az a Jézus Krisztus?* Akkor döbbsentem rá, hogy az ateista nevelés élő szobrával állok szemben, aki vallási ügyekben teljességgel járatlan. Egy nyelven beszéltünk, s mégis két kultúra szomszédváraiban éltünk. Bizony nehezen találtam a szavakat: *hol is kezdjem...*

Másik alkalommal egy, az ELTE-n tanuló amerikai magyar diáklánnyal utazhattam, aki úgyszintén félénken kérdezett: *Mi az a földosztás? – Csak úgy odaadják?* – Szintügy bajban voltam. Hogyan magyarázzam meg egy, a személyes szabadság őshazájából érkezett *majdnem honfitársamnak* e számára példa nélküli, értelmezhetetlen fogalom lényegét-velejét. Még a feudalizmus fogalmát sem ismerte, így majdnem Adámnál és Évánál kellett kezdenem e fogalom megvilágítását.

Harmadszor egy Kubából jött diák bizonyult „marslakónak”. Amikor a „tisza” szocializmus hazájából megékezt az úgyszintén szocialista Magyarországra, s a repülőtéren elsőként a „kapitalista” Marlborót hirdető reklámon akadt meg a szeme: *Hová is érkezett valójában?* A választ úgyszintén nehéz volt szavakba önteni.

Egy nálunk tanuló néger diák pedig nem tudott mit kezdeni a kézfogás kultúrájával.

A tőlünk idegen világból érkezett emberekkel való találkozás gyakran felülírja, szétzilálja megszokott gondolkodásmódunkat, összekuszálja tudatunk rendezettnek hitt kis kertjét, s ott a Másság és az Ugyanaz térköveit, gyeptégláit át kell telepítenünk, a forráskútról nem is beszélve.

A nyelvek mögött országnyi kultúrák rejlenek, melyek ismerete nélkül csak „félszárnyú madarak” lehetünk. Újabbban e „sutáságunkon” igyekeznek segíteni az angol–magyar, kanadai–magyar, az ausztrál–magyar... kulturális szótárak.

Ellensége-e a számítógép Homérosznak?

Aligha. Amit ő, a folyamisten fia leírt, az átüt a századok ködén. Iliásza és Odüsszeusza ma is őstoposzként termékenyíti meg a 21. század gondolkodását. Ehhez elég az utóbbi száz év róla szóló irodalmán végigtekinteni. – A számítógép ugyan rendkívül praktikus és engedelmes jószág, de őstoposzkok megteremtésre aligha képes. Homérosz gondolkodásra késztet, a számítógép képernyője csak módjával, sőt: ha csupán képi világához kötődünk – Berzsenyi után szabadon – szellemi szibaritákká tehet bennünket. Noha tudván tudjuk, hogy az internet föltalálása – mint Kányádi Sándor mondotta volt –, a kereszténység felvételéhez hasonlítható.

A Sobri-ikon, avagy mi rejlik egy név mögött

A Bakony–Balaton vidékén a multiplakátokról gyakran Sobri Jóska bajszos alakja tekint alá, invitálva a nagyérdeműt a kislődi Sobri Jóska Bakonyi Kaland- és Élmenyparkba.

Ebben az *élménycenterben* – ahol közel ötvenféle játék szórakoztatja a vendégeket – nyaranként a névadó születésnapját is megünneplik; az idén celebvetélkedővel dúsítva a programot. Zircen, a Bakony szívében pedig betyárnapokat rendeznek. A helybéli nyugdíjas múzeumigazgató ugyan kézzel-lábbal tiltakozott e nemes szándék ellen, mondván: *Itt egy fia betyár sem betyárkodott!* A városvezetés persze szépen leintette: Itt, a Bakony fővárosában – újabbban e címet, Veszprémet megkerülve, Zirc magának vindikálja! – csak a betyárkultuszra hagyatkozva lehet városmarketinget építeni. És lőn: évek óta sikeresek e betyárnapok! Akárcsak Szombathegyen a Szent Márton-ünnepek, melyek által a város európai hírnevet szerzett. (Miközben a pannonhalmi szerzetesek szerint nem is ott született, hanem náluk, Szent Márton-hegyén!)

2016-ban, pedig Tótvázsony is előrukkolt: *Savanyú Jóska-napokat* rendez, hiszen az ő temetőjében nyugszik a hírhedt rablóvezér.

E hírességek hallatán joggal kérdezhetjük, kik is voltak ők valójában, honnan a betyárok máig élő kultusza?

A veszprémi levéltárban járva magam is láttam Sobri halálos ítéletének jegyzőkönyvét 1837-ből. Valljuk meg, közönséges útonálló, mi több: rabló volt, akasztófavirág; akinek törvényfán lógó, aszott tetemét még hónap-

kig lengette a veszprémi szél. (Balatonfüredre utaztában Vörösmarty is megrettent e látványtól.)

Hamvas Béla szerint a bakonyi betyár különbözik mindenfajta más „szabadlegénytől”. „Sobri Jóska betyár volt – duhaj. Nem Strolch, hogy a német mondja, nem vagabond, ahogy a francia, nem hooligan, ahogy az angol. Nem hasonlít Till Ulenspiegelhez, sem Robin Hoodhoz. Vannak mulatságos kalandjai, megtréfálja az embereket, különösen a csendőröket, de viselt dolgaiban nem ez a fontos, hanem a duhajság, hangsúlya annak, hogy ő szabad ember, s abban, amit tesz, sok az előkelőség és az elegancia. Van benne esprit, szellemes és ügyes.”(Hamvas: A Bakony)

A betyárvalóságot bizonyára Rómer Flóris, a Bakony első tudományos leírója jellemezte a legreálisabban (1860): „...Még néhány szót a Bakony borzalmas hírének okáról – a Bakonyi zsványokról. – Egész napokon át. És gyakran még későn este is járkáltam a Bakony zege-zugában, és szegyenemre be kell vallanom, miszerént soha sem sikerült szemtől szembe szegény legényt látnom, mi magában véve mégis csoda dolog, ha a közvéleményt vesszük, mely azt minden irányban rablósapatokkal népesíti.”

Sobri alakjáról romantizáló színművek, úgynevezett *sobriádák* is születtek. Népszerűségüket jelzi, hogy még Párizsban is előadták őket. Az egyiket *M. M. Deforges – P. Duport* zenés-táncos darabját Schubry, le brigand hongroi (Sobri, a magyar betyár) címen mutatták be 1837-ben.³

A protestáló Ős-Koppányság, a visszavágyódás egy szabadságteli erdőléte, a képzelet szárnyain elmenekülni a valóságból – bizonyára ma is ez a látens vágy élteti a másodvirágzását élő Sobri Jóska-kultuszt. – Anyanyelvünk Bakonyában barangolva ugyanez a szabadságélmény érinthet meg bennünket. Mint ahogy Adyt is: *Párizs az én Bakonyom*, ahol „Hunnia új szegénylegényét / Őrzi nevetve / S beszórja virággal a Bakony.”

Betyárnapok dolgában bizonyára Arisztotelésznek – „a racionalizmus atyjának” – van igaza: „A bölcsesség barátja a mítosz barátja is”, hiszen azok a messzi múltból – tudatunk mélyéről – vezérlik lépteinket.

A sarkalatos igazságokról

Amikor az országhatárokon túlra tekintünk, gyakran úgy érezhetjük, hogy saját anyanyelvünk és történelmünk várbörtönében ülünk. Míg a Dunán túl ezeréves magyar elnyomásról regélnek, addig a Dunán innen sms-ben megírható szlovák történelemről. Hol itt az igazság? Egyáltalán, áthidalhatók-e ezek a „sarkalatos” igazságok?...

Ricoeur szerint az emberi cselekvés az elbeszélés által nyeri el időbeliségét, és a történelmi elbeszélés valamint a fikciós elbeszélés egymást feltételezi, és cserekapcsolat áll fenn közöttük. Ezáltal gondolkodásunkban a történelem mint elbeszélés általi megértés jelenik meg...

³ Küllös Imola, *Betyárok könyve*, Mezőgazdasági K., 108. Bp., 1988

Megbékélés? – Ez ügyben szavaink még mozgósításra várnak, hogy betöltsék a rájuk rótt szerepet... Tapasztalataim szerint a hétköznapi ember már elfogadja, a politika villódzásai és villámlásai azonban még nem erről árulkodnak...

A nyelvtisztítás öröme

Ha jelképes bőségszarunkat anyanyelvünk Balaton-vizébe mártjuk, rácsodálkozhatunk, mennyi apró kis orgazmus – szómoszatok és -homokszemek – lebeg benne. Mint tóvizeink, úgy a mi nyelvünk sem lehet teljesen tiszta. Nap mint nap áramlanak bele ilyen-olyan szennyszavak, gondolatközlést gátló szóhínárok és -moszatok. A sziszifuszi szó- és mondatzűrés persze mindannyiunk szent kötelessége, de a legfontosabb a türelem: Lőrincze Lajos türelme. Aki szerint a nyelvművelés nem valami öncélú játék a szavakkal, hanem az emberformálás legfontosabb eszköze. S ebben nincs szükség nyelvi hibákat kipécéző kocahorgászokra. A nyelvművelés nála – emberművelés.

A szavak aranyfedezetéről

Amikor 1956 történéseit kutattam, a bírósági jegyzőkönyvekben újra és újra egy sajátos szóhasználattal – *az úgynevezett ell. forr.* – találkoztam. E szavak írójának bizonyára minden porcikája tiltakozott *a lejegyzendő fogalom* ellen, ezért – mivel a parancs az parancs – ilyen sajátos módon nyugtatta meg lelkiismeretét. A mögöttes érzelmeket pedig sejthetjük. Ahogy az Írás mondja: *A lélek kész, de a test erőtlén.*

Az 1956 októberét követő időkben járva a szavak értékvesztésének is tanúi lehetünk: *baráti segítségnyújtás, sajnálatos októberi események, az ún. ell. forr., majd ellenforradalom, sőt tomboló ellenforradalom* követték egymást, néhány hónap leforgása alatt. Ezek valódi tartalmáról, a szavak aranyfedezetéről, az idő tájt, persze kinek-kinek egészen más volt az értékítélete, s néha ma is.

A szavak értékét ma is napi árfolyamon kapjuk kölcsön. Ahogy *Weöres Sándor* írja *Ars poeticájában*: „Fogd el a lélek árján fénylő forró ígéket: / [...] a te múló dalodba csak vendégségbe járnak, / a sorsuk örökélet, mint sorsod örökélet, / társukként megölelnek és megint messze szállnak.”

Mi a humor tengelye?

Humorügyben, magyarul, számomra *Faludi Ferenc* (1704–1779) tette meg az első szárnypróbálgatásokat:

„Fortuna szekerén okosan ülj,
Úgy forgasd tengelyét, hogy ki ne dülj...”
(Forgandó szerencse)

E sorok mögött már ott bujkál játékosan könnyed gondolat. A régi magyar idők súlyosan komor nyelvébe – Pázmány Péter nyelvébe – az elsők között ő oltotta be a humor vesszejét. A kissé rozsdás ómagyar nyelvet okos csevegéseivel ő tette derűsen könnyeddé, az ő tolla hegyén született meg a mosoly magyar nyelve, melyet két évszázad múltán Karinthy virágoztatott föl.

Előfordul, hogy hídjainkat le kell bontani

És új helyen, új anyagokból, új technológiával kell újjáépítenünk, mert más településre vagy országba költöztünk, vagy új szerepet vállaltunk. A dekonstrukció sikeressége szintén azon múlik, milyen építőköcskák és technológiák állnak rendelkezésre, illetve mi van az „építész” fejében. – Hadd említsem itt Auer Lipótot, szűkebb pátriám, Veszprém talán legmesszebb jutott fiát. A szentpétervári cári udvar első muzsikusa – akinek hatása ma is érződik az orosz hegedűsök húrjain –, 1917-ben Leninék vörös forradalma elől az Egyesült Államokba menekült, és ott zenei anyanyelve révén új iskolát tudott alapítani, s a Carnegie Hall világhírű zenészeként hunyt el.

Hogyan építjük fel nyelvi hídjainkat, az elsősorban rajtunk múlik. Csak ideiglenesen, hogy rövidesen alkalmatlanná válják nagyobb terhek hordozására, s aztán gyaloghíddá minősítsék, vagy egy szép napon összeomolják, mint egy elaggott híd, melyre senki sem figyelt – vagy a századoknak szólóan?

Kazinczy örökében

Valahol mindannyian Kazinczy íródeákjai vagyunk. Mi, mai magyarok, nap mint nap az ő szótárából bújunk elő, miként a modern irodalom Gogol köpönyegéből. Hiszen az a történelmi csoda, hogy a tektonikus erejű történelmi mozgások után még mindig magyarul élhetjük meg a világot, és a modern világ is magyarul néz vissza ránk, elsősorban az ő érdeme.

A történelem állítólag nem ismétli önmagát. Ám napjainkban a nyelv állapota kísértetiesen hasonlít Kazinczy koráéhoz, amikor az épp hogy nemzetté ébredő magyarságnak arról kellett döntenie, beolvad-e a nagy német tengerbe, legalábbis a tudományok és a művészetek tájain, avagy mégiscsak megpróbálkozik a világ birtokba vételének magyar útjával. Napjainkban szinte kísértetiesen ugyanez a kérdés: a posztmodern jelenség, a globalizáció jegyében háttérbe szorítjuk-e nemzeti azonosságunkat, avagy mégiscsak megőrizzük azt a csodát, amit a tatárral, törökkel, némettel megvert századok hagytak ránk.

Kazinczy vagy Berzsényi?

Az iskolában nem ment a fejembe, miért kell a *kút* és a *gyűrű* magánhangzóit hosszú ú-val illetve ű-vel írni, amikor nyilvánvaló, hogy mindenki röviddel ejti őket...

Később megtudtam, hogy ez jórészt Kazinczynak és elvarátainak köszönhető, akik a dunántúli nyelvjárások ellenében a felső-tiszait tették a magyar irodalmi nyelv alapjává. Kazinczy e tekintetben még a rendkívül türelmes Lőrincze Lajos szerint sem volt igazán liberális:

„...Széchenyinek írta egyszer, elég későn, már 1830-ban Berzsenyi, hogy milyen hálás Széchenyinek, hogy segítségére sietett a nyelvhasználat dolgában. Mert Kazinczy és tanítványai, ezek az urak oly kirekesztőleg uralkodóvá akarták tenni a tiszai dialektust, hogy *legjobb dunai szavainkat* is kizárták az írói nyelvből, tehát a dunántúli rövid hangzókat megnyújtják...

[Berzsenyi] *Tiszaiság, dunaiság, provincializmus* címmel nagyon megszívlelendő véleményt írt le és hirdetett. Azt írta: én úgy gondolom, hogy aki a magyar nyelvet ismerni akarja, az egyik szemét a Dunára, a másikat a Tiszára függessze, és se a nagy Dunát, de még a kis Gyöngyöst se rekeszse ki, mindenkitől tanuljon, és mindeniket úgy nézze, mint az egésznek elszórt tagjait. Ezt elvileg el is fogadták Kazinczyék, de a gyakorlatban természetesen ez nem vált valóra. Az általános nyelvszokás már másfelé ment abban az időben is.” (Megnől az ember szíve)

Berzsenyi erről így panaszkodott: „[Kazinczy]...az írásnyelvet kizárólag a tiszai szőejtésre akará szorítani, már majd egészen uralkodóvá tette, s elég csóragot kelle tűrnünk, míg nyelvünk gazdagságának legtermészetesb forrását megnyithatánk... Homeros nyelve egyik szójáráshoz sem volt kötve, hanem a görög nyelv különféle szójárásaiból olvadt össze; s úgy hiszem, innét folyt a görög poétai nyelvnek azon főjelleme, hogy valamint az atticismustól, úgy egyéb szójárásoktól is egyiránt független volt. Ezért óhajtánám én, hogy nyelvünket egyik szójárásunkhoz se szorítanánk, hanem mindeniktől egyiránt függetlenné tennénk” – írja a Kritikai levelekben.

Távol álljon tőlem, hogy ezt a régi dunántúli-tiszántúli harcot bármilyen formában is felélesszem, de ne felejtődjek el Berzsenyi és a többiek igazsága se. Lélekben ma is megértem azokat a német írókat, akik nem fogadják el a berlini tudományos akadémia által kiadott helyesírási szabályzatot... De: nem kellene hagyni, hogy a mi szép dunántúli nyelvünk elfelejtődjek! Nem kellene feltétlenül a média nyelvét követnünk! Nagyon el tudnám képzelni, hogy a dunántúli rádiók és televíziók megőriznének valamit a regionális sajátosságokból. Noha úgy tapasztalom a zárt „e” még a nyugat-dunántúli vidékeken is visszaszorulóban van, utóvédharcait vívja. Pedig zeneileg is színesítené a magyar nyelvet.

Ugyanakkor a Dunántúlra jellemző sajátosság, a felső nyelvállású magánhangzók (ú, ű) rövid ejtése pedig elindult hódító útjára: már az ország távolabbi régióiban is ezeket ejtik.

„Megbűnhődte már e nép...” ?

Kölcsey veretes, kanonizált szavai szerint népünk már annyit szenvedett, hogy nem csak a múlt, hanem a jövőendő bűneit is levezekeltük. És

a jeremiádák műfaji hagyománya szerint fölpanaszolja a magyarság megannyi szenvedését. „...S lettél magzatod miatt Magzatod hamvedre!”... „nem lelé Honját a hazában”... „Vérözön lábainál, S lángtenger fölette”. Csupa-csupa negatív kép. De a jelenről se jobb a véleménye: „Vár állott, most kőhalom...”

Ezek a költői képek mélyen beleívódtak tudatunk idegdúcaiba. Ha a sportversenyeken más népek himnuszait hallom, kissé irigykedve csodálkozom: milyen dinamikusak, lendületesek ezek a nemzeti énekek! Azaz: még himnuszunk is a sokat emlegetett hungaropesszimizmust táplálja? – Nem hiszem. Inkább csak tövestül igyekszik kitépni a bajt, melyhez a Teremtő segítségét kéri. Ehhez persze mi is kellünk, mint ahogy egyik legbölcsebb közmondásunk is igyekszik a dolgok lényegét – és bennünket is – üstökön ragadni: *Segíts magadon, és az Isten is megsegít.*

Káromkodásból katedrális?

Ady szavaival élve komország vagyunk Kelet és Nyugat között, hol ide, hol oda sodródunk. Őseink még „Verecke híres útján” lóháton érkeztek ide, ám a nyugati kapunál, „Dévénynél” – Adyt megelőzően és őt követően is – számtalan modern (vagy annak hitt) eszme, gondolat áramlott be hozzánk. Ide-oda való hánykolódásaink időnként túlságosan is nagyok voltak. Politikai irányzatok, rezsimek, kormányok jöttek-mentek, akik újra és újra lázasan igyekeztek feltalálni azt a bizonyos spanyolviaszt. Amit *Esterházy Péter* így summázott: „A magyar történelem lényege, hogy mi mindig mindent újrakezdünk.” – Mentalitásunk is ehhez igazodik. A kérdés csupán az, gyors kompjáratainkat tartós hidakkal tudjuk-e pótolni? Polgári módon, megfontoltan, nem négyéves kormányzati ciklusokhoz igazodva, hanem távlatosan, maradandóan. Hogy mi ne legyünk kudarcos nép, mely – Nagy László szavaival élve – csak káromkodásból tud katedrális építeni...

Magyar volt-e Polükratész?

Génuszaink sorsáról olvasva újra és újra visszaköszön egy formula: Honi tehetségeink azért boldogulnak oly nehezen, mert kevesen támogatják őket: túlságosan is apró szigetekre szakadt, individuális nép vagyunk. (Amely csak szomszéd zöld rétvét lesi, teszik hozzá a rosszmájúak.)

Mintha csupa mondabeli Polükratész élne közöttünk, akinek minden tettét szerencse kísérte. Vendége, az egyiptomi király figyelmeztette: Nem végzi jól, akinek minden sikerül. Szavai hatására Polükratész legnagyobb kincsét, arany szerencsegyűrűjét a tengerbe dobta, hogy az „irigy égiek haragját” magára ne vonja. De még így is szerencséivel járt: a gyűrűt lenyelte egy hal, de azt kifogták, és a gyűrű visszakerült hozzá. A vendég megrémült ettől a szerencsesorozattól: „A végzet romlásodat akarja!” – mondta, és barátságát is megszakította a „sorsüldözött” Polükratésszel.

Valóban: egyharmad országban élünk, ahol honfitársaink – bármily tehetségesek is – csak egyharmad részben tudják önmaguk megvalósítani. Egy hiánytársadalomban, ahol kinek-kinek elég a maga baja, nemhogy másra is odafigyeljen. Bezzeg Hegyeshalmon túl... Ahogy Ady írja oly szívbemarkolóan: „...hiába lett acélból itt a szív, / Szép ember szívként szikrázni ha akar: / A honi rozsa megfogta, megette.”

Sikeres „aranyemberek” csak Jókai fantáziájában éltek, mondhatjuk kissé kesernyésen. De: honfitársaink – szociológusok által leírt – „sziget-léte” sem a végzet akarata. Ha valóban bekövetkezik az ország polgárosodása, az nyelvi kultúránkat is „polgárosíthatja”: a szép beszédű szolidaritás veheti át az uralmat. Úgy legyen.

Ki is az a sírásó?

Az ifjúsági nyelv – természetéből fakadóan – harcban áll a közmeg-egyezésen alapuló nyelv szürke konvencióival. Érthető, ha diákjaink „páncélnak” érzik a rájuk örökített nyelvet, annak szó- és jelentésvilágát, az életunt mondataggastyánokat. A felnőttek, az „öregek” igéi az ő mondataikban elbátortalanodnak, a mozgékonyra hivatott jelzők pedig nem találják az egyenes utat. Ezért avatkoznak be a jelölő és a jelölt viszonyába: *Aki másnak vermet ás – az a sírásó.*

Ez a mindenáron való újat akarás – a vizuális mámor, a klip gyorskultúrája – persze az idősebbekből, természetesen, ellenérzéseket vált ki: a veszteségérzet búbánata hamar eluralkodhat rajtunk, hiszen, úgy véljük, *csak mi tudjuk*, merre rajzanak a gardák, illetve merre bújtak el az aranyhalak. A mi kultúránk már csak ilyen: folyton folyvást sopánkodunk a hajdanvolt dolgok után. Miközben fiataljaink már a (poszt)modern *light* változatát próbálgatják.

Ezek a mai „nyegle fiúk” ma már azt sem tudják – tapasztalatból mondom –, mi a különbség egy őrmester és egy őrnagy között! (Ha Örkény őrnagya ezt tudná!) De igazi veszteség ez? – Aligha, hiszen a harcedzett idők, szerencsére, tovatűnően... Arra viszont nekünk nincs fülünk, mi a különbség mondjuk a *diszkó*, a *buli*, a *buláj*, *csörgés*, a *csajozás* és a *parti* között. Természetesen *by night*, amikor *dúl a love*. Velünk, öregekkel, már megint kibabráltak...

Nyelvünk tüneményes voltának talán legszebb példáit épp az ifjúsági nyelvből vehetjük. Ki gondolta volna, hogy a műszaki nyelvben szereplő *alváz* az ifjúsági nyelvben ilyenképpen köszön vissza: *De jó alváza van annak a csajnak!* Vagy: *Azt hiszi, ő egy Mercédész! Belezúg: beleszeret; elefánt: két szerelmes melletti harmadik, zavaró személy; piskóta: könnyű, Piskóta volt a mai házi feladat...*

És akkor az sms-nyelvről még nem is beszéltünk. Pedig az nagyon *trendi*, hiszen nem élünk „karakterpazarló időköt”: *mind1*, *nekem8*; *vok*: va-

gyok; *tali*: találkozás; *szvsz*: szerény véleményem szerint; *thx*: köszönöm (thanks); *HELNI*: hát ez nem lehet igaz; *elb.tam*: 'elrontottam'; *qva jó*: 'nagyon jó'...

Ilyenkor aggódva kérdezzük: mi lesz ennek a hablatyolásnak a sorsa? Képes lesz-e kezeket, lábakat, netán értő füleket növesztetni?... És itt semmiképpen se szeretnék Apor Péter-es „bezzeg az én időmben!”-féle hangokat megütni.

Való igaz, diákjaim jóval kevesebbet olvasnak, mint az előző nemzedékek. Már nem csodálkozom azon, ha nem ismerik Winnetou nevét. Mert, mint mondják, miért olvasnák el történetét, amikor az egy vastag könyv, s DVD-n is megnézhető. Szórakozásnak ott a képernyő kínálta sok-sok izgalom; adatok, tények mindennél könnyebben és gyorsabban előkereshetők az internetről. Buszon, vonaton pedig ki más, mint MP3 ringatja el őket. Nem is beszélve a könyvek szókészletéről, mely számukra, valljuk meg, néha meglehetősen kőkori. Az irodalmi hősökkel pedig nagyon nehéz azonosulni. Erre a legklasszikusabb példa Nyilas Misi, aki a mai diákok szerint egyszerűen *élhetetlen*.

Az internet – mint interaktív csodaszer – azonban felszínességre szoktat. Tanítványaim, az e-nemzedék tagjai, ezt-azt lementenek a világhálóról – és kérik az ötöst. És méltatlankodnak, ha olyan feladatot kapnak, aminek megoldását nem kínálja a keresőprogram. Ők már a György Péter által leírt „digitális éden” gyermekei, akiknek egy felszínes világ kihívásainak kell(ene) ellenállniuk.

Karinthy tizedeseként

Mi vár ránk? E kérdésre nehéz válaszolni, ám *a nyelvi evolúció forogatókönyvei* felvázolhatók. Minden valószínűség szerint egy második nyelvvédő-újító harc előtt állunk, hiszen ha tetszik, ha nem, nyakunkon a globalizáció. A fő kérdés: nyelvünk képes lesz-e ellenállni a nemzetköziség – a globalizáció – vonzó csábításának? Miközben a Gutenberg-galaxis mögött újabb és újabb médiagalaxisok tűnnek fel, melyek kiterjedése, hatósugara, fényereje még felmérhetetlen. És ebben az új digitális világrendben máris egy internetgalaxis polgárai vagyunk.

A nyelvészeti szakirodalmat forgatva a jövő útjai, a „lehetséges modellek” nehezen körvonalazhatók, de megkísérelhetők. (Vállalva Karinthy tizedesének szerepét, hogy csak minden tizedik találat lesz érvényes.)

1. A Huntington-modell

A legpesszimistább változat szerint a világ sok-sok nyelvszigetből épül fel, melyek eltávolodnak egymástól. Elmélyülnek a történész Huntington által felvázolt, civilizációk közötti árkok.

Nyelvünk ugyan nem szűnik meg, de szerepe csökken, periférikussá válik. Magyarországon is a posztmodern szkepszis uralkodik el, továbbá kialakul egy nyelvileg igénytelen tömegkultúra, melyben – több millió szem és fül képviseletében – néhány tagú szerkesztőbizottság dönti el, mi kerüljön a képernyőre.

2. A hunglis-modell

Az egyes nyelvek, különösen az angol, domináns szerepre tesznek szert. A kis nyelvek, köztük a magyar, háttérbe szorúlnak. Az angol a magyar nyelvbe is beszüremlik, kialakul egy hunglis-nyelv, illetve a mindennapokban egy leegyszerűsített internet-angol érvényesül. Boldogulni, karriert építeni elsősorban e nyelven lehet.

E modell szerint a sokat emlegetett információs szupersztrádán kell(ene) száguldoznunk valamiféle „internet-angol” segítségével, és a pláza-világ talmi csillogásában kell(ene) a fogyasztói társadalom hollywoodi ihletésű, happy életérzésű polgáraivá válnunk. Meghagyva a magyart a hétköznapi csevegés eszközeként, és közben, globalizált világpolgárként, megint csak a tudományok és a művészetek világában – az angolt választani. Miként Hollandia teszi, ahol az egyetemi képzés már csak angol nyelvű.

3. A Széchenyi-modell

Az optimista változat szerint a „globális falu információs szupersztrádája” mentén található sok-sok nyelvsziget megőrzi önállóságát, és ezek egymásba kapcsolódnak. Megerősödnek a nemzeti kultúrák, s velük együtt megőrzi szerepüket a nemzetekhez erősen kötődő nyelvek: a nyelvi önvédelem intézményei jól működnek; az információözönt az okos programok megszürik. A kiüresedés, kioltás, a sztárok, a celebek felszínes csillogása helyett a minőség Németh László-i forradalma érvényesül.

4. A Kazinczy-modell

Átmeneti globalizációs sikerek után megerősödik a nemzeti öntudat. A médiában, ahol ma még a sikermintáknak való megfelelés az uralkodó, érték lesz szépen, magyarul beszélni. Az utcákról eltűnnek az idegen nyelvű feliratok. A nyelvileg művelt emberek ellenállnak a média kartács-tüzének. A fogyasztói társadalom negatív hatásaival szemben a nemzeti kultúra, a nemzeti nyelv védelme jelenti a legfőbb erőt.

5. A bizantikus modell

A médiában az ikonok, a képek veszik át a főszerepet. Az írásbeliség által létrehozott tudás egyre kisebb szerepet játszik. A nyelv hálója csak kevesek számára lesz eszköz. Bekövetkezik a többek által leírt *kódrend-*

szerváltás. Az írásbeliség sokak szemében egyre inkább hieroglifáíráshoz kezd hasonlítani. A hétköznapi ember a látásra és a hallásra elemi erővel ható „elektromos pásztorok” rabságába kerül.

6. Az anarchista modell

Digitáliában, ahol a média folyamatosan bombáz, a hétköznapi életben és a nyilvánosságban is eluralkodik a szleng; a felgyorsult beszéd, az úgynevezett *turbónyelv* és a durva nyelvváltozatok lesznek a meghatározóak. A csevegőfórumok praktikus, de igénytelen nyelvhasználata hódít. Az igényes beszéd kevesek kiváltsága lesz.

Ebben a média által átlényegített világban összemosódik a valóság és az álom: A benne élők egy habkönnyű show-világban érezhetik magukat, melyben Kundera szavaival élve „a lét elviselhetetlen könnyűsége” orozza el az élet mélyebb titkait.

7. A spirituális modell

A globalizált világ, a György Péter által leírt „digitális éden” ellenkultúrájaként megerősödnek a tradicionális közösségek, melyek transzcendens értékekkel itatódnak át. Nyelvhasználatukat a nemzeti és regionális nyelvek ápolása jellemzi, s csiszolt, igényes nyelvváltozatok alakulnak ki. Jól működik a nyelv valóságot megsűrítő volta, fantáziakeltő szerepe.

Tükör által

Mindig is éltem a gyanúperrel, hogy Tóth Árpád halhatatlan költeménye, a *Lélektől lélekig* – Jaj, közöttünk a jeges úr lakik – mint minden nagy igazság, csak töredékes részigazságot fejez ki, hiszen ha van valami, ami ezt a gyémántkemény tételt megkérdőjelezheti, az a nyelv csodája, mely mégiscsak hidakat teremt – lélektől lélekig. Ha egy emberhez el tudok találni, s hidat tudok hozzá építeni, az elsősorban a nyelv mágiája által lehetséges.

Hogy mennyire tudom kiterjeszteni személyiségem határait, az elsősorban a nyelvi varázslóképességtől függ: hány nyelven tudok megszólalni, milyen nyelvi regisztereken vagyok képes játszani, mennyire vagyok a megszólítás képességének birtokosa, mennyire ismerem a testbeszéd titkos jelzéseit. – Bár megismerésünk – páli értelemben – így is csak *tükör általi*, azaz töredékes lehet.

A nyelv szötte háló sem lehet tökéletes. Bizonyos határokon túl a nyelv is „elhallgat”. Hétköznapi példával élve: le tudjuk-e írni a rózsa illatát?

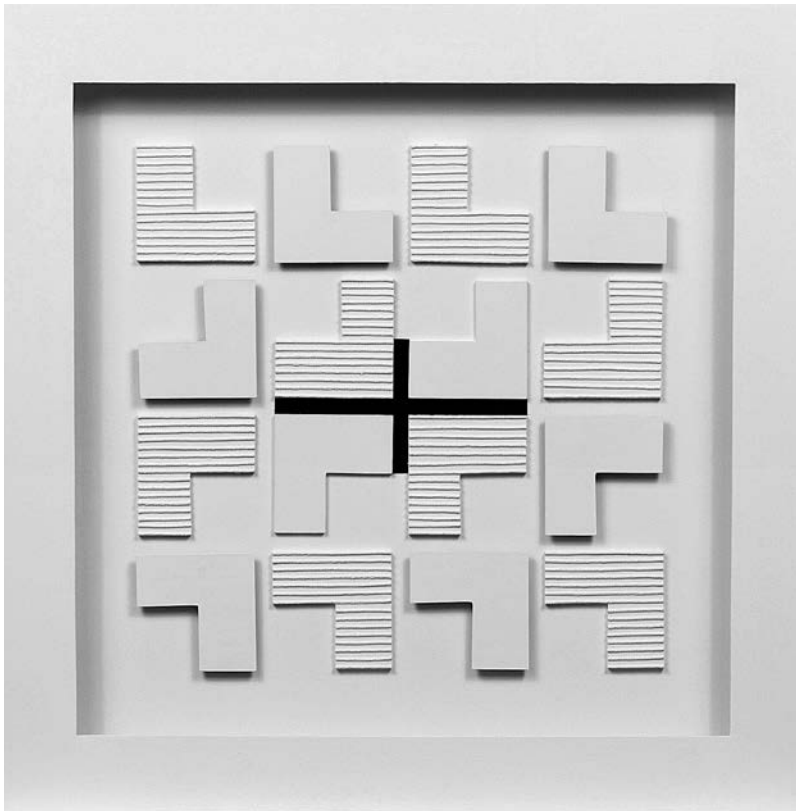
A nyelv határain túl a zene, a filozófia kertjei, mi több: dzsungelei kezdődnek, ahol a felvilágosodás fennkölt észelvűségével bolyongani ma már nem igazán célszerű, mondhatni kissé korszerűtlen, veszélyes, inkább a kételyekkel teli, óvatos séta javasolható.

És ne feledjük Heidegger figyelmeztetését: „Nem pusztán nyelvet beszélünk, belőle beszélünk. Erre pedig azért vagyunk képesek, mert már eleve hallgatunk a nyelvre. Mit is hallunk? A nyelv beszédét.” (Utam a nyelvhez)

Mint Anteusz

Magyarságunk – mint Babits elbocsátott vadján a jel – minden utunkon elkísér. De ezzel bizonyára minden ember így van, aki úgy éli meg a szülőföldhöz való tartozást, mint a görög mitológiai hős, Anteusz, Gaia földistenő fia, aki legyőzhetetlen volt, mindaddig, amíg Héraklész rá nem jött a titkára: erejét, anyjának, a földnek érintésétől nyeri. Ezért Héraklész is csak a levegőbe emelve tudta legyőzni...

Serényi H. Zsigmond, Dobozképek

Tóth Kinga
Kukoricaénekek

harmincadik ének

bézbólsapkamintákon kel fel a nap
kávéautomatákból várunk apróra a tisztításhoz
a lobbykban nincsen már kopogtató
papírdarabokba gyűjtjük a nem odaadott tippet
egy fonalra fűzik fel amit az erekből nyitunk ki
mindenki felvarrja a kabátjára a himnuszát
újat kellene írni tempósat indulóst
akinek a neve előbb kezdődik első betűvel
a himnusza annak előbb adják a kis érméket
az osztja tovább a kéztörlőt ráragadnak
a köztársasági elnökök a diktátorok
tempós indulós szabadságharcosok vagyunk
katonák előre előre a mosógépekhez

harmincharmadik ének

tokos cölöpök a fák a mississippi
lápos a csapása traktorokkal húzzák
ki a teheneket a tehén ráharap
a kötélre mint a nagy répánál répa apó
répa anyó répa kicsik húzzák a földből
a tehén mellsői kapálóznak rotálnak
gyökereket dobnak fel a szélvédőkre
répa apa ki tudod húzni ki tudod húzni
a tehenet vaskarók a fák a mocsárban
nem éri el a tehenünk lába ha beleakad
ha elengedi a nyelve a kötelet
ha kiesik a foga közül anya húzza én is
húzom a csordát a mississippin féltehen karaván

harminchatodik ének

egy levél amivel kezdeni kell törölni tisztítani
vagy festeni egzotikus fák olajával
az egyik országban ez gyulladást okoz
a másikban ez a béke
a középkori szerzetesek a második
ujjat választották a mutatót
ezzel merültek különböző tintákba
levendula a nyugalomért és az illatért
bodzavirág a színért
a papír jól beitta többféle rajz a lilában
kalligramnak egy jelzőgomb
kétfajta fából hogy terjedjen
turistarezervátumokban hogy igazolja
ugyanaz az eredet ugyanazon feltételek

harmincnyolcadik ének

fehér boglárkavirágot gyűjtünk be
most ráncosodnak narancsosodnak a levelek
ezzel csomagoltatjuk be kis piros pöttyeink
a narancslevél a boglárkalevél nyugtatja a szövetet
a kis magyal fém-bioplátium-titánium szövettel
bevont beszél majd ez a másik
találkozik az eredetivel levélhálón mozdulnak
hajlatainkból a részletek jobbkezes-balkezes
támaszaink tartják a liftajtót aknába ne essünk
halványodjanak sérüléseink erdei magyalokkal

harminckilencedik ének

barkácsboltos miniadóevőn mérik
hol voltak a holdon mi találgatás a feszültség hol
tudnod kellene hogy minden mindig igaz
nem kell többet grafikon csak az
érintős fémtójsa amit felteszünk piros karikának
ha ott a holdon eléri minden szobából kilógó
kérdéseinket karikát várunk pirosakat

Kormányos Ákos

Tehervonat

A sínek
közötti deszkák egyenletes
ütemet diktálnak. Remeg
és lüktet a hatalmas
gép. A nyállal bevont
szelepek egyre hangosabban
sípolnak. Kopnak a
fogaskerekek minden
ütközésre és felüvöltenek a
teher alatt. A kémény
hangosan gózt lehel.
A tehervonat, csípőd
csontsín párján rohan a
végállomás felé.

Taknyos vagy

taknyos vagy.
pólusaidba rekedt
zsír fénylik arcodon.
vörösre dörgölt orrcimpáid remegnek.
a leheleted lázmeleg,
és kérlek fújd már ki az orrod.
a csókod takony-, izzadság-
meg nyálízű.
elrántod a fejed,
rátüsszentesz meztelen mellkasomra.
szép vagy.

Ma nem mosok fogat

„Csessze meg, ma nem mosok fogat”
Mondtad fáradtan majd bebújtál mellém
a takaró alá. Reggel olyan
büdös volt a szád, hogy felébredtem rá,
majd kénytelen voltam átkarolni téged,
mellkasom a hátadhoz közelebb nyomni,
csípőmet a fenekedhez tolni
és egy nagyon puha és hosszú
csókot nyomni a tarkódra,
épp a kiálló csontocska fölé.

Nem a böfögés teszi

tegnap férfiasabbat böfögtél,
mint én szoktam.
kicsit meg is ijedtem.
aztán, miközben este hozzám bújtál,
rádöbbsentem,
megnyugodtam,
nem változott semmi.

Csípőcsont

A balfasz aki kitalálta, hogy
a szem a lélek tükre,
még nem látott csípőcsontot.

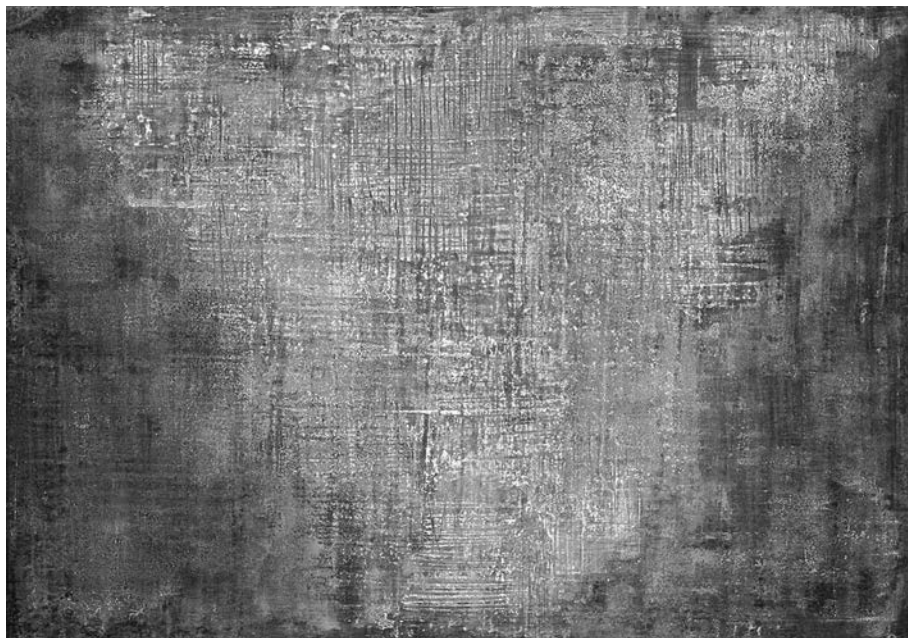
Születés

óvatosan
közelítem meg a hasad.
egy csókot szeretnék adni.
mikor az ajkam hozzád ér,

tapintani tudom a bőröd alatti
lűktető ereket.
fogaim szelni kezdik húsodat.
egyre mélyebbre hatolnak,
egyenként szakítva szét a sejteket,
egészen addig, míg a vér keserű-sós
íze észhez nem térít.

Tudatlanságból elkövetett gyilkosság

Anatómia csak a második félévben volt.
Ott tanultam meg, hogy agyad elérhettem
volna makkossal a szádon keresztül.
Nem kellett volna, hogy felnyissuk a koponyád

Bátai Sándor, Princípiumok VI. (Földírás), 2014

Réthy István
A tanár úr
(regényrészlet)

A tanár úr, akit a nővére nevezett tanár úrnak, más senki abban az időben, a buszállomást kereste. Tudta, hogy ott van valahol a városban, ott, ahol megszakításokkal mind a huszonegy évét eltöltötte, de hiába, ha addig a napig sohasem járt azon az állomáson. Mindig vonattal utazott, személyvonattal, ha utazott is egyáltalán valahová. Elbúcsúzott mosolygós nővérétől, aki neki anyja helyett anyja volt, apja helyett apja, hadiárvaik mindketten, s aki törülközőt, zoknit meg valami mosakodószert pakolt a kicsi, barna bőröndbe. Fél óra sietős gyaloglás után rátalált az állomásra. Elhaladt a szász templom előtt, szeretettel csodálta meg boltíveit, elvonult a népkonyha ablakai alatt, ahol annyi meg annyi finom ingyen ebédet ehetett, ereszkedett a Piac utcán lefelé, s aztán az állomásra ért. Útközben nem találkozott fiákerrel, hiszen akkor már egy se szaladgált a város utcáin. Taxi futkosott helyette. Egy nem a legújabb Lada. Az pedig nem érdekelte a tanár urat, csak azért nem, mert nem volt rá pénze. Egy pillanatra a Szabó bácsi fiákerje jelent meg előtte, amint hazakocsikáztatta őt Annuskával együtt még gyermekkorukban valamikor. Tetszett neki az a szőke, huncut-vidám Annuska, szó, ami szó. Az állomáson azt a buszt kereste, amellyel tanári pályájának első terére utazhatott. Hamar megtalálta. Nagyon ronda volt, de, mert nem volt más, felült rá. Jegyet váltott a vezetőtől, s azzal helyet foglalt. Apró, barna bőröndjét a lába elé rakta, s aztán indulásra várt. Ismerőse, barátja nem volt a kocsin. Nem volt kivel szót váltania, beszélgetnie. Nem tehetett egyebet, mint azt, hogy emlékezett.

Királyi buli volt a vásárhelyi főiskolán mindjárt az államvizsga után egy nagyon feldíszített helyen. Nem lemezről szólt, hanem bandától a zene. Jól ráigazított a lányok és a fiúk boldogságára. Rá a sok finom étel az asztalokon, és rá a sör, a bor, s a pálinka is. Fogyasztott a tanár úr. Nem kímélte gyomrát. És nem kímélte a járását sem. Egyszer aztán, mikor a zenekar elhallgatott, éppen vacsorázott, a tanár úr mellé ült a főiskola dékánja. Előzmények nélkül sorolta, hogy milyen terve volt a főiskolának a tanár úrral. Az volt, hogy megtartja néptáncoktatónak. Ennyire értékelte mindazt, amit letett az asztalra, mint táncos. Alkalmazta volna. Csakhogy a minisztérium nem engedélyezte az alkalmazást. Egyetemi végzettséget, egyetemi oklevelet követelt.

A kicsi község, amelynek az általános iskolájához szólt a kinevezése, ezerötszáz lelkes volt, színmagyar. A szomszéd falvak is mind magyarok voltak, román település csak egy. A tanár úrnak nem kellett pályáznia. A

kolozsvári egyetemen neveztek ki, miután a hirdető táblára kifüggesztett általános iskolai üres állások valamelyikére rámutatott. Azért mutatott arra, amelyikre, mert az a kicsi község szomszédja volt az ő szülőfalujának. Sokszor ment át rajta gyalog, vagy szekérral. Amikor gyalog ment, akkor mindig átvágott a temetőn. Nem. Nem oda volt eltemetve az apja, az anyja, de még egy rokona se. Csupán csak arra vitt az ösvény a szilvafák alatt.

Az autóbusz megérkezett. A község kocsmája előtt állt meg. Ott is maradt másnap reggelig. A napi egy járat volt. Alig látszott az út pora alatt a nyitott kocsmá előtt. Leszállt róla mindenki, a tanár úr is, végül a sofőr is. A tanár úr egy fiatalembernek mutatkozott be, tőle érdeklődött arról, hogy hol található meg az iskolaigazgató. A fiatalember elkísérte a tanár urat úgy, hogy pár lépés, pár nyugtalan szusszanás után az igazgató kapujában állhatott, megnyomhatta a csengőt. Sietve sietett az igazgató a kapuhoz. Szaladt a felesége is. Kedves szavakkal invitálták a tanár urat mindketten, de nem csak az udvarba, hanem a házon belülre is, ahol már uzsonnára volt terítve. Tudták, hogy érkezik. Ajaj, de éhes volt! Valójában az első pohár pálinkánál mutatkoztak be egymásnak. Falatozás közben aztán már több mindenről szólt az igazgató. Elmondta, hogy neki tanítói végzettsége van, különben az iskola mindenik pedagógusának is csak anyyi, ha nem kevesebb. Megjegyezte, örvend, hogy az iskola felső tagozatára tanár is kerülhetett végre. Szólt továbbá arról, hogy nyolcosztályos az iskola, van négy alsósa és négy felsőse, de egyre kevesebb bennük a gyermek. A négy alsós osztályból kettőnek, a másodiknak és a harmadiknak, még nincs tanítója. A felsőben a szakos ellátottság, hát az olyan, amilyen, de javulóban van. Ennyi. Aztán a tanár urat faggatta az igazgató. Hol érettségizett? Hol szerzett tanári oklevelet? Egészen pontosan milyen szakos tanár? Nő-s-e, avagy még teljesen szabad? Mivel foglalkozik apja, anyja? A tanár úr válaszolgatott. Még falatoztak, amennyit igen, aztán az elszállásolásáról esett szó. Arról, hogy ott maradna-e valameddig a tanár úr az igazgató családjánál, addig, amíg befogadót talál, mert nincs szolgálati lakás. A tanár úr illedelmesen köszönte meg az önzetlen felajánlást, ámde azt kérte, hogy ha nem túl bonyolult, s nem túl nehéz, akkor rögvest induljanak szállást, kosztot keresni valahol kint a faluban.

Másnap reggel nyolc óra előtt érkezett meg a tanár úr a munkahelyére. Az igazgató az udvaron várta, azt is megvárta, míg néhány szem kékszilvát lekap a kertből, aztán arra kérte, hogy menjenek megismerni az iskola két épületét. Az egyik épület, az alsósoké, közvetlen a református templommal szemben volt, két tanteremmel, csakis délelőtti és délutáni oktatási lehetőséggel. Fával volt fűthető, petróleumlámpával volt világítható mindkét tanterem. A másik egy dombderékra épített régi alkotmány volt négy tanteremmel meg egy kicsi nevelői szobával a felső tagozat számára délelőttre. Fával fűthető az egész, és ugyancsak petróleumlámpával világítható mind. Ez van, mondta az igazgató, és miután azt is megmutatta,

hogy hol van a szántó, ahová majd a tanár úr is veteményezhet, bevezette őt a nevelőibe, ahol már ott volt hét pedagógus, persze, nem csupán csak a megismerkedésre. Neveket cseréltek, és letegezték egymást. Volt, aki úgy emlékezett, hogy mintha látta volna már ezt a gyereket valahol, de hát Istenem, kit nem láttunk már valahol legalább egyszer ezen a földön? Aztán elkezdték a tantárgyfelosztást az igazgató vezényletével. Az első osztálynak és a negyediknek volt tanítója. A másodiknak és a harmadiknak még nem. Az igazgató is, de mindenki bízott a rajoni tanfelügyelőségben, hogy megtalálja a megoldást, és így lesz kívül elindulniuk azoknak a gyerekeknek is szeptember 15-én. A tanár úr irodalomból és nyelvtanból kapott heti 16 órát, kapott egy osztályfőnököt meg egy sportkört is.

Az órarendesek az órarenden dolgozhattak máris. Két nap kellett nekik ahhoz, hogy olyan órarendet állítsanak elő, amelyben nincs sok lyukas-órája senkinek se, és hogy az ügyeletesnek, rendre, egész napra legyen elfoglaltsága. Az alatt a saját munkaterveiket ütötték össze a nevelők. Nyugodtan dolgozhattak. Nem kellett attól tartaniuk, hogy évharmadonként újabb és újabb elképzelésekkel, irányelvekkel, mintaportrékkal áll elő a megyei tanfelügyelőség avagy a kormány. A tanár úr viszont már akkor tudott arról a maga részéről, hogy a harmadik tanév végén véglegesítő vizsgára kell állnia a kolozsvári egyetemen. Olyan vizsgára, amelyre háromszor jelentkezhethet, s ha egyszer sem jár sikerrel, más pályára mehet.

Szeptember 15-e volt az első tanítási nap. A rajoni tanfelügyelőség tartotta adott szavát. Két érettségizett lányt küldött helyettesítőnek: Ildikót és egy másik fiatal lányt. Az idős tanítónők igazgatták, irányították őket, olyanok, akik már maguk is nyugdíj előtt álltak. A tanár úr az ötödikesek osztályfőnöke lett. Kiosztotta tanítványainak az ingyen tankönyveket, de csak azokat, hiszen akkor még nem volt ilyen, olyan meg amolyan munkafüzet, majd lefényképeztette magát a gyerekekkel. Ennyi volt az első tanítási nap. A tanár úr a kocsmába húzott két kollégájával ünnepelni. Sört ivott pálinkával hitelbe. Úgy ivott másnap is. Még nem volt fizetése. Egyébként a háziasszonya, Mariska néni ugyancsak hitelbe etette, becsületszóra. De nem csak etette, hanem ágyneművel és pizzamával látta el a külön szobában.

A második tanítási napon derült ki, hogy az orvos felesége meg a református papné sikerrel felvételizett nyáron az egyik tanárira, levelezőire. Az orvos felesége földrajzot és történelmet tanított, a református papné pedig fizikát, kémiát. Fegyelmezetten, lelkiismeretesen, odaadóan tanítottak. Különben odaadóan tanított abban az iskolában mindenki. Maguk elé tűzték, nyomtatott betűkkel írták az iskola tanítási tervébe, hogy úgy dolgoznak, hogy munkájuk nyomán egyre több tanítvány tanulhasson tovább, egyre többen juthassanak szakiskolába vagy elméleti liceumba, hogy egyre kevesebb gyermeket nyeggethessen a kollektívgazdaság. A tanár úr szigorú volt. Azért vagyok szigorú, mert szeretlek titeket. Ezt ő

maga mondta el mind a négy felsőben. Nem követelt mindenkitől ugyanúgy. Akkor már biztosan nem, miután megtapasztalta tanítványai képességeit. Nem volt botja, vonalzója, fülhúzója. Nem volt mobilja, számítógépe, kivetítője, monitorja. Efféle eszköze nem volt ott egyetlen nevelőnek sem. Ettől még más és más volt minden óra naponta, hetente, havonta, mégis megszokott. Becsengetés, kicsengetés, becsengetés, kicsengetés. Bizonyítvány. Tiszta tízes. Vagy valamivel gyengébb. Olyan nem volt, hogy megbukott valaki. Nem, mert ki-ki másként ugyan, de a következő egyszerű elven tanított mindenki: $1+1=2$. Gyakoroljuk! $1+2=3$. Gyakoroljuk! $1+3=4$. Gyakoroljuk! Gyakoroljuk! Térjünk vissza arra, amit nem értünk meg! Valami egyhangúság három évharmadon, egész tanéven át, azt mondhatjuk. S hogy még se mondhassuk, arról a kollektív gazdaság gondoskodott. Vagyis a gazdaság párttanácsadója, aki a bal oldalán, a derekán hordta hatalmát. Elrendelte, hogy pedagógusok tisztítsák meg, és írják újra a gazdaság koszos hirdetőtábláit hetente. Hogy havonta menjenek, látogassák, és győzködjék azokat a családokat, amelyek még nem álltak be a kollektívbe. Elrendelte, hogy tanítási szünet legyen, ha be kellett gyűjteni a mezőről a kukoricát vagy a pityókát. Nem volt kibúvó. Mindenki azt tette, amiről a pártrendelet szólt. Egy valaki volt csupán, aki nem engedelmeskedett: a harmadik osztály helyettes tanítónője, Ildikó. Ő nem vakart táblát. Ő nem győzködött senkit se arról, hogy milyen jó a kollektív gazdaság, és ő nem vitte tanítványait a kukoricásba. Fel is kereste a gazdaság pártvezére. Azt kérdezte tőle, hogy milyen oklevele van, amellyel hetvenkedhet. Semmilyen, mondta a lány. Semmilyen? Vigyázzon rá akkor is, ha semmilyen, mert elveszítheti, tromfolt a vezér. A tanár úr vakart, győzködött, és málét is szedett az ötödikesekkel együtt nem meggyőződésből, hanem csak. Miközben megtetszett neki a harmadikosok helyettese. Megtetszett neki az Ildikó csinos alakja, és tetszett a betyársága is. Volt az iskolának egy picinyke tangóharmonikája. Azzal muzsikált a tanár úr délutánonként az iskolában Ildikónak, de nem csak neki, hanem a néptáncsoportnak is. Néptáncsoport? Olyan még nem volt abban az iskolában, abban a faluban. Tanítványok, lányok és fiúk álltak össze, és igyekeztek csárdást járni a tanár úr vezetésével. Könnyen tanulták a táncot? Nehezen? Biztos, ami biztos, ha bál volt a község kultúrházában, ott csárdást is járt minden felnőtt, minden fiatal és minden gyermek. Érdekes? Nem érdekes? Na és a kézilabdacsapat ugyancsak a tanár úr vezetésével indult el. A néptáncsoport kislány tagjai lettek az iskola kézilabdacsapatának tagjai is nem semmiskedve. Abban az első tanévben, ott, a harmadik évharmadban, versenyre jelentkezett a tánc is, a labda is. Nagyobb községek csapatait verte el a kicsi falu mindkét együttese. Boldogok voltak a gyerekek. Boldog volt a tanár úr is annyira, hogy nagyon berúgott. Úgy kellett hazatámogatni.

A második tanévben nem volt változás az oktatásban országosan sem, helyileg sem. Ugyancsak szeptember elsején kellett munkába állni, ugyancsak szeptember 15-én indult a tanítás, akkortól szólt a tantárgyfelosztás, órarend hetekre, hónapokra, évharmadokra. Most már a harmadikosoknak és a negyedikeseknek nem volt képzett tanítójuk. Ez azonban abban a tanévben se volt nagy szerencsétlenség. Ügyes volt, rátermett volt a két helyettes, akik közül az egyik, Ildikó, tanfelügyelői dicséretet kapott, de akkor már a tanár úr felesége volt. Rámenős, szigorú asszony. Megtette, s ez nem „regény”, megtette tehát azt is, hogy benyitott egy kukoricás napon a néptanácsához, a jegyzőhöz, és ott azt mondta, hogy mindenkit feljelent a rajoni tanácsnál, vagy még magasabb fórumokon, ha még egyszer hitelben itatja részegre az ő férjét a kocsmáros nő. Nahát, nem itathatta le hitelben se, pénzért se, legalább is kerek négy hónapig így sem, úgy sem, mert a tanár urat besorozták katonának.

Dréher János, Mindennapi találkozások I. 2017

Novics János:
Át a határon
(részlet egy készülő könyvből)

Onnan kellene kezdenem, hogy az anyámtól ellopott ékszerek árából konzerveket vettem az útra. De az már egy másik történet. Hiszen az én nevezetes szökésemet külföldre sok-sok kisebb történet előzte meg. Egy sereg drámai mozzanat, amelyek mind oda vezettek, hogy egy nyári éjszakán, az első szabad választások és az úgynevezett rendszerváltás évében, mindössze tizenhat évesen, fogtam a batyumat és leléceltem Ausztriába.

Nem kellett messze mennem, mert alig húsz kilométerre laktam a határtól. Ruhám annyi volt, amennyit anyám arra a hétre csomagolt: alsónemű, néhány póló, ing, nadrág és pulóver. Meg a fekete bőrkabátom, amelyet régóta hordtam és lassan kezdett lerohadni rólam. Június első napjaiban jártunk, a barátaim, akik tudtak a tervemről, azzal bátorítottak, hogy úgysem kell sok cucc, mert a nyári éjszakák melegek. Hamar kiderült, hogy tévedtek, de jól hangzott ez az elmélet és megerősített abban, hogy nincs szükségem több holmira.

Aznap éjjel a kollégiumi szobában, míg a többiek pizsamában heverésztek, én felöltözve, menetkészen vártam a megfelelő pillanatra. Mikor az ügyeletes tanár bedugta hozzánk az orrát takarodó után, hogy a villanyoltást ellenőrizze, már kabátban lapultam a paplan alatt. Rászámoltam még félórát, aztán elhúztam. A szobatársaim nem tartottak vissza. Izgatottan figyelték az előkészületeket, szemtanúi akartak lenni a formabontó eseménynek. Elbúcsúztam tőlük, lelopóztam a földszintre és a lányvécéből nesztelenül az udvarra ugrottam. Onnan már csak pár lépés volt az utca.

Rém buta lehettem tizenhat évesen, mert a városból kijutva nem az osztrák, hanem a szlovák határ felé indultam el. Ezek szerint még azt sem tudtam, hogyan lehet egyáltalán eljutni Ausztriába. De az is lehet, hogy abban a zaklatott tudatállapotban kicsit megzavarodtam. Elvégre nem minden nap dönt úgy az ember, hogy az egész addigi életét maga mögött hagyja.

Már egy ideje az út szélén gyalogoltam, amikor egy katonai terepjáró, ha jól emlékszem, UAZ lassított mellettem. „Végem”, gondoltam a hivatalos járgányt látva, de a kocsiban egyszerű sorkatonák ültek, és nem törődtek velem, miért grasszálok ilyen későn az utcán egymagam. Megkérdezték, hová igyekszem és miután kiböktem, hogy Ausztriába, jól kiröhögtek. Felvilágosítottak, hogy ez az út nem Hegyeshalom felé, hanem Rajkára vezet, de szívesen elvisznek. Velük utaztam egy darabig, leraktak egy vasúti átjárónál és azt mondták, kövessem a síneket, hamarosan az osztrák határhoz érek.

Töksötét volt, messziről egy szemafor villogott, körülöttem sík terep, mentem a sínen. Vonat nem jött. Rettenetes csend vett körül. A fény a távolban elérhetetlennek tűnt. Hiába trappoltam kitartóan, nem jutottam hozzá közelebb. Egy idő után a beleim mozgolódni kezdtek, és rájöttem, hogy nincs mese, akármilyen abszurd is a helyszín, szarnom kell. „Na, most megkapjátok!”, mondtam magamban az egész világnak címezve, és a vasúti talpfákra ürítettem. Úgy éreztem, ez a tett is a lázadásom kifejeződése, amellyel megbotránkoztatom az emberiséget.

Megkönnyebbülve mentem tovább, és elmosolyodtam. Az járt a fejemben, milyen vicces lesz ez a kis jelenet, ha majd a haveroknak elmesélem. Már az elején arra gondoltam, hogy ami történik velem, egyszer el fogom mesélni a többieknek. Egyszer majd együtt fogunk röhögni ezen az egészen, ahogy szarok a sínen a sötétben.

Kívülről figyeltem ezt a kallódó fiút, ahogy most is figyelem, mint az énemtől elkülönülő, idegen karaktert, aki a történetnek ezen a pontján épp szökésben van. De hogy mi, vagy ki elől menekülök, nem tudtam. Csak abban voltam biztos, hogy megbocsáthatatlan bűnöket követtem el. Többé nem térhetek haza. Bár az efféle kifejezéseket, mint otthon vagy haza, képtelen voltam felruházni jelentéssel.

Mindenesetre féltém a következményektől. Tizenhat évesen még gyerek voltam, és az eltartóim arra vártak, hogy elvégezzem a gimnáziumot. Főleg mostohaapámtól tartottam, aki régóta fente rám a fogát, és tudtam, hogy ha a jegyeimet meglátja, végre aggályok nélkül felpofozhat. Eddig csak egyszer vágott arcon, de az ultra szar bizonyítványommal az anyám engedélyét is simán megkapja majd egy kiadós verésre. Újra elismételheti, hogy a link fateromra ütöttem. Az apámra, aki másfél évvel a születésem után otthagytott minket anyámmal egy lakótelepi garzonban. A hétszeres bukás igazolni fogja, hogy nemcsak a falusi élet meg a kerti munka büdös ennek a naplopónak.

Szegény nagyszüleim is bíztak bennem, mert az egy évvel korábbi sikeres pótvizsgáimat nekik köszönhettem. Az előző évben is megbuktam matekból és fizikából, de nagyapám saját zsebből magántanárt bérelt nekem a nyári szünetre, így átcsúsztam valahogy augusztusban és ősszel elkezdhettem a második tanévet.

Most viszont ugrott a pótvizsga, hiszen két elégtelen felett már osztályisméltésre köteleztek. Még csak nem is az történt, hogy enyhén meghaladtam a bukáskeretet. Ha nagyot alkotunk, ne legyünk kicsinyesek: én nem adtam alább hét tantárgynál. Nem tudom, előfordult-e valaha ehhez hasonló tanulmányi csőd a középiskolánk történetében. Ehhez kevés volt szimplán idiótának vagy hanyagnak lenni, ehhez előrelátó, céltudatos ellenállást kellett kifejtenem. Bizonyos értelemben művészet volt megbukni egyszerre hét tárgyból. Még évek múlva is a csodájára jártak.

Arról, hogy ilyen botrányosan fogom befejezni a tanévet, az úgynevezett családom csak a szökésem után szerzett tudomást, mert az igazságról természetesen mélyen hallgattam. Az iskola sem tájékoztatta őket arról, hogy nemsokára bekövetkezik az elkerülhetetlen katasztrófa. Az meg egyszerűen röhejes, hogy végül felelősségre sem tudtak vonni érte, mert az utolsó héten észrevétlenül felszívódtam.

Hajnalban érkeztem a határhoz, de megint fogalmam sem volt, merre induljak, csak megcéloztam azt az irányt, amerre Ausztriát sejtettem. Valamilyen mezőgazdasági haszonnövénnyel benőtt földdarabon gázoltam át, talán repcemező lehetett. Éreztem, ahogy a harmatos növényzet eláztatja a cipőmet és csuromvíz lesz a lábam. Sötét, néptelen országútra jutottam, amely egyáltalán nem hasonlított határátkelőhöz. De bíztam benne, hogy ha egyenesen előre tartok, előbb-utóbb célba érek.

Így is történt. A hajnali párafelhőből magas, egyenruhás férfi alakja bontakozott ki. Fialat határőr állt előttem. Elkérte a papírjaimat és kérdőre vont, minek lődörgöm ott ezen az órán. Az útlevelemet és az igazolványomat rendben találta, kizárólag a hely, a szokatlan időpont és a kiskorúságom ejtette gondolkodóba. Ami nem is csoda. Azonnal jelentenie kellett volna a felbukkanásomat. El is tűnt néhány percre az útlevelemmel az őrbódében. Szinte vártam, hogy őrizetbe vesz, de unott képpel hozta vissza és közölte, hogy a kamionok részére fenntartott úton próbáltam átgyalogolni, inkább tipegjek át az autóknak kijelölt forgalmi sávra. Mutatta, hogyan közelíthetem meg.

Már láttam is, onnan pár száz méterre. De akkor már irtó fáradt voltam. Nem messze az országúttól állt egy kis bányató, a partját kavics és szomorúfűz borította. Leterítettem a lepedőmet a kövekre, az útitáskámat a fejem alá raktam, és aludni próbáltam. Kockázatosnak látszott magyar földön szunyálni, hiszen már reggel felfedezhették az eltűnésemet a kollégiumban, de úgy ítélt meg, hogy eredményesebb lesz fényes nappal leinteni a külföldre tartó autókat.

Világított a hold, ezer béka harsogott körülöttem. Lehet, hogy pont a párzási időszakot fogtam ki, mert akkora zajt csaptak a brekegésükkel, mint egy metálzenekar. Néztem a fákat, nyomta a kavics az oldalamat. Ahogy bambultam, az egyik faágból emberi csontváz rajzolódott ki az ezüstös fényben. Félelem áradt szét bennem, mégsem hunytam le a szemem, hanem egyre több vonással gazdagítottam a képzelt csontvázat. Arra gondoltam, hogy a halál jelent meg nekem személyesen. Ezt nem most találom ki: tényleg meg voltam győződve róla, hogy a halál talált rám a bányatónak azon a partján. De nem moccan, nem bántott. És nem tudtam, mi a szándéka velem.

(A könyv a Vár Ucca Könyvek sorozatban jelenik meg, 2018 őszén)

Szauer Ágoston

Elmélet

A háttérben szükségszerű
valami rendszer, váz, alak,
alámerül a semmibe,
rácspontjain talált szavak.

Még rápillant az Isten is,
pókhálón szélben csepp ha ring,
érzékenyen feszülnek így
megfejthetetlen verseink.

Fizika

Már egy pohár víz más közeg,
nem is gondolják el sokan.
Mert van pár képlet, jó öreg,
maradt még titka biztosan.

Háromdimenziós keret –
csak ennyit enged jó urunk.
Egy konstans, szorzó még lehet,
anélkül semmit nem tudunk.

Kimerevítés

Szappanból gömböt fúj a gyermek,
az arcát nézi épp a habban
– idők, világok árja zajlik –,
nincs fontosabb e pillanatban.

Simek Valéria

Visszakérném

Mint hűséges gyermeked,
visszakérném Tőled életem
múlt idejéből azt, amikor
még mindenben együtt, közösen
éltünk, tettünk, reméltünk.
A madarak torkából felhangolt
nyarakat. A port ránk szitáló
utakat, az aratásokat, a
cséplőgép sikoltó csattogását,
a termések áldását, a kertben
púposodó kazlak felnövő
illatát. Az állatok reggeli
éhkonzertjét. Lovunkat,
ahogy megfeszített izmokkal
szállítja termésünket.
Szerszámaink zörgését a saroglyában.
A tetre kész embereket, akik egy
tenyéryi földbe is megkapaszzkodtak.
A begyűjtött éveket...
Hát visszakérném tőled Uram, de
csak te kéred el tőlem éveimet.

Vihar

A vihar fölszerszámozott
lovai vágtatnak messzire.
Rabol a szél a kertben,
bokrot, borsót, kaprot,
kifoszt és leteper.
Sárga rongyok szakadnak
a lombból, mintha
ostorpattintásra ragadna
magához mindent ez a
kerékoldott szélháború.

Bátyámnak

(Hegy Imre emlékpark létrehozójának)

Kezedből elszállt az ibolyaillat,
a pipike letépett virágfeje.
Jóságod hoztad, csermely
ágon növő hallgatásod.
Tiszta forrást, fényt szemedben.
Szólitott az élet fogható igéivel.
Eső vert be lelkedben. Régi idők
árnyai, messzi hegyekbe futó utak...
Visszanyelt szavak, engedelmesség.
Megégetett gondolat...
Fáidról a maradék lázongó levelet
is elvitte már a szél.

Pattogó tűznél

Pattogó tűznél békességben
ültünk az asztal körül, csak
a mosófazékban melegedő
víz zenélt. A kályha feldorombolt,
morgott a széllel. Közben
elúszott a csöndes délután.

Gáll Ádám, Modulációk, A.,B.,C

Sarusi Mihály

Pinceszer

Újyorki micsurin (és ts-ai)

Hogy a csudába nē!
Ebből is, abból. Kifogyhatatlan.

Kun Béláék szovjet fröccse

Nyolc deci a szódásüvegbe

Cholnoky Lászlótól tudhatjuk Zsidómentes magyar irodalom című írásából, hogy ilyen is létezik, magyar *szovjet fröccs!*

Nem akármí.

Nem Kaukázus-alji, Volga-menti, Pityer-környéki, Urálon-túli, nem, még csak Csöndes tenger-mellyéki sem. Kimondottan a „Kun-féle szovjetbizomány” (Ch. újdondász fogalmaz így ’19 őszén) idején használhatták a magyar vöröshadsereg vöröskatonáinak – a leitatása helyett a – harcra buzdítására! Hogy e serkentőszer mennyire lehetett hatásos, mutatja a sajnálatos visszavonulás (a négy irány irányából).

Hogy Cholnokyt idézzük (pusztán a pontosság és a tisztesség kedvéért):

– Valamelyik álomlátó zsidó szovjet apostol beálomlátta, hogy a munkások semmi szín alatt sem hajlandók tovább is beérni a vízzel. – Csináljunk hát számukra üdítő csöppeket! – mondta – és egy titántermetű szódásüvegnek lestrófolván a fejét, belécsöppentett kilenc csöpp enyhe *paksi sillert* és azt színing fölhígította üdítő szikvízzel. Elméne akkor a munkásokhoz, és mondta nékik: én vagyok a Schlésinger apostol, és csináltam néktek italt kilenc csöpp borból, bár a szovjet tizenegyet engedélyezett, de én a két csöppnyi különbözeteket ellopám, részint mert szeretlek, és óvlak benneteket, részint meg, mert milliószor két csöpp az két hektót teszen és képzelhetitek becsületes, egyszerű agyvelőtökökkel is, hogy mi az ára ma két hektoliter bornak!...

Hogy aztán így zárja tájékoztatását *szovjet fröccs* kereskedőnk a Kun-féle bizományban: „Jó ital ez, amelytől és amelyre az emberek által ugyan köpetik, de amelytől be nem rugatik, sem nem hányatik, sem egymást fejbe nem üttetik!

S lón e szeszmentes italnemű... a Kun Béla-féle időszakban.

Ha, ha.

...Ez vala tehát a *Kun-féle szovjet fröccs!* (Könnyű megjegyezni.)

A katonáknak ebből tán mégsem adhattak, mert nyomban szuronyuk hegyére kapták volna Slézinger atyafit.

– Kár azért a két csöppért...

– Nem vagy te egy kicsit antiszemita?

Ki, Cholnoky?

Ámerikai fröccs

Csórókáimnak

Szegény, szerencsétlen, elesett, segísre, mi több, segélyre váró ámerikaiak! Mi nem jut nekik: ámerikai fröccs. Ajvé.

– Amerika az amerikaiaké.

Ámerikában.

A Marikánál.

Ä.

Ära alá.

Ö.

– Fele víz, fele szóda!

Aj, jaj.

– Ezt kapja a pincér és a zenész... – tudjuk meg Ókanizsán az adott pillanatban (2015 Szent Mihály hava elején) a Tisza-parti vendéglő kiszolgálójától.

Sőt!

– Kapott!... Ma már az sè jut.

Sóhajt és legyint. Amúgy elég huncutul.

Mi nem.

Hogy az est végén, zárás előtt valamivel, hogy fogy a rendelés (elfogyott a nekünk szánt ital?), odaüljön a konyhaajtó elé a kisszékre, s jó sötét ivólevet kortyoljon.

Hogyne, jó pohár *vörösbor* – *szerémi*, azaz egészen pontosan *karlócai*, avagy csak *macedón*, netán csak *csókai piros* – a fáradt kacsójában.

Még hogy a fõlsgazdálól! De az ámerikai borisszák!

– Hallod, jó, hogy nem mentem ki az Államokba!

’Ezért’ nem érné meg.

Bolond lesz az ember itt hagyni ezt a... valóban elég savanya – mi több, egyenesen ecetes – *ködivinkát*.

– *Házi borocska*...

Na, ha ezt kapnák *ámerikai fröccs* helyett az ámerikaiak... Biztos megvesznének tőle.

– Hallod, arra befizetnék!

Ő be.

Mi ellenben.

– Attól nem rúgnál be.
Akkor meg... minek az egész.
Különösképp a jenkiknél.

Alaszkai piroska

Aó jesz, is-is!

Ámerikai rémtörténet a mozi helyett a tévé képernyőjén 2015 nyárutóján. Az újyorki vendéglőben bort rendel a pincértől a szerelmespár.

– Bor? Az nincs.

Hogyhogy nincs, az hogy lehet?

– Hát, legfőljebb ez a kis házi borunk. Saját termés... – mutat az asztalon kancsóban pirosuló kancsós borra.

Hogy megtoldja:

– *Alaszkai piroska!*

Száraz vagy édes? – bátorodik meg e kérdéssel az ifjú szerelmespár hímnemű tagja (azaz a hímtag). A nőnemű (a nőtag) az örömtől már majdnem kibújik a bőriből. Koccinthatnak a remélt közös jövőjükre...

– Is-is! – válaszolá némi fejingatást követően a kellner.

Mi más lehetne?!

Egy kicsi ebből, abból is valamennyi...

New Yorkban hogy lenne másként?

Kabernet, vagy mi, úgyhogy kész kabaré.

Kár, hogy Alaszkából!

Alaszkai kabaré... mint száraz (meg félszáraz) bor is, meg (fél-) édes bor is.

Së ez, së az.

Ahogy mondani szokták.

Micsurin a lelköm. *Újyorki micsurin!*

Az tenné be a kaput.

Ki is hányták az első korty után.

Óvszeres bor

Cubai röttenetős

„Röttenetős nagy fene köd van”... Cubában alig.

Mit nem hírel a pestbudai nemzeti újság 2017 Szent György hava javán? Na, mit nem?

Majd eláruljuk!

Kottonos bort kínál egy havannai – nyilván belvárosi – borász Fidel honában! *Cubai röttenetős*nek is mondható – gondolja az ember.

A Nemzet újdondásza azt regöli (tegyük hozzá, hölgy az illető, ő akadt fönn e dolgon), hogy a habannai koma a testes borosüveg vékonyka – á lá kárte – nyakára húzza a gumit (szinte cumis üveg módjára) (lásd még: cumi!), hogy a fejlődő gáz abban duzzadjon keményedésig.

Nem rossz! Idősebb urak – és különböző nemű segítők – figyelmébe ajánlható ez a módszer a keményítésre. Fújni, fújni, míg meg nem dermed.

Maradjunk a *cubainál*.

Szóló, némi gyömbér, csipet hibiszkusz az üvegbe, amire aztán máris jöhet a gumi (avagy egyéb műtárgy) óvszer.

– Kotton, gyerekem, kotton!

Nem semmi.

Cubai cottonos borocska.

Hogy aztán az így jól dugaszolt – nem éppen hordós érlelésű, de nem is műanyag, még csak nem is fémtartályban születő *anyagból* való – zagyvalék a borász előadása (izgatott újdondásznénk jegyzete) szerint végül annyira megdagasztja az óvszert, hogy leesik róla. Mondhatni lefordul. Mint, tetszenek tudni, a.

Midőn túl van rajta.

– És ha túlcsoordul a *cubai ó(v)szeres?*

Ahelyett, hogy még egy kicsit kedveskedne neki!

Nem. Hógyisne, amikor: kész. Annyi. Megtelt a tarisznya. Akarja mondani.

Cuba, Cuba! Hogy ti mit ki nem találtok.

Havannai gazdánk a háza pincéjében.

Ez is pinceszert... Gondolatban. Lapunknak köszönhetően.

Proszit!

Gyerök ebbül sè lössz.

Kár.

Attól függ, kié.

Kondomláta.

Mi? Nem.

Forró égövi gyümölcsökkel és zöldségekkel ízesítik boraikat. Adnak neki! Mást ne mondjunk: vízi torma, cékla... Avagy maga a guáva, ami mirtuszféle, melynek (körte kinézetű) termése kerülhet havannai gazdánk borrá varázsló üvegébe.

Bor helyett...

Nézd, ha nincs más?!

– A lényeg, hogy szédüljünk!

Előbb vagy utóbb.

Csak előbb ki kellene tántorognunk a karibi világba.

...Csak durrdefekt ne érje cumitokat ottan Cubában! Mert akkor meg-nézhetitek a „borotokat”.

Hogy a cubai pince hölgyalkalmazottainak további lehetőségeiről inkább mélyen hallgassunk.

Ógörög részegségfok

Hány kráter fér belénk

Hányat tesz ki a torkunk? Giga mélye, kráter tölcsére. Borkeverő edénye az ógörög ivászatnak.

Mint az angolhoni történész írja, náluk is megvolt a fokozatosság! Miről mi mán szóltunk volt. Ilyen részeg, olyan löhet a magyar. Amolyan, tök részög, holt részög, hullarészög. Mondhatni. Spicces! Stb. Erre űk sē adták alább! Ahogy monddod: (82. l.:) aszerint, hány kráter van benned. (A krátert, kráter helyett, vegyük kisebbfajta csöbörnek!) (Amiből megiszol – Arany után szabadon – kupának.)

Aki 1 csöbör bort iszik, egészséges lesz! Mármint a szümpozsion nevű társaséleti jelenségben.

Tegyük hozzá, boron a vizezett bort értik. A keverési arány változó! Enyhén borozott vízzel az igazi eszmecesterélők élnek, amúgy inkább az 1:4, 1:3, 1:2, 3:4 arányt veszik. Azaz egy adag bor, négyszer, háromszor, kétszer annyi víz, netán három rész borhoz négy rész vizecske... Tiszta bort kivételesen isznak. Utóbb egyre inkább. Amúgy.

2 csöbör (mint kráter)? Ez már hagyján, szerelem és gyönyör jár velle párban. Beindulsz tőle.

3 kráter? Kiindulásnak nem rossz, utána jól alszol. Hogy ébredés után nekiláss.

4 csöbör: kezdesz nagyon odáig lenni magadtól – ideje visszafogni magad.

5 csöbör csúszik le? Kretén még nem lettél, de kezdesz kiakadni, zűrzavart keltesz.

6 csöbörbe fujtjátok bánatotok? Örömtök?! Jöhetnek a mezítelen rabszolgalányok! Más esetben a rabszolga fiak. Netán egybeakasztva.

7 csöbör... Összevered az első elébed kerülőt. Kaphatsz persze te is. Nyoma marad.

8 csöbör (írja Matyszak Fülöp, Angolországból): a kertszomszéd rácsörög a zsernyákokra, siessenek, még nem késő! (Fülöppp, mondja Pétör, Somogybul). Valami még maradt a vendéglátó házból.

9 csöbörrel fogy el? Rókaeregetés, végelgyöngülés-közeli állapot.

10 csöbör... Szétveritek a házat. Ép amfora, váza, koponya, miegyéb nem marad. Hetekig kúrálnak – otthon, nejed az asszonynéppel, vagy az ispotályban a szesztelenítő orvosok.

És hogy tisztázzuk, mennyi is az annyi: nem egyedül hajintod be azt az 1-12 csöbör vizezett bort, 15-30-ad magadban.

Körülheveritek heverőtökön (kizárólag a bal könyökötökre könyökölve) a borkeverő edényt – magát a kratér nevű krátert –, merőkanállal, vagy magával a boros kupával veszitek magatokhoz az innivalót... Háza válogatja, mert akár 2-300 lityi is beletérhet a kreténné varázsoló vizes borból. Úgyhogy.

Maga a tűzhányó torka. Már ha a bor jóféle.

Belé előbb a bor, aztán reá a víz.

Mint ezer évvel később, ógörögéknél is csalhatott a házigazda: előbb a jobbikkal itatta vendégeit, majd amikor már minden mindegy, jöhet a csiger.

Borgazmus?

Révületbe esni?

Tán mégsem kívánatos.

Annyira!

Aki erre vágyik... Bele ne vesszen.

A borgazmus azt akarja kifejezni, hogy bortól önkívületi állapotba esel. Meg hogy a nemi kielégülés szent pillanatában érzel ilyesmit. Például. Eredetileg.

Csak hát... Aki már átélt ilyen önkívületi borállapotot, nem biztos, hogy ismételni szeretne.

Jó, jó, de ennyire?

Abból a másiktól akár gyermek is lehet, és akkor már különösen volt értelme – azon túl, hogy valóban bitang jó (sőt, oltári, bődületes...) –, de bortól úgy berúgni, hogy... hasonlót érezz?!

Hát...

Még rászoksz! És akkor: neked lőttek.

Míg az az eredeti, az első: a lehető legkívánatosabb pillanatsora élednek.

– Na még egyszer...

Bor ide, bor oda.

Persze ha borral locsolod szerelmedet. Borban áztatod.

Dufla, vagy sēmmi?

– A Heminád szőke vagy barna?

Fekete.

A szeme meg kék.

Zöld.

(...)

101 pohár a borhoz?

Egy nem elég?

Ezöknek nem. Az Istennek sē.

Ipadnál a pincében hogy állt volna glédában az ahány borfajta, annyi féle kupa. Őgyetlen, az is csak decis. A lehető legégyszerűbb. Miközben az urak mit nem terjesztenek!

A testes, nehéz – jó húzós – vörös borokhoz, amilyen a *cabernet sauvignon*nak csúfolt is, tulipán alakú, mi több, Bordeaux-i jellegű pohár szükségös! Állítják. A 7-8 deci űrtartalmú findzsának csak az aljába önts picikét. (Pl. báránybecsinált alá.) *Zweigelt* Frici vöröséhez öblös, alma alakzatú, legalább 6 decis pohár köll (sztrapacskát neki, sztrapacskát!). A *tramin*hoz öleg a kisebb, de továbbra is öblös, úgy uszkve 3,5 decis üvegcsse. (Ez illik a fűszeres konyhában!) *Saszlá*hoz kerekded, szinte 2,5-3 decist végy elő (kolbászhoz és más csípős falatokhoz). *Olaszrizling*hön keskeny, magas, úgyszintén tulipánra hajazó borivó készülékhez nyúlj! (Füstölt hús közé vele, de mögtöszi halhon, káposztás ínycségekhön is.) Az *erdélyi leánykán*nak mi nem kéne: 2,3 decisbe vele! Kerek a talpa, fölfele keskenyödik... (Sajt, pipihús, halacska mellé...) (Nagylány is gyühet!) (Mér, eddig nem vót?!). Gömböd van? Mer *szilvánit* csak abba dűthetsz! (Fótt pisztránghoz, hidegen éléd tett tyúkhúshoz mást ne kérj...) (Ha a gazda bírja – idegekkel.) *Fehér bakator*, azaz *ezörjó*? Alacsony, domború peremű, kerek aljú üveg boroskupát kérj (s ha kapsz, bármihön mögtöszi!). (Mármint újborként avagy hosszan érleltként ugyanazon eredetű borocska más fölé – alá, belé – való.)

– Dűtöd vagy sajnálod?!

Tűlle, hogy tönné.

Csak ez a findzsavit. (Pohárleltár.) (Kupacsata.)

Hárslevelűd is van? Szűzanyám. A *tokaji* jellegűekhez fordított tojás alakú poharat keríts! Ha nincs, a te bajod. Csemegézhetsz mellette... (Libamájra is gondolhatsz.) Míg a Kocsis Pali bátya nömösítötte, *pozsoni fehér* és *csabagyöngye* eredetű *irsai olivér* se hagyja magát: csakis Montrose findzsában szervírozhatod – hallatja hangját főpohárnokunk. Ha nincs, mögtöszi a fakupa is. (Sajthon, leveshön, szárnyashon, halhon – mög ami beletér.) (Pl. sült avagy párolt pisztránghon.) (Naphalhoz? Ha nincs más.) *Muskotály*hön csakis 3,5 decis löhet, amolyan előital gyanánt (akár dinynehön is).

– Dinnye! Honnét vögyön ennyi poharat a borosgazda?

Pince mélyin.

Pinecébe.

– Most akkor lēmögyünk, vagy sē?!

Le, le. Be, be. Föl, föl. Ki-ki.

– Nincs negyedfél decised?!

Akkor inkább nem kér.

Milyen löhet a bora, ha csak egy pohárral szógal?

Mindönkinek, mindönkinek, de azér ami sok, az plánē.

A bordeaux-i nyelvjárásban *merlónak* mondott közönséges *vöröske* mögelégszik a 225 mm magassággal, 610 ml tartalommal, hogy tökéletes lögyön az ízlelő, no meg a szaglószerzerv érzékelté összhangzat.

– Mindönt bele!

Még egy gól, és az ellen szurkolói becsinálnak.

Az *izabella* jellegűek – *delavári, otelló, izi, noah* – mögelégödnek a hagyományos bögrével, akármék borospohárral, avagy agyagkorsóval. Csak mögidd! (Bármivel.)

...Hogy a kérdésünk változatlan legyen: pincénkbe hányféle poharat tartalékoljunk? És: ahány vendég, annyiszor... huszonegy? Ahány bor, annyi kupa?

Maradok a findzsánál.

– Azért amit ezök az urak tudnak?!

Nem sēmmi.

(Ezök sē vótak még pincében!) (Legföljebb hajcsárként.)

– Tejesköcsögöd nincsen?

Kevert bor tiltatik

Vizezésért 12 (arany) forént

„Valaki borát a hegyvám szedése előtt vízzel, alma vagy körte lével öszvekeveri, és hegyvámiban vagy dézmában ollant ád, úgyszintén ha ily kevert bort tiszta gyanánt elád, vagy más hegyre viszi, 12 foréntban az uraságh részire, mellynek négy foréntja helységé leszen, megbüntessék, azonkévül mind uraságnak jó bort az hegyvámiban adni, mind az vevő embert kára eránt megelégeteni kényszerítettessék” – áll vala 1754-ben a veszprémi káptalan őurasága szőlőhegyeinek, köztük a mi Almádinknak rendtartásában a borvidéki történetbe téve a történész szerző által az 2010-es esztendőben.

Magyarán vagon minálunk *jó bor*, meg *rossz bor*... Mi több: *tiszta bor*, *kevert bor*... Ennyi az egész! Titka mindeneknek.

Szinte már ammen!

Még hogy az ezörhétszázás évektül... Nyilván régebbtül fogvást.

Bor a japánnak

Magyar a bor, magyar

Szürkebarát: pinot noir (egyik változata – Wiki) – *fekete... pinot?*

Nagyburgundi: kékf Frankos (és *oportó* keveréke az *egri bikavér*).

Kisburgundi: pinot noir.

Muskotály: muscat otonel.

Oportó, kékoportó: portugieser, blauer portugieser.

Szigeti: furmint.

Zweigelt a Kékfrankos és a Szent Lőrinc fajták keresztezésével nemesített ki...

Olaszrizling: magyarrizling, magyarfehér...

Rizling: fehér a lelköm, galambom, fejér.

Sauvignon blanc: fehér... savanya... – muscat sylvaner: erdélyi muskotály?

Chardonnay: csárdás.

– Gáspár, Menj Borért!

?

– Csak jó lögyön!

Iható.

...Mán aki nem ért a nyelvünkön.

– Gyüttek a jappántok...

Már mint az első verekedést követően a szerecsönyök... (Faranciák, mög más idegönyök. Nyilván jappánok is.) (Hogy ránk hozzák a dögvészt.)

Tramini Traminból

Ménösit Ménös környékirül

Szigeti (újabbán *furmint*) Balaton-melleyéki Szigetből? (Szerém Duna-Száva ölelte félszigetéről?)

Csabagyöngye a mi hun – bíkisi – Csabánkról.

Champagne francúz Champagne/Sampányból.

Cserszegi zalavármogyei Cserszegről (Cserszegtomajból).

Tramini a dél-tiroli Tramin község szent földjéről.

Tokaji, egri, somlai, füredi, csopaki, badacsonyi, villányi, szekszárdi, csongorádi, ménösi, csombordi... Honnan is?

Rajnai... Legutóbb Mosel környéki *rizlinggel* leptek meg: gyönyörűség lát(hat)ni, szagol(hat)ni, kóstol(gat)ni...

„*Tokajit* a betegnek, *ménösit* az egészségösnek!”

Hogy a csudába nē.

Mert a vörös csak az 1700-as években jelönt mög Arad-högyalján.

Heminányi élet

Amennyi beletér!

K. G. főiskolai tanár irodalomtörténész regéli: a bencések szerint a hemina hozzávetőleg 3 decinek felel meg. Más ím ígyen tudja: a hemina

az a mennyiség, amennyitől a borban már érzed Istent, de még nem kísért meg az ördög.

– Azt hiszem, ezt másképpen borgazmusnak is mondják. Tudod, amikor egy heminával a kezekben elnézel a messzeségbe, és tágas borizontok nyílnak.

Borozontnyi bor... Az tenné be az ólajtót!

Egri, heminával mérve.

*Egri*be révedve. *Egri*n merengve. *Egri*vel a kézben. Hemina mennyiségű... *egri fehér*. *Egri vörös*. *Egri egri*. *Bikavér*, *debrői hárslevelű* – heminával.

– He?!

Jó, hogy nem Hé!

Az hiányzana.

Kapna a heminával.

– A hemina nem kupa, csak a mennyiség. Példának okáért három decis pohár űrtartalma egybevéve.

Egybe, egybe. Jó, hogy nem.

Ha előbb monddod...

„Hemina”.

Maradunk a kupánál.

– Melyiknél, a fél literesnél?

Kezdetnek megteszi.

Ellenben a *pannonhalmi hemina* – sőt, *szentmártonhegyi* – lehet *fehér*; lehet *vörös*. Házasítással! Azaz ami beletér. Ízlés szerint. Kültartalma 7 és fél deci.

0,75... A mi szemléletünk idegen Tőlük, az nem érvényesülhet. A 0,75-ös hogyne. Nyilván ánglus, miegyéb. Netán csak egyszerűen itce?

Piha.

Azaz szó sincsen 3 deciről. Mármost Szentmártonhegyén, e pincészetben.

A bencések Szent Benedek szabálykönyve aztán értelmezi a dolgokat: „...tekintetbe vesszük az erőtlenség gyöngeségét, azt tartjuk, hogy minden egyesnek elég lesz napjában egy hemina bor.” Mármost a szerzeteseknek.

Az erőtlenségnek.

Aki bekapott kettőt-hármat, biztos nagyon erősnek hiszi már magát.

– Még egy heminával!

...kupával, akari mondani.

Azaz valaha a hemina kupaméret lehetett.

– Maradunk a fakupánál!

Mondotta volt, ami beletér. Semmi több!

Azt sem... csak úgy fölhajintani! Kazal-módra.

’Hemina’; majd ha fagy.

Pedig, biza, épp annyi a szörző napi adagja.

– Beléptünk, beléptünk?

Nem a pártba, csak a hemina-bárba.

– Bálba?

Sokat ittál.

– Ausztriában az 1200-as években két-három-négy liter bort ittak naponta a szerzetesek, máshol csak két-három decit. Azaz nem mindegy, hogy vizezett bor, vagy sűrű pannon borral oltja az ember a szomját – tájékoztat perjelünk.

– A mennyiség mindegyikünk számára személyre szabott! A hemina annyi korty, vagy pohár, amennyi fölemel, megvidámít, erőt, alkotókedvet szabadít föl bennem, bölcsé, boldoggá tesz! A hemina titka tehát a személyre szabott, a szívet megvidámító, egyedi mérték! Hiszen tudjuk, hogy ha túllépjük saját mértékünket, homály borít el, elveszítjük arányérzékünket, úrrá lesz rajtunk a rossz és megaláz bennünket. Mennyi tehát a Pannonhalmi Hemina mértékegysége? „Kinek-kinek saját ajándéka van...” – rótta a világháló lemezére Hortobágyi T. Cirill.

Amennyi fölemel. S nem lesújt (...a sárga fődíig).

Együttivás

Magyarán szümpozsion

Ha-ha. Jó kis tanácskozás vala a szümpozsion az ógörögöknél! Oszlop-csarnokban, avagy kint az isten szabad ege alatt. Esznek, isznak, beszélgetnek, heverésznek, ölelkeznek, más esetben bölcselkedésre is sort kerítenek, netán csakis azzal foglalatoskodnak, de többnyire az előbbiekkal telik el egy-egy este az ógörög Athén szümpozsionjain... – leled Matyszak tanár úr dolgozatában. Hogy netán jöjjön színjáték, lantmuzsika, hárfás lány. Ha mezítelen valamelyik leányzó, hát változhat a fekvése. Sőt! Tobzódásba torkollhat. Ne is részletezzük. Ketten, hárman, akárhányan. Keresztbe-kasul.

’Tudományos tanácskozás’... Haha. Hol annyi mindent megtanulhatsz!

Csak (példának okéért) ne sósat ropogtass borozás közben – ja, szümpozsionodon, a cimborádnál, baráti körötökben –, inkább mézeset. Mert az édes után nem kívánod úgy a továbbiakat, ám a sós itatná magát a boroddal... Mármint a gazdáéval. Nem fog vissza, sőt!

Nők az ógörög szümpozsionon? Alig. Néha – máskor gyakran – kerül épp elég. Az asszony helye odahaza, ápolja gyermekeidet, a kékharsnya (kit akkortájt hetérának becéznek) már jöhet, őtöle tanulhatsz, okosabbá tesz, sőt, némelyik költ is, az ágyasodat meg csak nem hozod ide. Úgyhogy marad, ami.

Szümpozsion. Borba fujtva. Kratér nevű krátterszerű tűzhányótorokból mért vizezett borral...

Előtte, majd végül: ima, áldással. Áldozattal.

Ha túlélted!

Jobb esetben a látottaktól-hallottaktól följazott családos férfiú hazarohan, hogy a hites feleségével élje át mindazt, amit a többi kurafi ottan művel mindannyijuk szeme láttára a lantos fiúkkal, hárfás lányokkal, műizés színészekkel.

Borban tocsogván...

Gyantázva, vagy nem gyantázva.

– Hozzatok gyorsan egy kupa bort, hadd áztassam el magam és mondjak valami okosat! – rikkant Arisztophanész (helyett a színész).

Csak okosan. Szümposionul.

Tengeri micsurin

Csővi bor

Jó, hogy nem csöves. Mint a.

Bor, nem szőlőből. Egyenesen tengeriből! Ezért lőtt a becenece *csövidinka*. A *kövidinka* (másképpen *ködivinka*) módjára.

Nem akármilyen! Azért hogy mit nem tudtak az elvtársak! Én mondom. Mit nem. Kukoricából bort facsarni...

Nyilván amikor még tejes!

De akkor nem bor, hanem tej, tengeritej, kukoricatej, netán csövitej lett volna belőle. De ez bornak hamisítja magát!

Annyi baj lett.

Bár ha a csövitejet erjeszteni tetszenek, tán mint a kancatejből leve kumisz... Ez sem lenne kevésbé komisz!

Né komiszkodjatok. Van nekik amúgy is elég bajuk.

Mért, nekünk nincs?

Hagyjuk.

Csak azért is: *csövivinkó!*

Dinka, ez dinka, nem vinka! Pláne nem vinkó. *Cső-vi-din-ka*. Értem?

Micsurini módra.

Mérgezik a borod

Szőlőddel kezdvén az elején

– Európa mezőgazdasági termőterületének az 5 százalékát teszi ki a szőlő. A földrész mezőgazdasága által fölhasznált vegyszernek viszont a 80 százalékával a szőlészet-borászat él!

'Él'. Azaz öl.

Kikészít bennünket...

Cikk a híres francia borvidék, Bordeaux vegyszerhasználatáról. Az itt évente fölhasznált 3320 tonna gyomirtó s miegyéb növényvédő szer ötmillió hektó vörös borba fojtatik.

– Még egy kis bordói?

Hogy a csudába nē. (Nem bor...)

Mert hogy e vegyszerek fele rákkeltő.

Még szép, hogy a szőlőtáblák szomszédságában élők közt sokszoros a szőlőtlen helyen élőknel tapasztalható képest a rák... A dűlmirígy rák, a fehérvérűségnek is mondható vérrák, az agydaganat, a reszketegkór (műveltebb nyelveken mondván Parkinson-kór), meg a többi.

– Ezt az stb.-t legyen szíves részletezni!!!

Innya kék...

Csak nem *bordói*ból.

Bordeaux-i pláne ne.

Szőleikből a *Carbenet Sauvignon*, a *Carbenet Frank*, a *Védot*, a *Medoc* vörös, a *Sémusson* és a *Sauvignon Blanc* fehér. Vörös boraik java meg: *Château Lafitte*; *Château Margaux*, *Château Latour*, *Haut-Brion*.

Ments Isten.

Ezer szerencse, hogy helyesen kiejteni sem tudjuk ezeknek a szörnyűségeknek a nevét...

Brrr...

– Hányd ki!

Mintha nálunk jobb lenne a helyzet... (Semmivel, koma, semmivel.)

Talján lőre

Lőre, lőre, talján lőre...

(2015-ben) 70 forintért hozzák be Csonka-Magyarországra a talján lőret, mint vegyi úton előállított hamis bort. A csonkaországi szőlőért a csonka hazában 60 rénes forintot kínálnak a nagyüzemi – borkombináti – termelésre szakosodott nagybaniak. Tavaly (2014-ben) a kismagyar szőlő kilója 85 froncsi volt. Cseh, szlovák, morva, miegyéb fölvasárlók 2-300 százalékkal többet adnak a magyar szőlőért, hogy kivigyék, s mint Csecho Vínó, avagy Tokajszko vinó gyanánt lássák viszont az arra érdemesek. Mármint az erjesztett levét a mi szőlőnknek.

– Isszátok a cseh bort, isszátok?..

– ...a szlovák bort, isszátok?!

Morvába.

Ahogy kedves keleti kertszomszédunk meg a kenyérrel abajgat bennünket:

– Oláh könyeret ösztök, osztán még jár a pofátok!...

Járni jár.

...Hogy összük a magunk által termelt kelet-alföldi búza lisztjéből kelet-alföldi (magyar) péknél sütött... kinyeret.

Isszuk a magyar bort, hogyne!

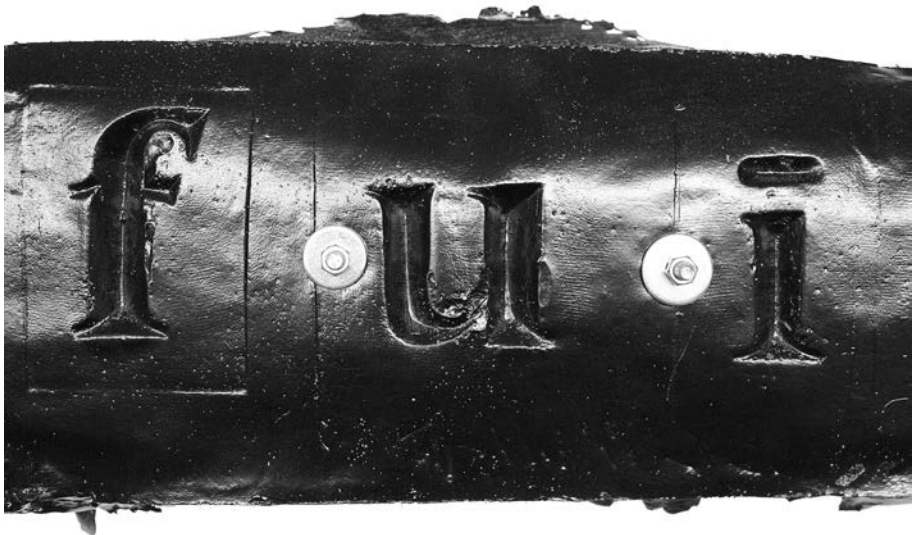
Istenöm, édes jó Istenöm!

„...az olasz borimport tavaly meghaladta a 400 ezer hektolitert, de egyes szakértők már egymillió hektoliterhez közelítő mennyiséget sem tartanak kizártnak, mivel a behozott szállítmányok jelentős része ellenőrizetlen csatornákon, feketén érkezik az országba...”

Ötvenezer hektó pancsolt talján bort zároltak a hatóságok.

Nem köllene valamennyit elvönni tőlük? Oszd be a csatornába. Részögdjön le tülle a csatornabogarak népes hada. (Hátha ritkításukra is mögtönné?!)

(Részlet a 2009-ben megjelent Pinceszér című kötet folytatásaként készülő műből)

Balajthy Ferenc

Göncölszekéren

Elvetél a tél, de világra hozza
Önmagát a tavasz. Már párt keresek,
Táncolok, mint a flamingók kecsesen,
Szépen, víz felett lépkedek titokban.

Együtt érzek most az egész világgal,
Félpátia ez, vagy tán egészen az.
Fészket rakok az ég eresze alatt
Sárból, s díszítem azt virágos ággal.

Hálót szövök a nap arany sugarából
Mire megjön a nagy fekete pók, az éj.
Tè, bárhol leszel, rád találok, ne félj!

Csillagporból keverek valót és álmodot,
A mindenség zegzugait járom veled
Göncölszekéren, fel sosem ébredek!

Sziget születik

Termékeny lesz a föld a víztükörben,
S rajta futnak majd fodrozó folyók.
Végtelen űrtermeszekből már jönnek
Csillagfényvel áldott álmodozók.

Vizet, vizet, mert megfulladok! Kiált
Nagyot a tenger, s sziklákból ezüst
Vér fakad. És mint a szíven lőtt, zihál,
Hullámverés a mennyekig szalad.

Tüzet, tüzet, mert megfagyok! Háborog
A víznemző vulkán. Eggyé lesznek!
Magmából gyúródik csodás földtorony
S szilárd kérget hűtenek a cseppek.

Ágaskodik már az újszülött sziget,
Dajkálják, s szeretgetik a nagy vizek!

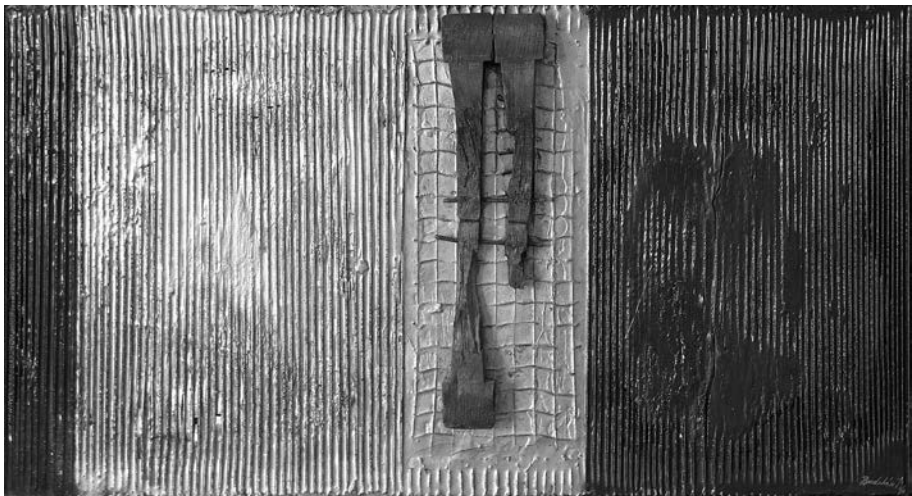
A mindenség peremén

Egyik reggel magzati pózt vettem fel.
Vehettem volna, bár mást is, akár egy
Áspiskígyó, összetekeredhettem
Volna. Az ágyam, mint a lázas hárem

Régi szerelmek gyönyörére vágyott.
Magzattá váláshoz nagy vízre keltem
S a tenger csak a folyónak hullámszott,
(S alig várta, hogy eljöjjön az este!)

Hozz magaddal tekervényes Tejutat,
Markodban megszeppent csillagokat,
Magzati csavarban Holdat és Napot!

Örök születésben majd újra minden,
Mindenen túl, s a Mindenem innen
Régvolt szerelem ízét visszakapod!

Budaházi Tibor, Kompozíció, 1996

Juhász Zsuzsanna

Mediációs gyakorlat I.

Nincs köpőcsésze.

Köpőcsésze húsz évvel ezelőtt se volt, csak megfigyelés. És csak egy éjszakára szóló az is.

Mert a srác, akit az öngyilkosok osztályára vittem hivatalból, csak kacérkodott a halállal. Bevette, persze, be a tablettákat, nem tréfált. De hogy mennyit, azt már nem tudta ő sem. Mert pillanatnyi elmezavara volt, mondjuk vagy a tengerentúlról behozott crying for helpje. Bár nem sírt.

A villamoson, dehogy. És még csak nem is ordított, mint egy elhagyott csecsemő. Vagy felnőtt inkább, aki elhajított babának érzi magát per pillanat. Nagyon is beszédes volt útközben, és élvezte, nagyon is a sok női figyelmet. Ahogy az a sok szép nő összefutott a hírre itt is, ott is. A kórházban főleg, hogy ő most, azon nyomban ki akarja nyírni magát. Pedig már akkor is, húsz éve is csak a töke volt tele a srácnak, a töke a pénztelenséggel és a baszástalansággal.

És lehet, hogy tavasz is volt ráadásul neki, vagy éppenhogy ősz, kora ősz. Mikor végre már az utolsó, a nem jóképű srácok is elkelnek egy kiritkult, lombjavesztett tóparton a nyár, a nyár hevétől teljesen felajzottan. De ő nem. Ő nem kelt el a nyáron, hát acsargott habzó, irigy szájjal, míg dühében be nem kapdosta a pirulákat. Vagy nem, mert már akkor se volt szavahihető. És bizonyára azóta se az, mert csúnyának, torzarcúnak született. Azért hagyta az anyja a kórházban azonnal.

De a töke az szép volt vagy csak átlagos, ki tudja, és tele volt. És járta a maga útját odalent, míg a fiú élvezett, élvezte minden percét annak az este nek. Szívta és nyelte a lányok-asszonyok hozzája fordulásának minden apróját és cseprőjét. És nyafogott, nyafogott, aztán feltartóztathatatlanul, hogy ő itt nem, egy percig se marad.

Mert hiába kérdezte, hol, ugyan hol van itt a köpőcsésze. Köpőcsésze már akkor se volt. Csak csoda volt, csoda, hogy a kórtermi társak, a komoly férfiak nem szedték szét azonnal és ízekre őt. A komoly, a felelősségteljes öngyilkossággal kísérletező férfiak este a srácot. Aki mámorában, jól megszívva magát mindenféle lányos, asszonyos mifénével, jó-sággal, már nem vágyott másra, csak helyre, csak egy kis elismerésre a férfiak táborában. Egy jó kis szabad, felszabadító köpésre csak, ami megkoronázta volna az estét. A gyors felnövekedést nőkhöz, férfiakhoz egyaránt.

És még az is lehet, hogy beszóltak neki. Hogy ha ekkora grimbuszt csinál egy köpésből, jobb, ha megdöglik gyorsan. Mert a világ, kisfiam, nem az a hely, ami köpőcsészékkel van tele, s amik rád várnak egyedül.

S azóta tán már köpnivágyó srácok sincsenek. Akik előtte, a köpés előtt még álsírdogálnának kicsit, eljátszanák a magára hagyott pöcsös csecsemőt, egy kis lány-, egy kis érett asszonyszagért cserébe.

És talán tök sincs már. Csak hócipő van, ami tele az igazi gyerekek és az álgyerek felnőttek segítséget váró nyivákolásával.

De köpőcsésze, az biztosan nincs. Befogott fül van.

Sok vértelen, betapasztott, önkezűleg elzárt hallójárat. Szerteszét. Mert nem jó az embernek, ha hagyja, hogy újra és újra felbasszák az agyát. Hiába, azért, hogy csak úgy, tehetetlen meredjen hol erre, hol arra. Amihez köze nincs és nem is volt soha. Köhögő bolhának meg mire jó, ugyan mire elgondolni magát.

Az embernek.

Mediációs gyakorlat II.

Ha szerető vagy, nem kell linzert sütnöd.

Ha szerető vagy, nem dörgölöd a saját orrod alá olykor, hogy valaha könnyebb, könnyedebb és nevetősebb voltál.

Ha szerető vagy, tényleg könnyebben nevensz.

Ha szerető vagy, lehet, hogy becenevet adnak a nemiszervednek. És lehet, hogy te is lenevezed a szeretett fütyküst. De nem muszáj.

Ha szerető vagy, rájössz, hogy olyan sok minden nem muszáj. Kötelező gyakorlat alig marad.

Ha szerető vagy, lehetnek tiszteletben tartott, fájó pontjaid.

Ha szerető vagy, rájössz, hogy téged is tiszteletben lehet tartani. Mert megérdemled, mint a kedvenc testápolódat.

Ha szerető vagy, lehet, hogy lovakhoz, fákhöz fognak téged hasonlítani, és ez még jól is esik majd.

Ha szerető vagy, nem fognak tesztelni.

Ha szerető vagy, főleg nem téged fognak tesztelni.

Ha szerető vagy, rájössz, hogy a maci is szeszélyes olykor, és nem akar a málnásba menni.

No de ha szerető vagy, akkor ez sose a te hibád lesz.

Ha szerető vagy, mindig valami jelenbeli dologhoz fognak téged hasonlítani. Vagy legalábbis valami vonzóhoz.

Ha szerető vagy, rájössz, milyen sokféle nedve van az embernek, de nem zavar, mert még a nyál is érted csorog.

Ha szerető vagy, kamaszkorod nyitottsága jut eszedbe magadról. Meg az örök fiatalság.

Ha szerető vagy, válogatás nélkül rángatsz magadra mindent, vagy éppen válogatva, mert többnyire mindegy, mi van rajtad. Hisz úgylis főleg meztelen vagy és meztelenül a legszebb.

Ha szerető vagy, sem csatáznod nem kell más nővel, sem egyezségre jutni velük.

Ha szerető vagy, nem kell beírnod se ellenőrzőbe, se fogyasztóvédelmi hivatalokba.

Ha szerető vagy, elámulsz, hányszor kezted így, hogy Kedves Tanító néni!

Ha szerető vagy, nem kell lobbiznod gyerekért, anyósért stb.

Ha szerető vagy, kissé nehezebben tűröd, ha céltáblának vagy szemetesnek néznek. De aztán megtanulsz röhögni rajta. Vagy vállat vonni.

Ha szerető vagy, újra többet fogod vonogatni a válladat, viszont már nem kapsz érte pofont. Mivel anyád már halott vagy máshol él.

Ha szerető vagy, többet fogod mondani, hogy azért se vagy azért is, de pofon már ezért se jár.

Ha tehát szerető vagy, határozottabb leszel és így is maradsz, ha jó szeretőd volt.

Ha szerető vagy, édesmindegy, ki viszi ki otthon a szemetet vagy ki nem. A szemét is édes ilyenkor jó esetben.

Ha szerető vagy, valahogy nem olyan fontos, hogy friss legyen a kenyér mindennap. Elég, ha van otthon.

Ha szerető vagy, idegesítő vagy, mert senki se tudja, mitől vagy te ilyen laza. Hogyhogy nem zavar téged semmi se különösebben. Holott csak arról van szó, nemigen hagyod magad befolyásolni. Nem vagy megvezethető se ember, se Isten által.

Ha szerető vagy, rájössz, hogy már rég nem a szexről szól a szeretősi. Sőt. Lassan már semmi és senki nem szól a szexről. A macik hallgatnak. És egyre később és egyre tétovábbban jönnek ki a barlangjuktól.

Ha szerető vagy, rájössz, mennyi elevenség, forróság és játékosság van a csiklódban. És milyen szép és teljes jóra valóság a g pontod körül.

Ha szerető vagy, és a szeretőd is szerető, akkor rájössz, hogy mindez a néhány jó tulajdonság nem csak a nemiszervedben van. Hanem benned is. Följebb is. Az agyadban, a kezdedben is. És főleg nem csak az ágyban.

Ha szerető vagy, ha tetszik, ha nem, át kell értelmezned és át kell ütemezned magad. Rá kell jönnöd, hogy amikor párt választottál anno, az apádat nőtted ki, most pedig a férjedet.

Ha szerető vagy, rájössz, hogy gyerek- vagy kamaszkorod óta nem sikerült egészben elfogadtatni magad. És nem érted, miért. Hagytad feldarabolgatni magad. Még az is lehet, hogy elbőgöd magad, amiért olyan régóta nem látott senki egészben.

De ha szerető vagy, lehetnek rossz tulajdonságaid is. Nem csak családi és társadalmi szerepeid.

Ha szerető vagy, írhatod bakancslistát. És el is kezded megvalósítani mindazt, amit még szeretnél a haláloed előtt. Bár lehet, hogy oda már a szeretőd nem tart veled. Lejárt az ideje.

De amíg szerető vagy, lehetőséged van rájönni, hogy tulajdonképpen az életbe vagy szerelmes, és inkább azzal a túl kicsi vagy túl nagy mellű kamaszlánnyal szeretnél gyengéd és elfogadó lenni, aki voltál. Aki aztán és azóta is hol ebbe, hol abba veszik bele. Hogy hordjon-e melltartót vagy ne hordjon, hogy akarja-e a férfit vagy jobb, ha a férfi akarja őt stb.

Ha szerető vagy, akkor legalább annyit tégy meg magadért, hogy megtanulod a melledet hordani. Hogy melltartóval vagy anélkül, az már édesmindegy.

Ha szerető vagy, lehet, hogy többé nem tudsz felnézni a férfiakra. Viszont olyan nagyot csalódnai se fogsz bennük többé. Ők is csak emberek.

Ha szerető vagy, jobban elviseled az esendőséget, a botlást.

Ha szerető vagy, olykor beléd vág a gondolat, hogy a pokolra kerülsz. De a mennyországban biztos, hogy búcsút mondhatsz örökre. Viszont vigasztal a gondolat, hogy ott sem leszel egyedül.

Ha szerető vagy, olykor élvezetet lelsz a magányban. És kacérkodsza a totális egyedüllét gondolatával. De ne félj, ez elmúlik.

Ugyanis ha szerető vagy, rájössz, hogy nem egy kis hisztis dög vagy, hanem érzékeny.

Ha szerető vagy, rájössz, hogy nem pletykázni szeretsz, nem kibeszélni, nem sárral dobálózni, hanem csak tisztán látni az emberi kapcsolatokban.

Ha szerető vagy, lehet, hogy el akarod végezni a pszichológia szakot. De ez is elmúlik.

Mert ha szerető vagy, az azt jelenti, hogy jó pszichológusa vagy önmagadnak. Mertél, képes voltál egy tükör elé állni. Meztelenül.

Ha szerető vagy, nem zavar, ha a gyerekeid nem használják a lábtörlőt belépés előtt. Az se, ha senki se használja.

Mert nem tudsz már azonosulni semmiféle lábtörlővel.

Ha szerető vagy, nehezen sajnálsz vagy sajnáltatod magad.

Ha dolgozó szerető vagy, akkor meg pláne nem tudod sajnáltatni magad, azaz koldulási terepnek látni a világot.

Ha szerető vagy, túlélési terepnek se szívesen látod a világot. Csak szimplán élni szeretnél benne.

Ha szerető vagy, megeshet, hogy csalódsz az összebújós alvásban. Különösen, ha elfekszed valamelyik izmodat, és egész nap sántikálva vagy félrehajtott fejjel jársz. Viszont hallgatnod kell a bénaságod okáról.

Ha szerető vagy, rájössz, hogy a férfi nem párna. Se nagy, se kicsi. És lehet, hogy álmodban még a takarót is lehúzza rólad.

Ha szerető vagy, lehet, hogy egy nap fázó, pucér fenékkal ébredsz. De tudsz már rajta röhögni.

Ha szerető vagy, röhöghetsz is. Ki is röhöghetsz bármit. De azért szeméből nem illik.

Ha szerető vagy, rájössz, hogy az illem a határozatlanok, a kifejeletlen emberpéldányok mankója. A sznobság is az.

Ha szerető vagy, rájössz, hogy a meztelenséget a legnehezebb hordani.

Viszont ha szerető vagy, talán egy pillanatnyi időre megérted, milyen nehéz a férfiaknak, hogy egy többnyire kiszámíthatatlan micsodát hordanak a lábuk között. A csiklód százszorta kezebb. Nem is vagy annyira kiszolgáltatva neki.

Ha szerető vagy, rájössz, hogy azért veszik el a kislányok csiklóját, mert féltékenyek rá. Elpusztítják, mert ez az egyetlen, amit nem vehetnek el a nőktől, és nem tehetnek magukévá. A férfiak, a leendő férjek. A ciklikusságot, a természetalapú érzetét izgalomnak és nyugalomnak, harcnak és békére törekvésnek. Azt a jóféle, természetadta megérzését a nőknek, hogy mikor, minek jön el az ideje.

Ha szerető vagy, akkor eljött az ideje, hogy az legyél.

Ha szerető vagy, olcsó, egyszerű és tápláló leszel, mint az anyád főztje. Nem vágysz táplálékkiegészítőkre és még a vitaminreklámoknak se dőlsz be nagyon. Valahogy egészen érzed magad.

Viszont ha szerető vagy, újra érezheted a szádban a kétkedés jóféle ízét. S a töprengését. Élvezed újra, ahogy az agyad sétál, ahogy oda megy, ahova akar.

És lehet, hogy többé nem vagy hajlandó kutyát sétáltatni, ha szerető vagy. Se a gyereked, se a férjed kutyáját.

Ha szerető vagy, talán még azt is mondani mered, hogy ideje felnőnünk. És kivinni a kutyát, amit anno ők választottak a menhelyről.

Ha szerető vagy, lehet, hogy nyonyózós, molyolós maradsz, no de legalább azon molyolsz ezentúl, amit igazán szeretsz.

Ha szerető vagy, lehet, hogy depresszív maradsz, de nem nagyon izgat.

Ha szerető vagy, lehet, hogy hisztis maradsz továbbra is, de csak kicsit.

Ha szerető vagy, lehet, hogy továbbra sem tudsz annyira felforrósodni. Viszont a szeretőd veheti ezt kihívásnak is, felhívásnak keringőre, és akkor ugyan kit zavar. A hidegséged. Ami lehet, hogy csak józan, reális távolságtartás. Semmi egyéb.

Ha szerető vagy, jobban elviseled, hogy hol ilyen vagy, hol olyan. Nem kell mindig kőnek lenned, sziklának, amire a családod és a társadalom épül. Anyád se köletételnek szánta a születésedet.

Ha szerető vagy, rájössz, hogy apád sem annak szánta a hüvelyedet, a hüvelyed tisztaságát, azaz hűségét, hogy vele a társadalmad előzzön meg minden férfiúi lázongást, torzsalkodást és üzemi sztrájkot.

Ezért, ha szerető vagy, lehet, hogy többé nem használsz tampont, csak ha úszni mész. Viszont az is lehet, hogy síkra szállsz a menstruációs napok nyugalmaért és dologtalanságáért.

Mert ha szerető vagy, rájössz, hogy olykor a férfiaknak is tele van a hócipőjük és elvonulnak, kivonulnak családból, munkából stb. Csak ők ezt horgászásnak hívják. Vagy bármilyen hobbinak.

Ha szerető is vagy és feleség is, akkor te egy nagyon bátor kislány vagy. Mert ha lebuksz, meg már nem köveznek, de elveszíthetsz minden anyagi szerzeményt. És mehetsz vissza lakni a szüleidhez.

Mert ha szerető vagy, és párja is valakinek, rájöhetsz, hogy lehet kettőt is szeretni egyszerre. Csak szervezés kérdése az egész. Viszont egy idő után eléggé fárasztó. Ellenben a fiad ezt, ezt a kettős dolgot már kislány korától tudja. És a szervezésben is nagyobb a jártassága, mert az óvodától gyakorolja. És mit tesz Isten! Őt ez egyáltalán nem fárasztja.

De ha te szerető vagy és pár is egyben, tényleg a pad alá eshetsz a két szék között. Ezért hidd el, jobb neked, ha úgy tekintesz magadra, mint ösaszonyra, akit barlangról barlangra hurcolásznak.

Ha szerető vagy, legalább annyit tégy meg magadért, hogy utánanézz, van-e egyáltalán valami a nevedre íratva. Bár tudom, nagyon nehéz egyenjogúságért harcolni, mikor éppen szerelmes az ember.

Mert ha szerető vagy, olyan együttérző vagy, hogy sírva fakaszt egy eső áztatta, árva fa is a kertben vagy bárhol a világon.

Ha szerető vagy, kinyílt virág vagy. Először nyíló, de az is lehet, hogy sokadszorra. De ne törődj vele, csak siess. Siess és élvezd és rögzítsd, tárold el valahogy minden pillanatát. Mert nem tart sokáig.

Hogy szerető vagy.

Máj, velővel

És? Azt hiszed, elcserélem? Mert nem lencse, az igaz. És húsos is. Húsos leves, de nekem mégis lencse. Csak egy tál lencse.

Mert nem akarok felejteni, értsd meg. Dehogyan akarok felejteni. A társainkat, a kis, könnyen síró fiatalkákat, de a középkorúakat se. Akik maradni akartak. Akik innen akarták venni a kenyerüket. Maguknak és a párjuknak, vagy maguknak és a gyerekeiknek. De te nem hagytad, mert féltél. Féltél, hogy tőled eszik el a kenyeret.

És a mai napi valóm hajlana is az egyezkedésre. Elfogadnám szívesen a levest. Elfogadnám a szövetséget veled, mert hosszú az éjszaka. És az éjszaka nagy kerítő, s itt még inkább az, ahol a műszak minden óráját, percét munkával kell tölteni. És de jó is lenne egy kicsit beszélgetni veled, hogy te némán, butítón teljenek az órák, hogy ne marionettbábuknak érezzük magunkat, ami a főnök, a főnök haszon utáni hajrája mozgat. És a májgaluskát a férjem szereti, és a kutyáinknak is teljes értékű kaja lenne, de még befagyasztani is lehetne. De a számon, mikor azt kérdezed, hazaviszed a kutyáknak, az szalad ki, hogy nem. Nem, mert a kutyáknak diétázni kell, tegnap túlettettem őket. Pedig dehogyan. Csak olyan ritkán jutnak főtt húshoz, csontos orjához, hogy hagytam. Hagytam őket hányásig,

fosásig zabálni. Mert kell, olykor kell nekik is megélni, hogy van, rengeteg kaja van. Mert kell, és ne kérdezd, miért, de olykor kell megélni valamiféle édeni bőséget ebben az ínségben, különben... Különben elmegy a kedvünk az élettől, az egészsőtől, úgy, ahogy van. És lehet, hogy a bezabálás nem is nekik kell, hanem nekünk, nekem a látvány. Hogy kedvükre, hosszasan falnak. És a diéta után már ehetnének is, a kutyagyomor jó, könnyen telik, de könnyen is ürül, hamar rendbe jön, hamar menetkész.

Mert látod, nekem is harc ez, nekem is csak túlélőtúra ez az egész, a munka és a család. Én is két urat szolgállok. De az egyiket muszájból, főleg pénzért, vagy olykor pénzért is, mert szeretek én itt dolgozni olykor, de a másik urat, a családomat nem csak ésszel, olykor vagy főleg a szívemmel szolgálom. Olykor szertelenül, meleg engedékenyen, na. Bevallom. És szívnám is vissza, vinném is a levest, a sűrűjét legalább, de halld csak, kifutott a számon. És a számból nem csinálhatok segget. És a gerincemből gépderékalkatrészt. Mert nézd csak, mégse akarok felejteni. A májgaluskát a fene egye inkább. És hozzám ne is próbálj közeledni, ne, mert fáj. Fáj, ahogy látom, látlak téged, látlak, hogy most már nem akarsz kifúrni, elüldöztetni innen. Fáj, mert valaha akartál, de leginkább és most már csak emlékezni akarok. Rájuk, akiket elmartál innen, rájuk, akikkel úgy beszéltél, mint taknyos gyerekekkel, rájuk, akiről azt mondtad a főnöknek, hogy nem elég gyorsak. Nem elég okosak. És lassan és módszeresen kinyírtad őket. És még csak azt se tudták, hogy miért?

Mert annyi vér már nem volt a pucádban, hogy az arcukba vágd, a kegyeredet, a mindennapi betevődöt félted tőlük. És lásd, kicsit sajnállak is, mert ahogy kimondtam, nem, nem kell a leves, már bántam is. Megbántam, mert nekem is nehéz némán dolgozni melletted. De megbeszéltük, vagyis én mondtam, ha már nem bírsz, ha már nem szeretsz velem egy műszakban dolgozni, akkor hallgassunk. Csináljuk, amit kell, de ne szóljunk egy szót se. Csak amennyit muszáj. És én bírtam is, és te is. Csak a levesért szóltál te is, én meg. Én meg hát emlékezni akarok. Bár nem szeretek én kemény lenni, nem. És a férjemnek szívesen vittem volna a májgaluskákat, de azt mondtad sokszor, hogy a férfinak csak az a fontos, hogy tiszta legyen a ruhája, tele a hasa, és akkor rakd szét a lábad, ha ő akarja, hogy szétrakd. Mese nincs. Mese nincs a nőnek, ha férje van, ha férfival akar élni. De az én férjem nem ilyen. És tudom, a kutyákért is haragszol. Azért, hogy tartom őket, mert az pazarlás. Főleg az öregre haragszol, hogy kutya, mégis élhet, nem csapatom agyon. Míg a te anyád öregotthonban van, mert kellett a háza, mert egyedül volt sokat otthon. Hát eladta a házat, és az árát fel is osztotta köztetek, és ti fel is éltétek szépen. Én meg még nem adtam el semmit, mégis élek. Míg te félsz, félhatsz, hogy mi lesz pótlás nélkül veled? Mi lesz, hisz eladnivalód már nincs, a földrészedet is eladtad, de nem élsz meg, nem jössz ki már most se a fizetésből, pótlás nélkül. Hát megértelek, meg.

De nekem hadd maradj, aki vagy. Fekete lyuk, ami beszív, bezabál mindent, mert az vagy. Lecsapni mindenre, ami potya. A levest is te vitted volna el, ha a fogadra való lett volna. Kereken egy mázsa vagy, de még mindig eszel, ha ideges vagy. Azt mondtad egyszer, hagyjalak békén, te eszel, én bagózok. Hát kvittek vagyunk az egészségrontásban. Én enni hagylok, te bagózni engem. És ez így is van jól, bár te azt is mondtad, ha nem lesz mit, majd akkor nem eszel. És eszerint is élsz. Vonzol magadba minden ehetőt, és tartod a súlyod, és válogatós is vagy. De nekem ez mindegy. Mindegy már, mert te utánad én következem itt. Nincs más, aki őrizhetné az emléküket. A jó, a jóra való kollégáknak, akiket kigolyóztál innen. És még csak azt se tudom, miért így alakult a leosztás, mert nekem is nehéz, nehéz hidegen, keményen tartani magam veled szemben, és néha tényleg kétbalkezes, teszetosza újak jönnek ide, akiknek jobb lenne valahol máshol kereskedni a munkaerejükkel. De a régiek, azok ügyesek voltak, gyorsak és okosak. Tán éppen azért féltél őtőlük, és tettél meg mindent, hogy kiutáltasd őket. Én meg, én tán azért nem szálltam be melléd, mert, mert önuralmam volt, vagy mert naiv voltam, hittem, hogy van, mindenkinek van hely a nap alatt. Holott nincs. De akkor legalább vér legyen a pucában, vagy csak velő a gerincben. Határ, szívem, határ! Határa a szívatásnak, vagyis szava, oka, értelme előbb. De te már a régieket is szenyózkod, te akárkit, te bárkit, aki melléd kerül, mert nem látod be, hogy egyedül ennyi munkát nem bírál. Vagy olykor belátod, de kéne ez is, meg az is. Pénz is, minél több, és szabadidő is, minél több, hogy legyen idő nagyokat főzni, és főleg enni. És a kettő nem megy.

És szerintem a hajlásszög a fontos, a velő, mert nekem meg az nem mindegy, hogy hogyan éljük túl ezeket az éveket. Mert ha muszáj, hajlok én, teszem a dolgom, ahogy lehet. És ha csak úgy lehet, hát hagyom azt is, hogy porig hajtsanak. Porig a főnök, az infláció, a reálbér, a reálértékem csökkenése az idő haladtával. Értem én, tudom én ezt, hogy hajolni kell. Alkalmazkodni ahhoz, aki, ami a pénzt adja. De legalább a fiatal reménytelieket kímélhetted volna. Legalább rajtuk kisebb sebet vághattál volna. A reményből, hogy egyszer övék lesz itt minden, hogy egyszer átveszik tőlünk a stafétabotot. És akkor jogukban lesz, és hatalmukban is áll majd megítélni bennünket. És az már nekünk se lesz mindegy. Nem, hogy most miféle majdan középkorú nemzedéket nevelünk fel. Magunknak, szívem, magunknak, a saját öregségünkre.

És nekem te ne változz! Vagy ne tegyél úgy, mintha változnál, mert nem hiszek neked. Nem én többé, mert lehet, ma levest ajánlasz, de ha kell, holnap hátba támadsz. Anélkül, hogy tudnám, a hátam mögött. Hát elég baj az, hogy így kell, hogy embernek ember farkasaként kell, szerinted. Elmarni mindenkit a konctól, a mai mindenkit, azt, aki még oda akar férni terajtd kívül.

És te, te akarsz nekem adni? Te, aki se férfi, se nő nem vagy? Te, akinek a vészes zabálás elvette az eszét? El, mert csak rugdosol el mindenkit, te, aki hájagyúan csak nyalizni tudsz a főnöknek, aki ezt egyre kevésbé szereti, csak te nem veszed észre.

Te, akinek olyan már a hormonrendszere, mint egy bepánikolt ósaszszonynak, aki csak zabál, zabál hétpofára, amíg lehet. Aki az éhhaláltól való félelmében már petesejtet se termel, bár nem is menstruál, vérvesztése sincs. Hisz nem tudom, látod-e, te látod-e, hogy túl korán maradt el tőled a havibaj.

Sajnálom, szívem. Raktár vagy, egy jó nagy zsírlerakodó hely csak. Ami persze bővíthető még, elméletileg a végtelenségig. A bőr nyúlik, ne félj. A kutyák majd örülni fognak a libazsíros kenyérnek is. Én lilahagymával eszem.

Prófécia

Nehogy, szívem, nehogy asztalunkhoz jöjj. Nehogy a hajlékunkba.

Ne légy te vendég itt, mert az leszel, amit feltálalunk.

Amit szánkba gyömünk hirtelen sarkon fordulva, vackunkba bújva.

Mert itt már nem hajlék a hajlék. Csak gyors, magányos zug. Mert kívánt, vágyott a magány itt már, te drága. Képzeld ezt el, és szánakozz magadon. Te, ki mindenkiért. Te, ki minden egyesért külön és külön és előre. Előre ettél el minden bűnt, az összes botor, bárdolatlan ballépésünket.

Mert hovatovább te is az leszel, ballépés csak, a te barbár keresztre szögelésed, csak ballépés, ha így haladunk. Mert mi magunk bocsátunk meg mindent magunknak, és előre. Azt is, amit még el se követtünk. Nem kellesz ide, látod-e? Hisz egyre kevésbé tudjuk, egyre kevésbé akarjuk látni, hogy mi a jó és mi a rossz. Hát te, te ugyan tudnád-e, miféle bűnökért szenvednél helyettünk? Neked ugyan lenne-e, aki megmondja, te félisten, félelme? Te gyönyörű felemás mégis. Csak nehogy eljöjj, visszagyere, vagy először gyere, kinek-kinek hite szerint.

Mert látod-e, nem vár itt senki senkit. Itt nem, itt, ahova nincs Isten, aki bárkit küldene, nemhogy a fiát! Ide, ahol senki senkire nem kíváncsi. Ahol csak nyavalyák vannak és róluk szóló nyavalygások. Csak testek, amikbe hálni se jár a lélek. Nagy, kövér, álszent, erőtlen testek csak. Lelketlen élvzagépek, akik benned is csak az örömük pillanatnyi forrását látnák. Megbasznának, szívem és/vagy megennének, s ha romlatlan, romolhatatlan lennél bennük, hát kiköpnének. Köpnének ki trágyának a földre.

De bocsáss meg neki, te szív, te istenszellemű, de emberszívű kedves. Bocsáss meg nekik századszorra, ezredszerre is, ezt is. Ezt a nem ember-

valóságot is. Azt, hogy egyre kevésbé emberek, vagy tán nem is azok. Mert látod-e, az lett, amit jóstoltál. Megfordult, feje tetejére állt minden. Képzeld, ma azt láttam, hogy hangyák csíptek, martak egy kicsi fehér hernyót. Lepkének lárváját, annak a lénynek a lárváját, ki ha felnő, enni sose kér. És ezt, ezt a csak szépségnek teremtett valamit, ezt az Atyád szépítő kedvének teremtményét csipkedték tán halálra a hangyák.

Holott tilos, legalábbis idáig tilos volt hangyáknak élőhöz nyúlni. De övék volt, hisz' övék volt idáig is minden, ami holt, ami elhalt, elrohadt. Ugyan mi változhatott meg, hogy kedvük kerekedett butaságból, vagy tán erőtlenségből, szomjúságból előre támadni. Hisz' anyám is azt mondta, az állatok meg tudnak veszni a szomjúságtól. És az emberek is, mondd, te, aki a legjobban ismered az embert, hisz' mást se csináltál 32 évig, csak ismerkedtél vele.

És akkor téged ugyan hiába kérdezlek, mert te ugyan ide soha. Ha egyszer az lett, amit jóstoltál nekünk. Te ugyan ide nem, mert nincs neve az Istennek, mert nincs egyetlen Isten, de van legalább három, vagy fene tudja hány. De egy, az nincs. És akkor hogy is lenne fia egy nem-Istennek.

De ha jönnél is, bár tudom, hogy nem jöhetsz. Még nem jöhetsz, és lehet, hogy soha már nem jöhetsz. Mert akikhez jönnél, szívem, azok fene tudja mifélek. Mert nézd, nézd még egyszer az embert, nézd, szánd és felejtse el. De egy pillanatra még nézd, miféle rákos sejteket növeszt magában, miféle álsejteket, álcázó sejteket a testében. Hogy rejtezne, bújna a föld alá, repülne égbe, menne még a picsába is, csak ne. Ne ember legyen itt. Bármí, csak ne az. S akkor ugyan kihez is jönnél el újra, vagy tán csak először. Miféle mimikris, burjánzó sejtek álcáját öltő emberekhez?

Akik boldogan, kitárt karokkal fogadják el azt, ami eddig a rettenetük volt? Akik álcát, farsangi, karneváli álarcot csinálnak a halálból? Akik örülni, felejtetni akarnak mindenáron, minden pillanatban.

Akik ha apák, boldogok, ha fiuk ellenükre támad, mert akkor bátrabb-dühödtebb szívvel hagyják el az apai házat, hogy ne kelljen apja nyakán élösködni erős férfiként.

Aki ha gyerek, azt mondja, minek itt építeni bármit, hisz' a nap felduzzad egyszer, mielőtt kipukkanna, és felperzsel minden életet a Földön.

Aki mint én, balgán, birkatürelműn hagytam, szó nélkül hagytam, hogy a fiam, hisz ő volt, Atyád szép világának a végére pályázzon.

És még csak kárörvendés se volt benne, csak végtelen szomorúság. Amivel önnön teremtvágyát hűtötte le, dermesztette keményre, évszázadosra.

És vette el vele az én öregkori derűmet, amivel nem áldva, inkább verve vagyok, látod-e. Mert tudod-e, milyen nehéz derűsnek lenni egy mázsás szívű ifjú közelében.

És látni a buszablakból a kőfaragókat. Forróságlepte testüket. Ahogy még csak fordítani igyekeznek a kőtömböt, amiből egyszer síremlék lesz.

És látni a lassú, inas, kőütötte testükben a nap tudatlan, lassú perzselését a Földön. Mirajtunk. A mi testünk elégségét. Mindannyiunkét. A tiszta arcúakét és az álarcosokét is.

S akkor ugyan nem lenne-e jobb nekem az alázat, a magam alád alázása századszorra, ezredszerre is. S a csendes nyavikolás, kérincselés mégis. Az én kérésem tetőled. A kérdés, a legfőbb minékünk.

Lennél-e, lennél-e álcás, idegen sok sejtes lény miértünk. Lennél-e beteg testű és lelkű, vagy fordítva, ki tudja, hogy érts, megérthess bennünket. Újra, még egyszer, s talán utoljára, de mégis.

Lennél-e, te jó, te istenáldotta, emberverte rossz, átok inkább minékünk. Hisz látod, inkább erre lenne legfőbb szükségünk.

Te jó, te végtelen, te sokadszorra is jó, te.

Te, aki legalább emlékszel még. Emlékszel, milyen is volt egyszer embernek lenni.

Félig embernek és félig istennek. Amilyen te voltál valaha.

De most vagy-e olyan jó, hogy láss, rossznak, valóban rossznak láss bennünket.

Akiktől előre elvetted az összes bűnt.

Ugyan mivégre?

Záborszky Gábor, Szomorú kép

Kántás Balázs

Ember az ürességben, üresség az emberben

Kapcsolódó tanulmány Turczi István Üresség – Elégia a másnapért, hajnaltól hajnalig, négy tételben című hosszúverséhez

A jelen esszé írásakor épp hatvanéves költő, Turczi István egyetlen kötetben közölt, 1100 soros, *elégia* műfajmegjelöléssel ellátott *Üresség* című grandiózus hosszúverse¹ a szerző saját, a könyv fülszövegén feltüntetett megfogalmazása szerint lírai főműve. Habár egy hatvanéves alkotó esetében nyilván nem beszélhetünk lezárt életműről², a megjelölés mind az *Üresség* terjedelmét, mind pedig poétikai-esztétikai színvonalát illetően találó lehet, ha a szerző önnön művéről tett megállapítását a következőképpen pontosítjuk: eddigi lírai életművének legjelentősebb darabja.

Ugyancsak a kötet fülszövegének tanúsága alapján az *Üresség* ihletője nem más, mint Borbély Szilárd *Hosszú nap el* című³, ugyancsak egyetlen kötetben publikált, 1993-as megjelenésű költeménye, mely a *Drámai jambusok* alcímet/műfaj-/formamegjelölést⁴ viselte. Az azóta tragikus körülmények között elhunyt Borbély Szilárd drámai jambikus hosszúverse, illetve a két jelentős kortárs költő irodalmi barátsága és művészetük intertextuális viszonyrendszere ugyancsak külön tanulmányt érdemelne, itt és most azonban talán jobban tesszük, ha magára a nyilván önállóan is olvasható *Üresség* című Turczi-hosszúversre koncentrálunk, s annak mondanivalójára, lírai megalkotottságára helyezzük a hangsúlyt. Az *Üresség* alcíme szerint *Elégia a másnapért, hajnaltól hajnalig, négy tételben*, a négytétéles szerkezet pedig (*prima vista – sostenuto – capriccioso – con moto*) egy zenei műfaj, a szimfónia szerkesztési szabályai szerint épül fel,

¹ TURCZI István, Hivatkozott kiadás: *Üresség. Elégia a másnapért, hajnaltól hajnalig, négy tételben*, Budapest, Scolar Kiadó, 2017.

² Zsille Gábor kritikáját a kötetről, mely elég hosszan mereng a Turczi-életmű lezáratlanságán és folytathatóságán: ZSILLE Gábor, *Kitölteni az űrt*, Irodalmi Jelen Online, 2017. június 18. <https://www.irodalmijelen.hu/2017-jul-18-1840/kitolteni-az-urt>

³ BORBÉLY Szilárd, *Hosszú nap el. Drámai jambusok*, Pécs, Jelenkor Kiadó, 1993. <http://hunlit.lett.ubbcluj.ro/data/Andras/tantargyak/Komparatiztika/Borbely-Szilard-Hosszu-nap-el.pdf>

⁴ A *drámai jambus* drámai művekre jellemző metrum, többek között ebben íródott Shakespeare több drámája vagy Katona József *Bánk bánja* is. A klasszikus forma a 12 szótagos *jambikus trimeter*, de használatos volt és idővel egyre gyakoribb lett a 11 szótagú *hatodfeles* és a 10-es *ötös jambus* is. Bővebben lásd például: KECSKÉS András, *Az újmértékes verselés*, in *Nyelv és vers*. online: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/pannon-pannon-enciklopedia-1/magyar-nyelv-es-irodalom-31D6/a-nyelvi-muallkotas-3B63/nyelv-es-vers-kecskes-andras-3B8B/az-ujmertekes-verseles-3BED/>

továbbá a könyv elején két, a művelt olvasónak iránymutató mottót olvashatunk. Az egyik Rilke első duinói elégiájának egy mondata Nemes Nagy Ágnes fordításában: „*Hogyha kiáltanék, ki hallana engem*”, a másik pedig Borbély Szilárd *Hosszú nap el* című költeményének egy sora: „*Ki voltam én Hogy többé nem vagyok*”. Bár írásjel az idézetek végén nem szerepel, valójában mindkét mondat kérdés. Kérdés, kétségbeesett kiáltás, melyet a költői beszélő intéz a világhoz/Istenhez, és amelyre már a válasz is magában foglaltatik: valószínűleg *senki*... Az ember eredendő magányosságának, a lelkében tátongó *ürességnek* drámai-elégikus mondatai ezek Rilke és Borbély Szilárd szájából, melyeket Turczy István saját költészetében továbbgondol. Talán közelebb visz minket a grandiózus poéma megértésének lehetőségéhez, ha az interpretációval szerkezeti egységeként, tételenként haladunk.

Első tétel – a prima vista

Turczy István lírai elégia-szimfóniájának első tétele magányos, meditatív-drámai felütéssel veszi kezdetét, melyben a költői beszélő önnön egyedüllétére, a világba való belevetettségre ébred rá:

Hiába mesélném el
 A fény másképp emlékszik
 a sötét zugokra
 Elvéteni, csak nem elvéteni
 Nem Semmiképp sem
 Araszolni előre Vagy ki tudja
 Vétlen tárgyak közt hernyózva
 lassan Lassan, ha múlik is
 Az ébredő mostban Még a fény előtt,
 mikor még nem tudható, ki, mit, miért,
 minden, értsd: minden
 megtelik ürességgel Ami az élet
 Ürességgel telik, ami a vers maga
 Micsoda freskó Micsoda tékozlás
 Ehhez én nem is kellek Ehhez én,
 látod, nem is Ehhez én, ehhez én
 kicsit mégis Ha már És csak
 egyetlenegyszer Még ezt Még így
 De aztán hallgatok mint az út

A versszöveg többek között a kereszténység teremtéstörténetére, az európai kultúra egyik sarokkövére játszik rá, mely szerint kezdetben nem volt semmi, csupán az *üresség*, Isten pedig e semmiből teremtette a világot,

a létezést. Turczi István beszélője alapvetően Istenhez, halott költőtársához, Borbély Szilárdhoz, önmagához, valamint a mindenkori Olvasóhoz is beszél. Az *én* és a *te* alakzatai bizonytalanok, nem jól, vagy egyáltalán nem körülhatárolhatóak, és éppen ezáltal egyetemesek. Bizonytalanná válik az egész külvilág, a költői beszélő egyre kevésbé talál benne kapaszkodót az áradó hosszúvers folyamán, az első tétel közepe felé pedig a lírai szubjektumot egyre jobban körülveszi az *üresség*:

Úgyis más lesz, ami lehetne,
és máshogyan, ami volt
Kitérni nincs mód, mondom
Csak semmi volna mindenem túl
A fehér, érzékeny és valós
Csak a Semmi,
a minden másnál tömörebb anyag,
az volna megkapaszkodni
Beszippantani a friss levegőt
Beszippantani az életet
a kimeríthetetlen lélegzet csarnokában,
itt, itt és megint itt,
a lassan nyíló zuglói ég alatt,
kis kertre néző teraszom
fakorlátjába kapaszkodva, amíg
szívem rítust cserél
Kezdődjön el a fény
Csodának ez is épp elég
A hajnal A hajnal A haj
nal, ahogy az ég palatáblájára
lehelem és kitartom a szót,
már szájmeleg
Az én hajnalom

Ahogy pedig az elégia retorikája halad előre a verssorokon át, az *üresség* grandiózus motívumát egyre inkább áthatja a költői beszélőt mintegy fizikálisan is megbénító jelenség, a némaság, a hallgatás/elhallgatás, a nyelvi kifejezőképesség elvesztése:

Az ámulatom ugyanolyan néma,
mint a reggeli nap, mikor futtában
a padlóra ejti egy ablak árnyát

Néma
Néma minden
Csak a hajnali szél

Csak fenyőfám susogása
 Ahogy millió túlevél szavalja
 megállás nélkül hőskölteményeit

Ma is meghívást kaptam felolvasásukra

E mondatukat olvashatjuk az első tétel utolsó soraiban, azzal a paradox, iróniától sem mentes komplex metaforával zárva, mely szerint a költő ma is meghívást kapott a kertjében lévő fenyőfa túleveleinek (néma, tehát nyelven túli/kívüli) felolvasására. Az első tétel képletesen az elhallgatásba fullad, így tűnik át a líraretorika második tételbe, a *sostenuto*ba.

Második tétel – sostenuto

A grandiózus elégiko-szimfónia második tételének elején a költői beszélő ugyancsak saját *énjének*, és persze úgy általában az emberi *énnek* integritására kérdez rá:

Az Énből mi lenne, ha nem sok-sok énből volna
 A sokból mi lenne, ha Egy volna a sok
 Sok egyből egy is sok
 Sok ismeretlenes egyetlen,
 egyenegy, a Leg
 Egyből sok lenne
 És azonnal nem én lenne
 És nem figyelne rám
 És sípolni kezdene, mint teafőző a gázrezsón

Számolni kell a reggelekkel

Most A mostban
 A gőzölgő mostban
 Konyhám közlekedő edényei közt
 Elmosatlan napok Odakapott tej
 Kávézacc Foltos terítő Kiflimaradék
 Felbontatlan gázszámlák Hivatalos értesítés
 Akár a teafilter, lóg belőlem az idő a gőzölgő
 mostban Három cukor Fél citrom Sütemény
 Azt rágcسالom Anyám sütötte Finom
 és ártatlan ízű Egy kisfiú van belesütve
 Aki én Aki én Aki én vagyok

A költői meditáció egy konkrét helyszínen, a lírai szubjektum konyhájában kezdődik/folytatódik, és a konkrét világból fokozatosan lép át a

lírai beszéd az elvont, filozofikus síkra, ahol egy idő után már – paradox módon – a (nagybetűs) *Semmit*, az emberben és a világban tátongó egyetemes ürességet *faggatja*:

A Semmit faggatom Hová lesz,
ha feltűnik, hová, ha el, és nem marad
utána semmi És hol marad, ami előtte
volt, nem tudom, hol marad, hol maradnak el
a dolgok A dologtalan, a cselekvő ígék
A színek Az árnyak A régi reggelek

Nem tudom, honnan a hajnal,
honnan a kék, honnan a köd,
honnan a tehetetlen mohóság,
honnan a hidegen kopogó hangok
a halántékomon Honnan a kontúr
A kontúr, ahogy megfogalmazódik
Honnan a füst, mondja már meg valaki,
mely úgy száll föl, mint az áhítat
Honnan az áhítat Ismerem ezt az érzést
Míntha én sóhajtanék
Várok Ha már várás van
Üres a papírom, csak a szél jegyzetel

Idő
Ha van Ha nincs
Már észre sem

Az egyszerre drámai és meditatív-filozofikus versbeszéd lassan az idő dimenzióját is elbizonytalanítja, vagy legalábbis konstatálja annak bizonytalanságát és megfoghatatlanságát, és a tétel végére repetitív módon viszsztatér a némaság, az elhallgatás, a nyelv médiuma elvesztésének motívumához⁵:

Nyílik a szám Mondanék valamit vagy
inkább kiáltanék Nem jön ki Nincs hang
Míntha benn se lenne Ha kiejtem, nincs,
ami kiessen Ha kiejtem, nincs
Ha leírom, nem az enyém
Nem az enyém belőle semmi
Szavak nincstelenje Ez vagyok

⁵ Kovácsné Kiss Csilla kritikájával az Ürességről: KOVÁCSNÉ Kiss Csilla: *Kezdetben volt az üresség. Turczi István új köteteről*, A Vörös Postakocsi Online, 2017. október 17. <http://www.avorospostakocsi.hu/2017/10/17/kezdetben-volt-az-uresseg-turczi-istvan-uj-koteterol/>

A költő, akinek lényegében egyetlen teremtő eszköze a nyelv, a szavak, itt elidegenedik saját nyelvi termékétől, szövegétől, és *szavak nincstelenjeként*, önkifejezésre képtelen néma szubjektumként, minden javától-képességétől megfosztva áll a néma ürességben. Ezzel az ismétlődő lírai-drámai fordulattal ér véget a második tétel, és e teljes nincstelenségben *beszél tovább* a lírai szubjektum harmadik tételben, a *capriccioso*ban.

Harmadik tétel – capriccioso

Az *Üresség* harmadik tétele konkrét-biográfiai tények, emlékek felidézésével veszi kezdetét a lírai beszélő részéről:

Az olyan világban,
 ahol nem fér el az Isten,
 az embernek sincs helye
 Ezek voltak anyai Nagyanyám
 utolsó tiszta szavai a tatai öregotthonban
 kilencvenhárom évesen, amikor járni se,
 enni se bírt már, és kívánta a halált
 Csodálatos nő lehetett
 Ezek voltak az első tiszta szavaid,
 amikor Nagyanyám temetése után
 megismertelek

Most a fákat nézem a kobaltég alatt
 A kihúnyó őszi délutánban
 fekete evezők kísértik árnyukat
 A fákat nézem, ahogy várják az esőt
 A fák belsejében állnak, akiket szerettem
 Néző vagyok
 és mindig van látnivaló
 Előredőlve bámulok az ötödik világtáj felé
 Fülel a vállak síkjában
 Köldök és orrlyukak egy vonalban
 Nagy levegő Azután előre-vissza

A lírai szubjektum egyrésztől felidézi immár halott nagyanyja utolsó értelmes mondatait, melyek mélyen az emlékezetébe vésődtek, valamint a szeretett (talán a versbeszéd elhangzása idejében is szeretett) nővel való találkozás emlékét. „Az olyan világban, / ahol nem fér el az Isten, / az embernek sincs helye” – hangzottak a költői beszélő nagyanyja utolsó értelmes, tiszta szavaival, ez pedig kétségkívül reményt adhat a mindenkori olvasónak is az *ürességben való létezésről* való lírai meditáció közepette.

Az elhunyt rokon utolsó szavainak felidézése után a szeretett nővel, egy stabil *tevel* való megismerkedés emlékei idéződnek fel. *Én és te* alakzata, a személyes névmások referenciája, megszólító és megszólított személye itt határozottan konkréttá válik, egészen a biográfiai emlékekig redukálva a versbeszédet. Egyértelműen egy férfi szubjektum beszél egy nőihez, egy megismerkedés és egy nagy szerelem kibontakozásának emlékéiről, majd egy majdani közös élet emlékeiről van szó. A versszöveg retorikájában végig jelen lévő filozofikus-elvont sík mellett itt a beszéd iránya és referenciája végig meghatározható marad, hiszen felidéződik többek között a beszélő és a megszólított nászútjának emléke is:

Hiszek a kövek és illatok erejében
Erős lehet, aki ismeri a számok hatalmát
Erős lehet, aki a könny és nevetés
gyökere alatt él Aki ambróziával táplálkozik

Felvidéki rokonaim egyszer küldtek
egy nagy csupor friss aranyszínű mézet
Kenyérre kented Lecsöpögött
Túl édes, de kenyérral jó Mondtad
Még cuppogtál is hozzá
Ragadtunk mint a nászutasok
örkényeskedve
azon a bizonyos légypapíron
Ezek voltak a mézesheteink
Méz volt a kávéfőzőn A virágvázán
A gumipapucsban A vécéülőkén
A távirányítón A laptopon
Még a Led Zeppelin-es pólóm is ragadt
Túlcsordult a ház veled
Odaszoktak a környék macskái
Jó, hogy medve nem volt a közelben
Ezek voltak a mézesheteink

Beszélő és megszólított tehát házasok, a lírai szubjektum a feleségéhez szól. A harmadik tétel vége felé azonban, a személyes-biográfiai emlékek dimenzióján túlhaladva a beszélő ismét elvont-bölcseleti síkra evez. Turczi István hosszúverse teljes terjedelmében idézi (németül, eredeti nyelven) és integrálja szövegében Paul Celan egyik ismert, nyelvfilozófiai tematikájú versét, az *Ein Dröhnen* kezdetű költeményt:

*Ein Dröhnen: es ist
die Wahrheit selbst
unter die Menschen*

getreten,
 mitten ins
 Metapherngestöber

Már eső xilofonozik
 az ablakpárkányon
 Felveszem a kapucnis kordzakómat,
 és szivarkára gyújtok
 Az ég ólomtakarója alatt
 összébbhúzódnak a dombok
 Egyre ömlik a víz Ránk szakad
 A kerten túl átgázol a kőhányáson
 Már zúdul is le a falu felé
 A villámlásban
 egészen közlelről
 tisztán kivehetően
 látom létem
 Léthe

Paul Celan az e versben megfogalmazott metaforaellenessége kísérlet az emberi nyelv megtisztítására⁶, a nyelvi általi medialitás, közvetettség valamilyen fokú csökkentésére. Celan kései költészetében a szavak már nem metaforaként referálnak valamire, pusztán önmagukban állnak és alkotnak költői valóságokat.⁷ A nyelv metaforáktól való megtisztításának vágya kapcsán talán érdemes idézni Celan Turczi István által intertextuálisan saját versfolyamába illesztett, *Ein Dröhnen* kezdetű versének magyar fordítását is:

Megzendül az ég:

az igazság maga
 lépett az emberek
 közé,
 metafora-
 fergetegbe.

Lator László fordítása ⁸

⁶ MIHÁLYCSA Erika: *A nyelv ijesztő megtisztogatása. Paul Celan: A szavak estéje*, Korunk, 1999/1

⁷ BARTÓK Imre: *Paul Celan. A sérült élet poétikája*, Budapest, L'Harmattan, 2009, 29.

⁸ A vers eredetileg az alábbi kötetben került publikálásra: Paul CELAN: *Atemwende*, Frankfurt am Main, Suhrkamp Verlag, 1967. Lator László fordítása az alábbi kötetben jelent meg: Paul CELAN: *Halálfűga*, ford. LATOR László, Budapest, Európa Könyvkiadó, 1980, 87

Az emberi nyelv Celan – s jelen esetben az őt megidéző Turczy – számára nem egyéb, mint *metaforák fergetege*, azaz valamiféle kaotikus, rendszerszerűséget nélkülöző közeg. E fergetegbe lép alá az emberek közé valamiféle felettes igazság, ezen igazság kapcsán pedig talán eszünkbe juthat Nietzsche metaforákról alkotott elmélete is.⁹ Nietzsche szerint – s a nyelvtudomány számára ez ma már nyilván nem újdonság – még a nyelvi közhelyek is metaforizáltak, Celannal gondolva ily módon mindennapjaink nyelve tisztátalan, zavaros, a szabatos kifejezésre alkalmatlan médium, mely adott esetben túlzottan is mediális. Vajon *igazság* csak akkor létezhet, amennyiben azt egy metaforáktól mentes nyelven fogalmazzuk meg? A kérdés nyilvánvalóan messzire vezet és nincs rá egyértelmű válasz, azonban Celan fenti verse szerint mindenképp úgy tűnhet, egy metaforáktól megtisztított nyelv még képes lehet igazságok kifejezésére, a metaforizáció megszüntetése pedig csökkentheti az emberi tapasztalatok és közlések sokszoros közvetítettségét. Turczy elégi-ko-szimfóniájának harmadik tétele hasonló következtetésekkel zárul, a költői beszélő pedig felhőszakadásban-villámlásban (az *Ein Dröhnen* kezdetű Celan-vers mennydörgéséhez hasonlatos körülmények között) konstatálja, hogy *látja* (saját) *létét*, amely (ez esetben szójátékot sem nélkülözve) nem más, mint a *Léthe*, azaz a görög mitológia alvilágának, a Hádésznek egyik folyója a kettő közül. *Mnemoszüné* az emlékezés, *Léthé* pedig a feledés folyója, melyből a holt lelkek azért isznak az alvilágba való belépés előtt, hogy elfeledjék korábbi, földi életüket. Súlyos, drámai-mitikus következtetés, mely szerint az emberi létezés maga lenne a feledés, s életünk múltával talán mindnyájan elfeledettségre ítéltetünk. Ezzel a következtetéssel zárul a harmadik tétel, és ezzel terheltlen veszi kezdetét a negyedik tétel, a *con moto*.

Negyedik tétel – *con moto*

A negyedik tételben a kör bezárul – hiszen emlékezhetünk, Turczy István verse alcíme szerint *elégia a másnapért, hajnaltól hajnalig, négy tételben* – tehát metaforikusan huszonnégy óra, egyetlen nap leforgását örökíti meg. A versbeszéd hajnalban indul, és hajnalban is ér véget. A negyedik tétel kezdetén már hajnal van, s a versbeszéd huszonnégyedik órája felé közeledünk:

*A hajnalok vakok,
mint az újszülött macskák
Amit akarnak, azt tesznek velem*

⁹ KISS Noémi: *Határhelyzetek – Paul Celan költészete és magyar recepciója*, Budapest, Anonymus, 2003, 112

Bennük úgyis csak holnap kezdődöm el
 Én, a sötét, a súlytalan életem, akárhány évem
 És elfelejti majd e test, hogy test
 Elfogy belőlem, megtelik velem
 Csak a szél tart össze az ágylábak között
 És az idő árnyéka: az álom
 Árnyak vésődnek árnyra
 Az agy elejti az arcokat,
 mikor bevetésre indulnak démonaim
 Gyémántsútrák és szentbeszéddek vannak
 a sötétségben eltemetve Meddig tart,
 és miért nem enged Mintha sottogásban járnék
 Gúnyoros jambusokat morzsol el a száj
 Megtanulja és elfelejti Megtanít és elfelejt
 Előre emlékezik, hisz álom
 És lát Látva lát
 Minél feketébb a sötét, annál erősebben

Megtörténik, ami még nincs
 Kilobban Beomlik Maga alá temet
 Önmagam ellen mit is tehetnék

Az álmok mind a szív szerinti rokonaim

A versszöveg lírai beszédmódja egyre rezignáltabb hangon szólal meg, a költői szubjektumot és környezetét pedig szépen lassan, feltartóztatlanul kitölti az egész mű címadó jelensége, a megragadhatatlan-leírhatatlan-elmondhatatlan, konkrét és filozófiai síkon is megjelenő fogalom: az *üresség*.

A harmadik tétel közepe felé jelenik meg egy egyszerre csodálatos és démoni, mitikus nőalak, s következik egy szeretkezés metaforikus leírása, erősen, félreérthetetlen utalásrendszerrel rájátszva az *Énekek énekére*. Az erotikus motívumok használata jellemző Turczy István amúgy nagyon is emberközpontú és olykor minden pesszimizmusa ellenére is életigenlő költészetére¹⁰, itt azonban a nő alakja inkább szimbolikus-metaforikus, mint konkrét, az olvasó pedig nem tudhatja egészen pontosan, hogy egy

¹⁰ V. GILBERT Edit: *Nőkép, férfikép, emberkép és önkép Turczy István életművében*, in *Tények melankóliája. Tanulmányok Turczy István műveiről*, szerk. RADVÁNSZKY Anikó, SÜTŐ Csaba András, Budapest, Ráció Kiadó, 2012, 210–217., valamint: SÜTŐ Csaba András: *Permanens transzparencia. Szöveg, test, fény, árnyék. Turczy István erotiko-lírájának megközelítése szöveg- és képelméleti támogatással*, in *Tények melankóliája. Tanulmányok Turczy István műveiről*, szerk. RADVÁNSZKY Anikó, SÜTŐ Csaba András, Budapest, Ráció Kiadó, 2012, 126–136

bizonyos nőhöz intézett, rapszodikus szerelmi vallomást vagy inkább imaszöveget olvas¹¹, a nőalak pedig nem más, mint – az emberrel igen diszszonáns viszonyban álló – Isten metaforája:¹²

Tagjaira bomlott férfinő Szerelmi
díler Mégis: a négy elem bizalmasa
Teste, ez az összenőtt, tömör üresség,
kitörni készül, magában nincs helye

*Was uns
zusammenwarf,
schrickt auseinander,
ein Weltstein, sonnenfern,
summt*

Akkor előrelépett, mint aknára, úgy
A zenébe kapaszkodva lendült, suhant,
emelkedett Örvény iramlott lábainál Kinyílt
Bezárult Egyszerre forrón és szenttelenül
Mepördült Visszacuklott Majd hirtelen
fellebbent Fel a magasba, hol sötét tömegével
az ég összelapul Hol nincs már, ami elválaszt
Ami összeköt És számon semmit se kérhetek
Mekkora hatalmat használ Amit akar,
azt tehet velem Minden hajnal kultusz és kín
Sohase az történik Sohase az jön el
Mohóságom csődje, ha utolér, mégis merre
Szétrebbentek az ujjai, mint a madarak
Kibontott hajával telefirkálta a levegőt

Az *Énekek énekére* való egyértelmű utalásokon túl versszimfóniája negyedik tételében Turczi intertextuálisan saját művébe integrálja Paul Celan egy másik, viszonylag ismert kései költeményét, a *Was uns* kezdetű poémát, melyet az érthetőség kedvéért ugyancsak érdemes magyar fordításban is megidézünk:

¹¹ VAJDA Károly: *Líra, liturgia, literalitás Turczi István költészetében. Az ima indiszponabilitásának jelentősége*, in *Tények melankóliája. Tanulmányok Turczi István műveiről*, szerk. RADVÁNSZKY Anikó, SÜTŐ Csaba András, Budapest, Ráció Kiadó, 2012, 87–111

¹² Az *Énekek énekével* való párhuzamot Zsille Gábor is felveti. ZSILLE Gábor: *Kitölténi az úrt*, Irodalmi Jelen Online, 2017. június 18. <https://www.irodalmijelen.hu/2017-jul-18-1840/kitolteni-az-urt>

Ami bennünket

összedobott,
szétszalad,
naptávol világkő
zúg.¹³

*Lator László fordítása*¹⁴

A fenti rövid vers, akár csak Paul Celan kései verseinek többsége, valószínűleg többféleképpen, akár egymásnak ellentmondó módokon is értelmezhető. Jelen tanulmány pusztán egyetlen rövid, érintőleges értelmezésre tesz kísérletet. A vers beszélője többes szám második személyben szólal meg. *Valakikről* van szó, akik összekerültek, ám az őket egymáshoz vető tényező szétzilálódik, szétszalad. Az utolsó két sorban a mindössze ötsoros, hermetikus, enigmatikus vers a szubjektív szférából az egyetemes szférába lép át, „naptávol világkő zúg”, azaz a naphoz viszonyított távolságban (?) / nappal azonos távolságban maga a Föld, a világ, melyet a költői beszélő kővel azonosít, megzendül, zúgni kezd. A *mi* lehet ugyan a költői beszélő és kedvese, elválásuk pedig szakítás, egy szerelem vége, mely az egyéni beszélő számára akár olyan, mint egy apokalipszis, ezt pedig a „naptávol világkő” zengéseként éri meg. Ugyanakkor a Celan-vers értelmezhető apokaliptikus költeményként is, ahol a *mi* személyes névmás talán minden emberre utal, az őket eddig egységben tartó erők, eszmék pedig szétzilálódnak, szertefoszlanak – a világkő megzendülésre valaminek a végére, talán magának a civilizáció végére utalhat – figyelembe véve Paul Celan költészetének kontextusát egyáltalán nem lehetetlen, hogy a vers nem is a jelenre, sokkal inkább a múltra, a második világháborúra és a holocaustra utal, az apokaliptikus látomás pedig nem jövőbeni, hanem múltbéli vízió a világ végétől. Hogy Turczi versén belül melyik értelmezési lehetőség tűnik valószínűbbnek, azt nem egyszerű eldönteni, s talán nem is kell eldöntenünk – hiszen az egy adott személlyel való viszony metaforikus leírása egyetemesen is szólhat az emberi viszonyok komplexitásáról. Habár látszólag ember és ember, szubjektum és szubjektum viszonyáról van szó, az ember kénytelen újra és újra ráébredni, hogy mind a két szubjektum közti teret, mind pedig az ember saját belső lelki terét az *üresség* tölti ki. Az emberi élet hiábavalósága és üressége, az ember és ember közötti, de akár az Isten és ember közötti tér áthatolhatatlan üressége, a hétköznapiok sivárságából fakadó lelki-társadalmi vákuum, a posztmodern fogyasztói társadalom immorális-materialista kiüresedettsége, és a komplex toposz értelmezési lehetőségeit, az emberi létezésben megnyilvánuló dimenzióit még hosszán sorolhatnánk.

¹³ A vers eredetileg a *Lichtzwang – Fénykényszer* című kötetben került publikálásra. Lásd: Paul CELAN: *Lichtzwang*, Frankfurt am Main, Suhrkamp Verlag, 1970

¹⁴ Lator László fordítását lásd: Paul CELAN: *Halálfüga*, Budapest, Európa Könyvkiadó, 96

Az egyetlen kötetben közölt, 1100 soron keresztül áradó elégia meditatív-filozofikus alaphangulata mellett komor hangnemben szólal meg. A költői beszélő visszaemlékszik élete számos mozzanatára, nagyanyja utolsó szavaira, az élete szerelmével való megismerkedésre, ám szükség-szerűen nem minden emlék szép. Számot vet élete jelenével is, súlyos kérdéseket intéz önmaga és a világ felé, de a válaszok nehezen adják meg magukat, a helyszínek, leírások, rögzített állóképek többségüket tekintve korántsem derűsek. Turczi elégiáján belül szinte mindig az én személyes léthelyzetéből indul ki, ám korántsem marad meg pusztán afféle alanyi költőnek – a metafizikai világ, a látható léten túli létezés lehetőségei izgatják, s egy költőt kétségtelenül mindig elszomorít, ha a végső nagy kérdésekre nem találhatja meg a választ. Hiszen ki mást is kérdezhetne, mint önmagát és a mindig felette álló nyelvet, esetleg a mindenkori olvasót? A nyelv azonban nem mindig ad kielégítő választ, sőt, sokkal inkább megtéveszt, töredékes válaszokkal szolgál – miként arra a Paul Celantól teljes terjedelmében a szövegbe beidézett négy rövid vers némelyike is utal –, a lényegét a homályban hagyva, hogy mind költő, mind olvasó csupán annyit lásson a mögöttes világból, amennyit léthelyzetéből kifolyólag láthat, a többit pedig egészítse ki, gondolja tovább. Turczi versbeszélője elsősorban analitikus létezésösszegzésben gondolkodik, az emlékképek és pillanatnyi asszociációk lepárlásának szándéka vezérli és szervezi egységbe fegyelmezett, jól szerkesztett versszöveget. Végig jelen van ugyanakkor egy megmagyarázhatatlan félelem, egy érzés, mely az olvasónak is hamar eszébe villanhat a kötet verseit olvasván: mintha az adott igazság, a keresett valóság rész egy perccel korábban még ott lett volna, s épp akkor illant volna el, mikor a költő megkísérelte volna végre megfogni, rögzíteni és a szavak teremttőereje által a maga változatlan formájában megörökíteni. Egyfajta *Unheimliche*, bizarr, ugyanakkor természetes bizonytalanságtapasztalat ez – hiszen a létezés és azon belül maga az ember személyisége és léthelyzete olyan hirtelen változik, hogy az szinte megragadhatatlan és leírhatatlan, a mindenkori versszöveg pedig csupán a változás előtti állapot hűlt helyét képesek megőrizni. A létezés változásainak rögzíthetlensége pedig az emberben egyfajta bizonytalanságot, ürességet, hiábavalóságérzetet generál. E tekintetben líraretorikai szempontból Turczi *Üressége* igen sokban hasonlít a költő *A változás memóriája* című¹⁵, 2011-ben megjelent verseskötetéhez, az életművön belül olvasható annak egyfajta folytatásaként, még ha igen sokban el is tér tőle.

Mindemellett persze jelen van a kötetben az alapvetően komor, meditatív és melankolikus hangnemen túl valami más is, mely sajátos bájt, egyéni atmoszférát kölcsönöz a versszövegeknek. A komorságba vegyül némi derű és játékoság is – Turczi rá jellemző módon itt sem állhatja

¹⁵ TURCZI István: *A változás memóriája*, Budapest, Palatinus Kiadó, 2011

meg, hogy ne játsszon, kísérletezzen, feszegetse egyébként fegyelmezett és jól megmunkált lírayelvének határait. Nyelvileg polifonikus, sokszínű vers ez, melyben a szentenciózus-meditatív alapstíluson túl vegyülnek szójátékok, szleng kifejezések, mű- és szakszavak, neologizmusok. Nem mentes tehát mindez az alapvetően bölcselkedő és homlokráncoló, elégius költői attitűd az iróniától és öniróniától, a humortól és a játéktól sem. S éppen ez a helyenként, foszlányokban megjelenő könnyedség az, mely a költői beszélő számára elviselhetőbbé, túlélhetővé teszi a mindennapok keserű egzisztenciális valóságát, a kísértő emlékek forगतagát, a sorok mögött asztráltestként végig jelen levő, ihlető barát és pályatárs, Borbély Szilárd elvesztését, illetve a létezés bizonyos szegmenseinek hozzáférhetetlenségét.

Az *Ürességben* valami határozottan elkezdődik, mégpedig egy igen erős és határozott költői meditáció, mely a kötet keretein belül talán korántsem ér véget – Turczy István áradó elégiája *hajnaltól hajnalig*, azaz a másnap kezdetéig párbeszédet kezdeményez a mindenkori olvasóval, egyúttal felszólítást is intézve felé, hogy magában próbálja meg befejezni, amit a költő a maga útján megindulva elkezdett. Találja meg a saját válaszait, szegődjön a költő és szöveg mellé útítársul. Talán érdemes idéznünk a kötetben elrejtett üzenetet legjobban összefoglaló lírai epilógust, az *Üresség* néhány utolsó sorát, mely talán a választ is magában rejti a versszövegben feltett kérdésekre, s egyúttal valamiféle reményt is sugall az olykor reménytelennek tűnő emberi létezésben:

Nem tart már soká
Levonulnak az árnyak
Jön a reggel Beköszön a másnap
Ami nem is jön, csak itt van
A vállán tartja a levegőt
Megérintett tárgyak nyelvén szól hozzád
És megtelik bizalmas ürességgel
Reggel van Más nap
Egyszerre nyílik ég és konzerv
A mozdulat fénnyé élezi a kontúrokat
Aki szeretni készül,
keressen tágasabb csöndet a hallgatásnál
Aki szeretni készül,
hallgasson boldog zenét

Fontos, az értelmezéshez a befogadó számára fogódzókat nyújtó tulajdonsága a műnek az elégiaszöveg zenei megkomponáltsága, zenei szabályokra épülő ritmikus volta, a szimfónia műfaját leképező struktúrája. Ezt az értelmezési szempontot erősíti, hogy a zene a versszövegen több helyütt motívumként is megjelenik. A zenei referenciarendszer okán az *Üresség*

mint versmű egyszerre tekinthető valamilyen módon nyelvi és nem nyelvi médiumnak, mivel a zenei szerkesztettség már nyelven kívüli tulajdonsága a szövegnek, annak tartalmát, üzenetét azonban maga is közvetíti, egy ritmikus, zenei minták szerint megszólaló szöveg pedig nyilvánvalóan többet hordoz, mintha csupán egyszerűen, a természetes nyelvhez közel álló módon megszólaló prózai szöveg volna. Hiszen közismert, hogy az *olvasás* bizonyos történeti korokban, egészen a nyomtatás elterjedéséig hangos olvasást jelentett, a vers kritériuma pedig az énekelhetőség, a zenei megkomponáltság volt – míg nem létezett a nyomtatott szövegek médiuma, az irodalmi szövegek bizonyos része elsősorban akusztikus médiumokon keresztül szólalt meg, melyekben olyan nem nyelvi elemek is jelentéshordozó erővel bírtak, mint a ritmus és a zene. Költészet és zene, különösen líra és vokális zene éppen ezért nem válnak el egymástól gyökeresen, hiszen közös történeti múltra tekintenek vissza. Elterjedt megközelítés az is, hogy a zenei szerkesztettség és az akusztikus megszólalás oly mértékben képes önálló médiumként viselkedni, hogy bizonyos esetekben – például dalok vagy megzenésített versek esetében – a nyelvi textúra teljesen háttérbe szorul, és akár esztétikailag értéktelen, adott esetben giccses szöveg is – ha megfelelő dallamon szólaltatjuk meg – képes ugyanazt a hatást tenni a befogadóra, mint egy értékes irodalmi szöveg.¹⁶ Érdekes lehet ugyanezen elképzelést a jelen versszimfóniára alkalmazni, és feltenni a kérdést: milyen hatást lenne képes az elérni, ha a mindenkori befogadó esetleg megzenésítve hallaná azt olyan módon, hogy a textuális vers maga egyre inkább háttérbe szorul?

Turczy István a kötet függelékében gondosan közli azon szerzők jegyzékét, akiknek műveire verse az intertextualitás valamely alakzatán keresztül utal, akitől *egy-egy szó, kifejezés, mondat vagy verssor* olvasható az Üresség 1100 sora közé rejtve (nem is annyira rejtve, hiszen a szövegközi citátumok a tördelés során dőlt betűvel kerültek kiemelésre). A lista a teljesség igényével a következő: Borbély Szilárd, Paul Celan, Paul Celane, Gergely Ágnes, Hules Béla, József Attila, Kemenczy Judit, Keszthelyi Rezső, Kurdi Imre, Gwendolyn MacEwen, Radnóti Miklós, Rainer Maria Rilke, Orbán Ottó, Simon Balázs, Szabó Lőrinc, Tarján Tamás, Tóth Árpád, Vas István, Ludwig Wittgenstein, Adam Zagajewski. Gazdag és illusztris névsor – többnyire költők és írók, akad azonban köztük egy-két képzőművész, filozófus, irodalomtudós is. Szellemi tájékozódási pontok, fároszok a költő számára, akiknek a nyomán részben halad a lét- és világértelmezésben. Jelen esszé nem tekinti elsődleges feladatának Turczy István hosszúverse, az *Üresség* intertextuális dimenzióinak részletes elemzését, hiszen előfeltevése, hogy a mű egyetemes-humanista költői üzenete, ha van ilyen, az intertextuális referenciák részletekbe menő analízise

¹⁶ Susan K. LANGER: *Feeling and Form. A Theory of Art*, London, Routledge and Kegan Paul, 1953

nélkül is felfejthető. Mindezen felül a Turczi által teljes terjedelmükben, nem csupán töredékként, sor- vagy mondatszinten megidézett Paul Celan-versek kapcsán talán már többet is szoltunk az *Üresség* intertextuális vonatkozásairól, mint kellett volna...¹⁷

Itt jegyezhetjük meg hosszabban, hogy Szepes Erika 2013-ban kismonográfiát publikált Turczi István költészetéről¹⁸, melyben a szerzőt többek között az emlékezet és a hagyományörzés költőjének aposztrofálja, költészetét lényegében az *emlékezet-felejtés-megőrzés* hármasság folyamatára fűzi fel. Rávilágít arra, hogy Turczi István lírája mennyire *nem posztmodern*, hiszen többnyire korántsem agnosztikus vagy értelmezhetetlen szövegeket produkál, hanem nagyon is szervesen illeszkedik a modern költészeti hagyományhoz. Modernség és posztmodernség közé helyezi el Turczi líráját¹⁹, kimutatva, hogy bár Turczi István lírájában érzékeli a posztmodern kor problémáit, s költészetében fel is használja a posztmodern stílusjegyeket – eredményesen –, emellett azonban erős, bizonyos értékek mellett a nihilizmus korában is elkötelezett modern világnézet olvasható ki verseiből²⁰. Az alanyiség alakzatát és az utazás toposzát vizsgálja Turczi költészetén belül, magányos lírai utazónak aposztrofálva a költőt, aki lényegében önmagához érkezik vissza verseiben. Líráját megkísérli elhelyezni az *új szenzibilis*nek nevezett poétikai térben, majd rávilágít, hogy Turczi még a XXI. században is mintha hinne az öröklétben és a transzcendensben, ezzel ugyancsak szembefordulva a posztmodern kor és paradigma(rendszer) szinte kötelező értékvesztettségével. Szepes Erika többek között elemzésnek vetette alá Turczi István szójátékait, s arra a következtetésre jut, hogy esetében jórészt nem öncélú (?) posztmodern nyelvjátékról, sokkal inkább a modernség irodalmi tradíciójához köthető *szómágiáról* van szó. Turczi István *A változás memóriája* című, az *Ürességgel* is erős előzményi kapcsolatban álló kötetében Szepes megítélése szerint többek között Rilke poétikájához tér

¹⁷ Zsávolya Zoltán tanulmányával, aki az *Áthalások* című kötet ürügyén az intertextualitás alakzatait Turczi István költészetében igen kimerítően elemzi: ZSÁVOLYA Zoltán: *Cédulák egy/a* („Költészethez”). *Turczi István (lírai) életművének értékelése – az Áthalások című kötet okán és ürügyén*, in *Tények melankóliája. Tanulmányok Turczi István műveiről*, szerk. RADVÁNSZKY Anikó, SÜTŐ Csaba András, Budapest, Ráció Kiadó, 2012, 39–62

¹⁸ SZEPESES Erika: *A hagyományörzés. Turczi István költészetének mélyrétegei*, Budapest, Littera Nova Kiadó, 2013

¹⁹ Szepes Erika külön is publikált tanulmányával: SZEPESES Erika: *Turczi István posztmodern és modern között*, in *Tények melankóliája. Tanulmányok Turczi István műveiről*, szerk. RADVÁNSZKY Anikó, SÜTŐ Csaba András, Budapest, Ráció Kiadó, 2012, 180–202

²⁰ Turczi István költészetének (késő- / hagyományörző) modern jellegével Kabdebó Lóránt is foglalkozik. Vö. KABDEBÓ Lóránt: *Turczi István költészete – hagyomány, mely átvetet a huszadik századból*, in *Tények melankóliája. Tanulmányok Turczi István műveiről*, szerk. RADVÁNSZKY Anikó, SÜTŐ Csaba András, Budapest, Ráció Kiadó, 2012, 175–179

vissza – s teszi ezt az *Üresség* című kötetben is, miként arról annak egyik mottója is tanúskodik –, s költői beszélője szinte a végletes magány állapotában leledzik ugyan, ám e magány mindenképpen *teremtő magány*, melyben/melyből a költő egész autonóm világokat képes létrehozni. Értéket képvisel egy értékvesztett történelmi időben, Turczi István posztmodern korban is *modern*, azaz tulajdonképpen értékőrző költészetére ez pedig halmozottan igaz. Meggyőző érveléssel mutatja ki a *jelentés, személyesség*²¹ és a *képviselőség*²² jelenlétét a posztmodern értékvesztett/szélsőséges értékpluralizmust hirdető korában is jelentékeny kortárs magyar szerzők műveiben. Turczi Istvánt a modernség hagyományához visszanyúló, verseiben sokrétűen megnyilatkozó, ám mindenképpen értékőrző költőnek látja és látattja – úgy vélem, ezen megállapításait megalapozottnak tekinthetjük, és bátran vonatkoztathatjuk az *Üresség* című kötetre is, hiszen az egyes mű szinte sosem olvasható eredményesen az életmű bizonyos fokú ismerete és jellemzése nélkül. Fény és sötétség, remény és reménytelenség, teljesség és üresség, személyes és közösségi létezés, individualizmus és egyetemesség – ezek a nagy, a költőket az ősidőktől kezdve foglalkoztató ellentétpárok, jelenségek Turczi István elégiko-szimfóniájának központi motívumai. Nehéz az *ürességről* mint filozófiai, pszichológiai, társadalmi fogalomról a huszonegyedik században úgy verset írni, hogy a szöveg ne fulladjon közhelyhalmozásba. Az egyetemes humanizmust képviselő, mindenkiért és mindenki helyett megszólaló, a posztmodern korban is részben a modernség értékőrző hagyományának nyomdokain járó Turczi Istvánnak azonban mindez meggyőzően, nagy erudícióval sikerült. Az *Üresség* kétségtelenül jelentős, egyetemes értékeket közvetítő, értelmezési lehetőségekben páratlanul gazdag darabja mind a kortárs magyar költészetnek, mind Turczi István lírai életművének. A metaforikusan 24 órát feldolgozó, négytétéles elégia elmélyült filozófiai-lelki-költői utazásra invitálja mindenkori olvasóját, mely révén az ember mind az őt körülvevő világhoz, annak paradox ürességéhez és teljességéhez, mind pedig önmagához, önmaga belső teljességéhez és ürességéhez közelebb juthat, csupán rajtunk, olvasókon múlik, követjük-e a költőt a mély jelentést hordozó szavak útjára.

²¹ Az intertextuális és személyes-biográfiai elemek együttes megjelenéséről Turczi István költészetében többek között Tverdota György közölt elemző tanulmányt az *Át-hallások* című kötet ürügyén. Vö. TVERDOTA György: *A szövegköziségtől a személyköziségig. Költőtársak Turczi István lírájában*, in *Tények melankóliája. Tanulmányok Turczi István műveiről*, szerk. RADVÁNSZKY Anikó, SÜTŐ Csaba András, Budapest, Ráció Kiadó, 2012, 11–17

²² A közösségi/képviselési beszédmódról és az ezzel társuló személyességről Turczi István lírájában nem csupán Szepes Erika, de Bárdos László is értekezik egyik tanulmányában: BÁRDOS László: *Intim nyilvánosság – történelmek személyes térben. Turczi István lírája közös és egyéni létezés metszéspontján*, in *Tények melankóliája. Tanulmányok Turczi István műveiről*, szerk. RADVÁNSZKY Anikó, SÜTŐ Csaba András, Budapest, Ráció Kiadó, 2012, 112–119

Turczai István

A véletlen átírt történetei
(Számozott példány)

„Tarts önmagadtól.”
Erdély Miklós

[1]
Egymásba múlunk. Árnyékstafétánk
közben a rossz váltás egyre több.
A világ, mióta közvetlenebbek
lettünk mestereinkhez, tűrhetőbb.

Hiányuk nekem a legtisztább líra.
Alapból ennyi. Mihez tartás végett.
Az ívlámpa perihelionjában táncoló
lepkéért is kár, hogy odaégett.

[2]
Feledés simasága nem kecsegtet.
Habokból felbukkanásod ne várd.
Ne számíts elragadtatásra.
Az utókor is differenciált.

Pro domo: *Ami lesz, és visszahatni*
képes, az van. Kitor, és magától ég.
Elkelne még a Szent Protokollban
néhány buherálatlan áthalló készülék.

[3]
Kell némi támpont az olvasónak.
A szorongás mint gyülekezési jog.
Ami a kegyelmi jelenetek végeztével
összecseng vagy szépen eloldalog.

Ne várj sokat a szavaktól! Ha
mégis marad egy kevés szürke nesz,
az állandóság ikonává nemesedve
valami egészen más, és fekete lesz.

[4]

Egy emberformájú metafora kerülve,
keresve a bajt új megfelelésekért érvel.
Azonossága bár tudatosnak látszik,
ne tévesszük össze a létezőt nevével.

Lásd Frauenalpe, idilli háttér, hozzá
párhuzamos nyom a friss havon:
Buddhát látni, amint carving sível
egyedül dönget lefelé a hegyoldalon.

[5]

Nem kéne általánosítani. Törni a
csendet. Tükröt szervezni a sötétséghez.
Lényege, hogy elég távoli legyen,
úgy vinni önmagunkban véghez.

Tartózkodjunk az isten- és eszmealapú
asszociációktól. Nem az, hogy ki itt az úr,
hanem felködlő tekintetek hídja alatt
ki van, ki lesz tovább. In stercore invenitur.

[6]

Ne tanulmányozzuk magunkban az
alantast. *Kaotikus, mert mozdulatlan.*
Megtárolni a kezdeteket aligha így
lehet egy leleplezett mozdulatban.

Az erő szentélye sosem volt a szív.
Ennyi elég, hogy holt tárgyak legyünk.
Csont a csontot felzabálja, s ami
így marad, nem a mi fegyverünk.

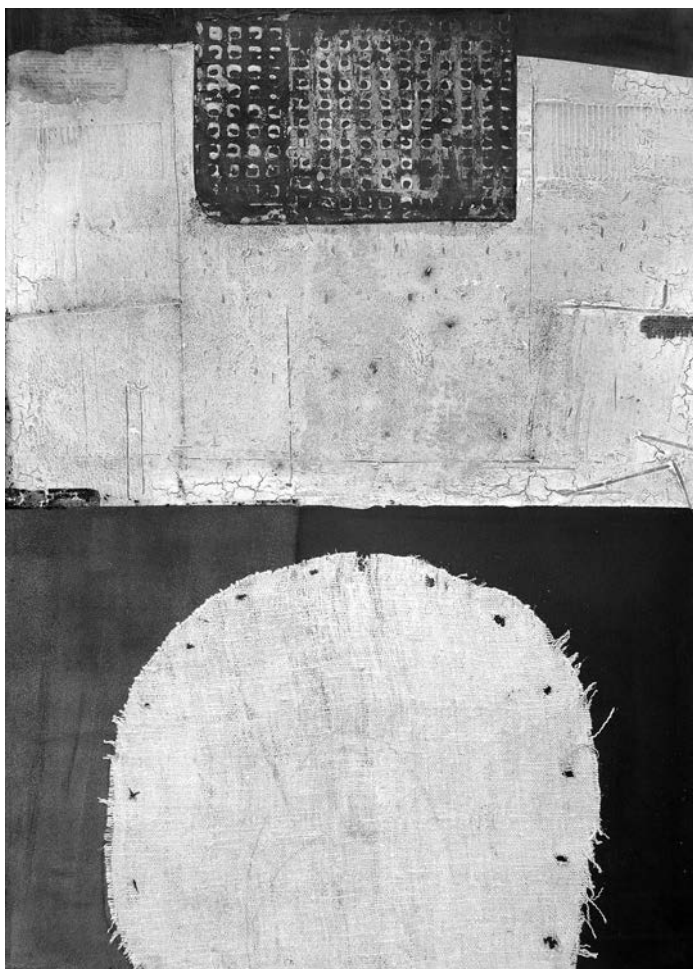
[7]

A lét, amely szabadabb, mint az élet,
átvilágít a csontokon; *fényismeretből* jeles.
A lét a béke, tűrés, áldozati tégely...
Az életért meghalni rég nem érdemes.

Ó, hogyne, szól a praktikus fehér szív,
a megbocsátás itt legbelül lakik.
És vérkörébe zárja az elhasznált múlt-
jövő Idő szerteporladt alakzatait.

[8]
*Történt valaki? Visszalegezett füst,
vagy utóbb mégis sikerül neki?
Hosszút hallgat, mint a töltések
félhomályt rágcsáló bazaltkövei.*

Bár gusztusa lázad, visszavágyólag
nem hagyna *magára* még egy korszakot.
Kevéssel is boldogan beéri, mielőtt
azt mondja: *Mohón adakozzatok!*

Székács Zoltán, Zsák-relief

Birkás István, Okkerfoltos kép, 2016

SZÁMUNK SZERZŐI

Sebő József (1957, Ajka) a veszprémi Padányi Bíró Márton Gimnázium tanára.

Tóth Kinga (1983, Sárvár) hang- és vizuális költésszel, kísérleti zenével is foglalkozik, a Tóth Kína Hegyfalu frontembere. Elnökségi tagja a József Attila Körnek, tagja a Szépírók Társaságának és a Fiatal Írók Szövetségének és számos más művészeti csoportnak.

Kormányos Ákos (1992, Zenta) tizenkilenc éves koráig a Vajdaságban élt, azóta Szegeden egyetemista. Párhuzamosan folytatja tanulmányait pszichológia mesterszakon és filozófia/esztétika alapszakon a Szege-di Tudományegyetemen. Versei a Tiszatáj, Híd, zEtna, Rost és más folyóiratokban jelentek meg. 2017-től tagja a Fiatal Írók Szövetségének.

Novics János (19..,

Réthy István (1942, Kisillye) nyugalmazott irodalomtanár, Nemesbányán él.

Szauer Ágoston (1963, Pápa) 1988-ban a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán, 1998-ban a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen szerzett magyartanári diplomát. Hét évig Gencsapátiban tanított, 1995-től a Bolyai János Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium tanára.

Szombathelyen él.

Simek Valéria (1953, Bakonycsérnye) költő, tanár.

Sarusi Mihály (1944, Békéscsaba) író, újságíró, költő, könyvtáros, népművelő, fodrász. Balatonalmádiban él. József Attila-díjas.

Balajthy Ferenc (1946, Mór) Székesfehérváron él.

Juhász Zsuzsanna (1958 Sztálinváros) író, pszichológus. Budapesten él.

Kántás Balázs (1987, Budapest) az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán, anglisztika alapszakon, majd ugyanott irodalom- és kultúratudomány mesterszakon szerzett diplomát. 2011 és 2014 között az ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskolájának PhD-hallgatója volt, az összehasonlító irodalomtudományi doktori programon. Diszsertációs témája Paul Celan költészete és líraesztétikája volt.

Turczai István (1957, Tata) költő, író, műfordító, szerkesztő, irodalomszervező, a Parnasszus költészeti folyóirat és kiadó alapító főszerkesztője. József Attila-díjas, Babérkoszorú-díjas és Prima Primiissima díjas.